פרשת **וילך - יום הקדוש** תשפ"ג | גליון תתתס"ח שנה כ"ה

קול התאחדותינו

יו"ל ע"י התאחדות האברכים דחסידי סאטמאר

בנשיאות כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

בני ברק יצ"ו

שובה ישראל עד ה' אלקיך

מבוהלים ומפוחדים, חסרי אונים ואובדי עצות הסתובבו להם שני חברים ביער גדוש בעצים עבותים, ושבילים מפותלים באין מוצא, ומרגע לרגע דאגתם גברה כי לפתע נתוודעו שאין שום מושג לדעת את הדרך אשר ילכון בה, ועלטה כבידה ירדה עליהם ונהמות החיות ויללות התנינים הפחידם עד עמקי נשמתם, וטיכסו עצה כדת מה לעשות כדי לצאת מן הסבך הזה.

לבסוף החליטו ביניהם שכל אחד ילך לחפש את הדרך אשר בה ישכון אור, אמנם כדי שלא יתרחקו אחד מחבירו יותר מדאי, סיכמו ביניהם שכל כמה דקות יצעקו אחד לחבירו, ועד שהלה ישמע קול רעהו הרי הוא סימן שעדיין לא הרחיקו נדוד, ועדיין הקשר ביניהם לא נפסק.

והנמשל הוא, בבוא האדם לעשות חשבון לנפשו לדעת עד כמה נתלכלך בחטא ועד כמה נשתקע בעוונות ובהבלי עולם הזה, ודאגה מכרסמת בלבו מי יודע עד כמה נתרחקתי ממקור הקדושה, ועד כמה נפסק הקשר ביני לבין קוני, ומי יודע האם עדיין לא אבדה תקוותי וכבר לא איחרתי את המועד.

על כן בא הכתוב לאמר לבל יאמר האדם נואש, והעצה היעוצה הוא ושבת עד ה' אלוקיך "ושמעת בקולו" דהיינו סימן זה יהא מסור בידך שכל זמן שמפעפע בקרבך רגשי חרטה ותשובה, ומתעורר בשיפור ותיקון המעשים הוא סימן מובהק שעדיין הקשר לא נפסק כי כל זמן שנשמע בקרבך קול ה' בכח כמו כן השומע תפילת כל פה שומע קולך ומבין ומאזין ומביט לקול תפילתינו ותשובתינו.

ועל דבר זה רומז הנביא "שובה ישראל עד ה' אלוקיך", וגמר אומר "קחו עמכ"ם דברים ושובו אל ה'", שעי"ז שאתם רואים שבתוככי לבכם מתעורר רגשי תשובה וחרטה, ממנו תקחו לעבוד את ה' ולא להתייאש ח"ו.

ומסופר שפע"א התבטא הגה"ק מהרי"ד מבעלזא זי"ע ואמר שלא היתה אפי' שבת אחת שלא באו אנשים חדשים לבעלזא לשב"ק, ופעם חל ראש השנה להיות לפני השבת, ובשבת שובה שאל אותו בנו הרה"צ ר' פנחס מאוסטילא זצ"ל שבשבת זו אין אף אדם חדש, ענה לו הגה"ק מבעלזא שאחרי ראש השנה שעשו כולם תשובה הם כולם אנשים חדשים.

וכדבר האמור איתא במדרש שוחר טוב וז"ל: **"פנה אל תפילת הערער" אמר רבי יצחק כלפי דורות אמרו שאין להם לא נביא ולא כהן ולא ביהמ"ק שיכפר עליהם אלא עוד תפילה אחת שנשתייר להם שהם מתפללין בר"ה ויוהכ"פ ולא תבזה אותו מהם חוי ולא בזה את תפילתם, "תיכתב זאת לדור אחרון ועם נברא", רבנן אמרי אלו הדורות שהן כמתים במעשיהם ובאין ומתפללין בר"ה ויוהכ"פ ואתה בורא אותן בריה חדשה.**

תוכן הענינים

לקח טוב ..... א
דבש תמרים - לקיטת תמרים ..... ב
קדו"ש יאמר כו' ..... ג
בשפתי צדיקים - לשון חכמים ..... ד
פרפראות להכפה - דורש טוב ..... ה
לשכת סתם ..... ו
חוקים להורותם ..... ז
שעשועי העדה ..... ח
לזה ההילולא ..... ט
דרך בעתו ..... י
נועם שבתי ..... יא
פשולחן מלכים ..... יב
דברות קודש ..... יג

הננו מאחלים בזה
לציבור אנשי שלומינו
ולכל בית ישראל

ברכת גמר
חתימה טובה

יה"ר שיתקבלו תפילותינו
לרחמים ולרצון לפני
אדון כל אכי"ר.

המברכים בלונ"ח

המערכת

להכנסת מודעות, מזל טוב, הנצחת שם, לעי"נ, אפשר לפנות:
להר"ר **אלטער אשר אנטשיל אילאוויטש** הי"ו
052-7648437

כל הזכויות שמורות ©

לקח טוב

ליקוטים יקרים, מפי סופרים וספרים,
ע"ד פוסר והסידותנאמרים

רמז בפרשתן לעיקרי התשובה, הוידוי בחרטה ועזיבת החטא, שבזה יכתב לשנה טובה

ועתה כתבו לכם את השירה הזאת ולמדה את בני ישראל שימה בפיהם וגו'. "**אין ועתה אלא תשובה**" (ברייר לח ט) ושמעתי מאאמו"ר ז"ל (הרה"ק ר' משולם שרגא פייבוש מברעזאן זצ"ל) **ועת"ה נוטריקון: ע'יקר תשובה ו'ידוי ע'זיבת ה'חטא, כי זה העיקר להיות מתוודה בפיו, וכפיו כן יהיה לבו לעזוב מהיום דרך הרשע, ועי"ז זוכה להכתב בספר חיים טובים ופרנסה טובה.** וידוע שהתשובה היא על ידי צו"ם קו"ל ממו"ן. והנה, יש אנשים שאין להם כח להתענות, וגם אין להם ממון לתת צדקה, ואף על פי כן אל יתייאשו מן התשובה, **כי עיקר התשובה הוא ח'קול' שיתודה בפה ויתפלל לחקב"ה שירחם עליו.** וזהו הרמז בפסוק: "**ועתה**" אין ועתה אלא תשובה אם תעשו תשובה בדרך הנ"ל, אז: "**כתבו לכם**" תזכו לפרנסה וחיים טובים, כי כתבו עולה בגימטריא תכ"ח. שם הפרנסה, כידוע, והוא גם בסוד "ה'חת"ך חיים לכל חי"; "**את השירה**" עם מחילה סליחה וכפרה, כי '**את**' הוא לשון 'עם', ושורש תיבת 'השירה' הוא '**שיר**' שעולה בגימטריא עם הכולל '**מחילה סליחה כפרה**', היינו שתזכו לחיים ופרנסה עם מחילה סליחה כפרה. ואם תאמר ששלשת הדברים צום קול ממון מעכבין, לכן אמר הכתוב: "**ולמדה את בני ישראל שימה בפיהם**", רצ"ל **שתלמדם שהעיקר הוא הוידוי בפה, וכשיתודו בלב שלם ובקבלה אמיתית לעזוב דרך הרשע, עי"ז גם כן יזכו לחיים טובים ופרנסה עם מחילה סליחה וכפרה, אכי"ר.**

אמרי יהודה – כרעזאן

אף כשמחזיק במעלות נשגבות, שלימות הצלחת העבודה תלוי בהכנעה אל הצדיק

ה' אלקיך הוא עבר לפניך הוא ישמיד את הגוים האלה מלפניך וירשתם יהושע הוא עבר לפניך. הנה אדומו"ר הגאון הקדוש זי"ע ממאגלויצע היה אומר בשם זקנו המגיד הקדוש זצ"ל מקאזניץ, שהיה רגיל לומר בל תדמו בנפשכם כי דתן ואבירם היו מיושבי קרנות ואנשי השוק, לא כן, רק היו מלובשים מלבושי כבוד כמו מנהיגי הדור (בלבוש קאפטאן וסטראקים) והיו מעוטפים בטליתים יפים ובתפילין נאים ומהודרים, והבט נא וראה אחריתם, **אמנם קוטב דבר אמת הוא אשר אפילו אם אדם עוסק בתורה ובהתמדה רבה מאוד והוא מלא וגדוש בש"ס ופוסקים ובספרי קבלה והוא בעל צדקה וגומל חסדים בגופו ובממנו, אעפי"כ אם אינו נכנע לצדיק הרי מוכן הוא לגהינם,** ועניין זה בא הכתוב להזהיר כאן, ואמר '**ד' אלקיך הוא עובר לפניך**' היינו אם אפילו אתה עוסק בתורה ובעבודה עד אשר כבר הגעת למדרגות לאמר עליך ד' אלקיך, וזה מש"כ הוא עובר לפניך, פי' הגם כי השגת למדריגת אשר השם הוי"ה ב"ה עומד ועובר תמיד לנגד עיניך, ועוד זכית אשר '**הוא ישמיד ויכניע את הגוים האלה מלפניך**' כו', ויש לך עשירות גדול עד כי הכל יראים מלפניך מרוב הונך ועושרך ומרבה אתה בצדקה וגמילות חסדים, '**וירשתם**' ואתה פרנס העיר ואתה עושה עמם כטוב בעיניך כאילו אתה היית היורש שלהם, אבל בכל זאת אפילו אחר כל המעלות האלו, ידוע תדע אשר העיקר מכולם הוא להיות אשר '**יהושע יהיה עובר לפניך**', **היינו הצדיק, כלומר שתהיה נכנע אל הצדיק כי אז תשכיל ותצלח בכל מעשיך וד' יאיר דרכיך.**

עבודת יששכר

בעשרת ימי תשובה יוכל להעלות כל התפילות ומצוות ומעשים הנפולים של כל ימות השנה

בהפטרה, קחו עמכם דברים ושובו אל ה' אמרו אליו כל תשא עון וקח טוב ונשלמה פרים שפתינו. "איתא בגמרא (ריית לב:) ספרי החיים וספרי המתים פתוחים לפניו, פירוש הדבר, **כי כל המצוות ומעשים טובים שהאדם עושה ברצון הטוב ובשמחה, הוא הנכתב בספר חיים שיש בו חיות ושמחה,** כמ"ש (ויקרא יח, ה) 'אשר יעשה אותם האדם וחי בהם' כו', ומה שהאדם עושה ח"ו בעצבות בלי חיות, הוא הנקרא ספרי המתים כי הוא בלי חיות. **ובימי הרצון עשרת ימי תשובה, הם המעלים על המעשים אשר נעשו בכל השנה** (פע"ח שער תפלות ר"ה פ"ז), **וגם המצות שנעשו בלי חיות, גם המה יש להם עליה לרצון למעלה ע"י התשובה, ולקבל עליו עול מלכות שמים באמת ובאהבה בימים האלה הנזכרים ונעשים.** וזהו הפירוש: ספרי החיים וספרי המתים פתוחים לפניו, כמו שאיתא בשם הבעש"ט ז"ל אם האדם זוכה להתפלל פעם אחת כראוי, יכול להעלות גם כל התפלות הפסולים אשר נשארו למטה זה כמה שנים, גם המה יחדו יהיו תמים ויעלו לרצון למעלה. וז"ש '**קחו עמכם דברים ושובו אל ה' פי' גם כל הדיבורים מכל השנה, שדיבר דברים בטלים וכדו', גם הם יתוקנו על ידי התשובה.**

תפארת שלמה

'שבת שובה' כי בשבת יכול להתדבק בחיות אלקי שבקרבו שאינו נפגם בשום חטא

שובה ישראל עד ה"א כי כשלת בעונך. זה נאמר לכל איש ישראל, **אשר אף שחטא והרשיע הרבה צריך להאמין כי עיקר נקודה ישראלית שבו היא במקומה.** וכמ"ש אין אדם הוטא עד שנכנס בו רוח שטות ונקרא החטא 'מכשול'. וז"ש '**עד ה' אלקיך**', היינו חיות אלקי שיש בכל איש ישראל כמ"ש נשמה שנתת בי טהורה כו'. **שזה עיקר התשובה לשוב להתדבק בעיקר חיות אלקי שבו,** ולכן **בשבת בנקל לשוב כי יש לכל הבריאה עלי' בשבת קודש. ובשבת יוכל לחיות התגלות אף למי שנתרחק. כי מתגלה נקודה הפנימיות שגנוזה בכל איש ישראל. כמ"ש ועמך כולם צדיקים. וכתיב אור זרוע לצדיק.**

שפת אמת

זהרורי אורה
מספרים הקדושים,
בפרשה יפה נדרשים

תורה ותפילה

לאמץ ידים בכוחות אלהיים
בתורה ותפילה עמודי עולמים,
העריכים חיזוק כל היפים

תורה

עיקר מירוק התשובה הוא במימי התורה ועל ידי התוה"ק מתבטל מהאדם אפי' גזירות קשות ר"ל

'וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם מכל טומאתיכם, ומכל גילוליכם אטהר אתכם' (סליחות, יחזקאל לו, כה) **אדם שעבר עבירות הרבה, וקנסו עליו מיתה, וחזר ועשה תשובה וקרא תורה** נביאים וכתובים ושנה משנה ומדרש והלכות ואגדות ושימש חכמים, **אפי' נגזרו עליו מאה גזירות הקב"ה מעבירן ממנו ויקבץ אותו עם שאר הצדיקים לימות בן דוד, שנאמר גם כי יתנו בגרים עתה אקבצם, אל תקרא כי יתנו אלא כי ישנו** (לשון משנה). [ובילקוט שמעוני משלי פ"ג : **אשרי אנוש יעשה זאת ובן אדם יחזיק בה, וכתיב עץ חיים היא למחזיקים בה, ר' חנא אמר נכשל אדם בעבירה שהוא חייב בה מיתה בידי שמים מה יעשה ויחיה, יתעסק בתורה, אם היה רגיל לקרות דף אחד יקרא שני דפין, לשנות פרק אחד ישנה שני פרקים כו'**], **בא וראה כמה גדול כוחה של התורה שמטהרת את פושעי ישראל בזמן שעושין תשובה אפילו מעבודה זרה שבידן שנאמר 'וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם מכל טומאתיכם ומכל גילוליכם אטהר אתכם', ואין מים אלא תורה שנאמר 'הוי כל צמא לכו למים', ואין טהרה אלא דברי תורה, שנא' 'אמרות ה' אמרות טהורות'.**

תנא דבי אליהו, פרק ח' ופרק י"ח

תפילה

בתפילה בכל כחו מוסיף כח בפמליא של מעלה. וסימן אם התפלל כראוי. ועצה לזכות לדבר דיבור אמת לפני הש"י

וילך משה וידבר וגו'. כשאדם משים כל כחו בדיבורי תורה ותפלה כזה מוסיף כח בפמליא של מעלה. וכביכול מגדיל בזה כח ה' ונתרחב גבול הקדושה, וסימן לדבר אם תפלתו של אדם היתה על דרך האמת היינו כשסיים תפלתו צמאה נפשו וקשה עליו פרידתו מהתפלה ומשתוקק מי יתן ואדבר לפניו עוד בדברי שירות ותשבחות, או בלימוד התורה, זהו סימן שהתפלל כהוגן וכו'. אך העצה לבוא לזה לדבר דיבורים באמת נוכח הש"ת וכו' **שיאמין באמונה שלימה שאור ה' הוא כנום בתוך אותיות התפלה והתורה** ובזה הוא מדבק האותיות לשרשן לבוית"ש וכו' (ע"י"ש כל הענין).

ליקוטי תורה – טשערנאביל

אל יפול לב האדם אף כי הרבה לפשוע ולמרוד כי הש"י בוחר בשירות ותשבחות שלו יותר מצבא השמים

חזקו ואמצו אל תיראו ואל תערצו מפניהם כי ד' אלהיך הוא ההולך עמך לא ירפך ולא יעזבך. הנה הכתוב הזה מרמז לנו דרך הנכון בעבודת הבורא ב"ה **לבל יפול לב האדם כאשר ישים אל לבו גודל השפלות ורוח נשברה כי הרבה לפשוע ולמרוד נגד כבודו ועי"ז יכול ליפול ברשת היצה"ר לתת מגרעת בעבודתו ית"ש** בתורה ומצות כי יעלה ברוחו כי אין חפץ להבורא ב"ה בעבודתו ועי"ז יהי' נסוג אחור מחמת המר"ש ר"ל. לכן מרמז לנו הכתוב גודל מעלת איש הישראלי כמ"ש חזקו ואמצו כו' כי ד' אלהיך הוא ההולך עמך בביכול השי"ת הוא מתרומם ומתנשא והולך ע"י עבודתך וכל צבא מרום עומדים ומצפים על עבודתינו **וכאשר האדם מתעורר למטה בשירות ותשבחות אזי כל צבא מרום מהללים ומשבחים עמו**, כמ"ש **הללו את ד' מן השמים הללוהו במרומים ועיקר התעוררות היא מלמטה** וז"ש (בראשית ב, ד) ביום עשות ד' אלהים ארץ ושמים הארץ נבראת תחלה וכו' כי עיקר הבריאה הי' בשביל בנ"י שלמטה. והמלאכים יש להם עלי' ע"י המעש"ט של בנ"י כמ"ש והנה מלאכי אלהים עולים ויורדים בו. [ובפר' וילך : **והש"י ברב רחמיו חנה רוצה בתפלת עבדיו ובוחר בשירות ותשבחות של עמו בנ"י יותר מכל צבא השמים וכביכול מתרומם ע"י בנ"י כו', והנחת רוח הוא מהשירות ותשבחות של בנ"י שמהללים ומפארים לשמו הגדול**]. וא"כ בשעה שהאדם הולך לעשות מצוה צריך להתחזק מאד לעשותו בשמחה ולא יסתכל על השפלות שלו כו'.

תפארת שלמה

מעלת התשובה והתפילה בעשרת ימי תשובה

כתוב בספרים שהפרש יש בין עשרת ימי תשובה לשאר הימים לענין תשובה ותפילה, כהפרש האור מן החושך, ויפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בימים אלה מימים שלמים בשאר הימים, אשר על כן ראוי לחוש על כל רגע של ימים אלו שלא לאבדו.

פלא יועץ

יום הקדוש בהיכלי צדיקים

לקט יקר של סיפורים מימרות ועובדות מהיכלי צדיקי הדורות זי"ע

סיפר בשבת שובה מעשה מדרך תשובה שנתן הרבי רבי אלימלך זי"ע

הרה"ק הבית אברהם זי"ע היה מספר בשבת שובה את הסיפור מהרה"ק הרבי ר' אלימלך זי"ע, איך שפעם אחת בא אליו יהודי בעל תשובה שהיה עוסק בסיגופים רבים ובתעניות, ואמר לו הרה"ק הרבי רבי אלימלך זי"ע שישוב לביתו ויאכל ויישן כראוי כדי שיחזור לכוחותיו, ואח"כ ישוב אליו, כשחזר אליו התחיל לצייר לו את כל העולמות העליונים שיש מלאכים ושרפים, ומעליהם גבוה בלי גבול עד אין סוף, ואיזה אור גורם יהודי בכל העולמות האלה כשעושה מצוה, ומאידך גיסא כשעובר עבירה איזה חשכות גורם בכל עולמות, ובשביל תאוה בהמית פחותה שרצה למלא תאותו גרם חשכות כזאת וכו', עד שבסוף אמר לו בני אמור 'אשמנו', ומרוב מרירות נפל היהודי בחלשות, והחיו אותו והשיבו רוחו אליו, ואמר לו הרבי רבי אלימלך ששוב יתנהג כמה ימים כמקודם, ואחר כך כשבא אליו התחיל שוב לצייר לו גודל הפגם שנהיה ע"י החטא, ואח"כ אמר לו שיאמר 'בגדנו', ואמר בגדנו ושוב התעלף, ובאופן כזה אמר עמו את כל הוידוי כו'.

(זכות אבות עמ' סד)

כל הפמליא של מעלה באים לשמוע את סדר הכפרות של יהודי פשוט

פעם אחת בערב יום הכיפורים אמר הרב הקדוש הרבי ר' אלימלך מליזענסק זי"ע לתלמידיו, אם רצונכם לדעת איך עושים כפרות בערב יום הכיפורים, תלכו אל החייט אשר גר בקצה העיר. וילכו התלמידים בעלות השחר, ויעמדו אצל חלון ביתו של החייט, וראו שהחייט ובניו התפללו בפשטות כמו כל החייטים, אחרי התפילה לבשו כולם בגדי שבת, והדליקו נרות, וערכו שלחן עם כל מעדנים, ושבו אל השלחן בשמחה רבה. ויקח מהארון ספר אחד שהיה כתוב בו כל העבירות שעשה במשך השנה מיום כיפורים שעבר עד יום כיפורים הבא, והתחיל כך: רבונו של עולם, היום הגיע הזמן לעשות בינינו חשבון על כל העבירות שעשינו, כי זמן כפרה הוא לכל ישראל, והתחיל לחשוב ולמנות כל העבירות שעשה במשך השנה שכולם היו נרשמים בספר הזכרון הזה. ואחר שגמר חשבון העבירות, הוציא מהארון ספר גדול יותר מהראשון, ואמר: רבונו של עולם, מקודם חשבתי העבירות שאני עשיתי, ועכשיו אמנה כל הצער והיסורים, צרות ועגמת נפש וחלאים רעים והפסד ממון אשר עברו במשך כל השנה. וכשגמר החשבון אמר כך: רבונו של עולם, אם נחשוב באמת על פי יושר, אתה חייב לי יותר ממה שהנני חייב לך, אך לא ארצה לבא עמך בחשבון המדוקדק, כי הלא ערב יום הכיפורים היום, ומוכרח כל אחד להתפיים עם חבירו, ולכן הננו מוחלים לך, וגם אתה תמחול לנו על כל העבירות שעשינו נגדך. וימזוג כוס יין שרף, וברך 'שהכל', ואמר בקול רם: 'לחיים' רבונו של עולם, הננו מוחלים זה לזה, כל מה שחטאנו איש לרעהו, וכל העבירות שלנו בטלות ומבוטלות כמו שלא היו כלל בעולם. התלמידים הקדושים חזרו, ויספרו להרב הקדוש את כל מה שראו ושמעו, ויאמרו כי דברי החייט הם בעיניהם דברים קשים, וחוצפה יתירה כלפי שמיא. ויען הרב הקדוש ויאמר: דעו לכם, כי הקדוש ברוך הוא בכבודו ובעצמו, עם כל הפמליא של מעלה, באים לשמוע דברי החייט הנאמרים בפשטות גדולה, ומדברי אמת שלו נעשה רצון והדוה ושמחה גדולה בכל העולמות.

(ספורי נפלאות מגדולי ישראל, ז')

משעה שהקערות של כסף התחילו לקשקש נתפרדו הקליפות

פעם אחת רצו אנשי ק"ק מעזיבוז לבטל המנהג שיושבין עם הקערות בערב יוה"כ, שמבלבלין הכונה, ושמע הבעל שם טוב ולא הניח לבטל, וסיפר להם מעשה, שבשנה אחת קודם יוה"כ נתקשרו הקליפות יחד לבל יניחו תפילות ישראל לעלות למעלה, וכיון שהתחילו לקשקש בקערות ערב יוה"כ שמשמיע קול בהשלכת המעות, מאותו קול נתפרדו הקליפות כולם.

(פאר לישרים, אות קיז, דף יז, ב)

היו צדיקים זי"ע שנהגו לספר בעריו"כ בהתעוררות רב המעשה דחייט מהמדרש

וז"ל המדרש שם: אמר ר' תנחומא עובדא הוה ברומי בערובת צומא רבה (מעשה שהיה ברומי בערב יום כיפור), והוה תמן חד חייט (שהיה שם חייט אחד), ואזל דיזדבן ליה חד נון (והלך לקנות דג אחד לסעודת היום), אשתכח הוא וטליא דאיפרכום קיימין עילויה (וכיון שנשאר להמוכר רק דג אחד, ובא שם עבד משר

אחד משרי רומי לקנותו לסעודת השר), הוה הדין מסיק ליה בטימי והדין מסיק ליה בטימי (וכל אחד העלה מהירו כדי שיתרצה המוכר למכרו לו), עד דמטיא לי"ב דנרין ונסבא ההוא חייטא (עד שהגיע מהירו לכדי שנים עשר דינרים, וזכה בו החייט היהודי), בענתא דאריסטון (בעת הסעודה בבית השר) אמר איפרכם לטלייה למה לא איתית לי נון (שאל השר מעבדו למה לא הבאת לו דגים לסעודה כבקשתי), אמר ליה: מרי מה לכפור מינך אזלית ולא הוה תמן אלא חד נון ואישתכחית אנא וחד יהודאי קיימין עילויה והוה הוא מסיק ליה בטימי ואנא מסיק לה בטימי עד דמטא לשנים עשר דנרין מה הוות בעא דנייתא לך נון בתרי עשר דנרין אתמהא, (סיפר העבד לאדונו כל מעשה הדג, ושאל להשר וכי מה רצית שאשלם עבור דג אחד י"ב דינרין שהוא סכום רב למאד, אתמהא) וכו', שלח בתריה ואתא לגביה (שלח השר להביא לפניו את אותו חייט), אמר ליה מה חמית חייט יהודאי דאכלת נון בתרי עשר דנרין (ושאל לו השר להחייט: וכי מה ראית חייט פשוט לשלם עבור דג אחד הון רב כזה), א"ל, מרי, אית לן חד יום דכל חובין דאנן עבדין כל יומי שתא הוא מכפר עלינן, (ענה לו החייט, אדוני, יש לנו יום אחד שהקב"ה מוחל לנו כל עוונותינו), וכד הוא אתא לית אנן צריכין ליקורי יתיה (וכשבא יום הקדוש האם אין לנו לכבדו בכל מיני כבוד), אמר כיון שהבאת ראיה לדבריך הרי אתה פטור, מה פרע לו הקדוש ב"ה חלק וקרע אותה (את הדג), וזימן לו בתוכה מרגליות טובה והיה מתפרנס הימנה כל ימיו.

(מדרש רבה, בראשית יא)

מעשה נורא שהיו מספרים בעריו"כ מנשמה שבאה מעולם העליון להחזיר בת תשובה

אצל הצדיקים הק' לבית סלאנים זצ"ל היה נוסח לספר בערב יום כיפור מעשה מהייט שכל השנה היה נוסע לעבוד במרחקים והיה איש מגושם, פעם שכבר נגמר לו הזמן והרוויח סכום הגון בסך ג' מאות רובל שהיה בכיסו ורצה לנסוע הביתה, ראה בדרכו גוי שגורר משפחה יהודית אחת שהיו אסורים בחבלים וקשורים לעגלה, והיה שם בעל ואשה וילדים רכים, וגרר אותם לעיר שיש שם יהודים רחמנים כי הם היו חייבים עבור הארענדא, ורצה הגוי שיהיהודים ישלמו לפדותם ואז ישחרר אותם, אמר לו החייט: הלא יש לי בכיסי ג' מאות רובל, אז אתן לך ותשחרר אותם, והגוי אמר לו שאסור לו לעשות זאת, כי היהודי חייב הרבה יותר, אז אמר החייט להגוי אם תגרור אותם העירה ימותו בדרך ולא יהיה לך שום דבר, קח לכל הפחות ג' מאות ולא רצה, בסוף הסכים ושיחרר אותם, והחייט שמח בזה מאד ונתן להגוי עד הפרוטה האחרונה.

והנה כשנפטר היהודי שנפדה ע"י החייט, והלך לעולמו, אמר בעולם העליון שרוצה לעשות טובה להחייט הזה, כי הלא אמרו המקיים נפש אחת מישראל וכו', והטובה האמיתית היא שיעשה אותו לבעל תשובה, כי היה איש גס ומגושם וכו' כשהגיע ערב יום הקדוש בבוקר עמד הנפטר על ידו ואמר לו קח סידור ותתפלל, ולא כמו כל השנה שהיה רגיל לעמוד על יד הדלת ולדבר ולדלג חצי התפלה, צעק אליו החייט מה זה העסק שלך אז ביקש ממנו עוד הפעם קח סידור ותתפלל הלא היום ערב יוכ"פ, אז אמר עוד הפעם "עם האט זעך אנגעטשעפעט אין מיר א מענטש און לאזט מיר נישט אטעמען", וכולם צחקו ממנו הלא אין כאן שום איש, הוא ראה והם לא ראו, והתחיל לפחד כי הבין שלא פשוט הדבר, ולקח סידור וכל פעם שרצה לדלג עמד האיש על ידו ולמד אותו כל דיבור להתפלל בכוונה וכו', וכולם צחקו ממנו, אבל הוא עמד בפחד גדול והתפלל כך כל התפלה. כשהלך הביתה ורצה לקרוע את החלה ולאכול כדרכו, ראה את האיש ההוא עומד בביתו ואמר לו תטול את הידים ותגיד ברכה כמו שצריך, ואז לקח סכין וחתך ואמר המוציא וכך גם לימד אותו לאכול כל הסעודה ואיך לברך ברכת המזון, וכן בסעודה המפסקת, ואותו דבר בליל כל נדרי שוב למד אותו האיש להתפלל, וכן בכל יום הכיפורים עמד על ידו ולמד אותו הכל. למחרת בא אליו שוב, ואמר לו דע שאני בר מינן ובאתי מעולם העליון, כי עשית לי טובה והצלת אותי ומשפחתי, ולכן אני רוצה לעשות לך טובה אמיתית והמשיך לבוא אליו במשך שנה שלמה ולמד אתו עד שנעשה בעל תשובה גמור, וזה הסיפור היו רגילים לספר בעיו"כ.

(יחי אור, עמ' תכא)

הרה"ק מרוזין צעק 'אוי ויי מיין זייגערל' וכל העם נתעוררו בבכיה רבה

הרה"ק מרוזין זי"ע היה מספר בליל כל נדרי סיפור זה, פעם היה מלך גדול, והיה לו זייגער טוב מאוד ואמר שהתנהגות מכל המדינה יודע מהזייגער, והתחיל לפרט גודל מעלת הזייגערל בכל פרטיה, השפינדי"ל שלו הי' יקר כך וכך, והעגולה הראשונה כך וכך, וכו' וכו', והי' יקר אצלו מכל יקר, פעם אחת הי' נצרך המלך לנסוע לאיזה מקום, ולכן מסר את ה'זייגערל' להמשנה למלך, והזהירו להזהר מאד כי הזייגערל הזה יקר בכל מלכותי, וכאשר הלך פעם אחת המשנה למלך החוצה נפל הזייגערל לארץ ונשבר, וכששב המלך מדרכו וראה כן התחיל לצעוק "אוי ויי מיין זייגערל !", אוי ויי מיין זייגערל !", בקול נשבר, והמשיך הרה"ק מרוזין את התיבות "אוי ויי" איזה פעמים, וכל העולם בשמעם סיפור המעשה הזאת כולם נתעוררו בבכי' גדולה ונשבר לבם בקרבם, ואף אנשים פשוטים שלא ירדו לסוף

דעתו ברמזי המעשה הזאת הרומזת בקודש לפנמי החטאים כמובן, גם הם כולם כאחד נתעוררו בבכיה רבה מהשפעת דיבוריו הקדושים ומקול אנחתו 'אוי וויי מיין זייגערייל', ונחרטו על עוונותם בחרטה על העבר וקבלה אלהבא.

(יהי אור אות שפט, זכות אבות עמ' ע"א)

איך היה נראה אצל הגויים בערוב יום שמצוה בו להרבות באכילה

בערב יום הכיפורים היה דרכו של הרה"ק מבארדיטשוב זי"ע לעורר זכות ורחמים על ישראל בזה הלשון, רבונו של עולם הנה נתת לנו יום העשור לתענית ולכפרה, ונתת יום התשיעי לאכילה ולשתיה ולשמוח, והנה ראה נא כי לעת הערב כל עמך ישראל כולם כאחד הם נמצאים בבית הכנסת ולא נפקד מהם איש, אין אחד מהם שיכור נרדם מיינו, ואין אחד מהם שוכב בביתו מחמת רוב מאכלו כולם עומדים יחפים וכו' באימה ויראה לפניך, האם יש עוד אומה אחרת שתוכל לדמות לזה, הלא אצלם אחרי יום שהיתה להם למצוה לאכול ולשתות בוודאי היו כולם מתגלגלים בראש כל חוצות, וכמה מהם היו מוכים ופצועים מרוב שכרות, ובדרך זה, וראה נא בחוש כי מי כעמך ישראל גוי אחד בארץ, וכה הרבה ללמוד זכות על ישראל.

(עשר אורות מערכת ג, אות יז)

משל ומליצה על חטא שחטאנו לפניך בווידוי פה

ברצותו לעורר את העם לעבודת הווידוי כראוי ביום הקדוש, פתח פעם אחת הרה"ק מהרי"ד מבעלזא זללה"ה במשל למה הדבר דומה, לכפרי אחד שהגיע העירה ועל כל מנהגי העיר הביט בהשתוממות כדברים שלא הורגל בהם, והנה עד שהוא הולך ומסובב בשווקים וברחובות פגש באדם העובר ברחבי העיר ומכה בתוף גדול, תמה הכפרי על הדבר ושאל על כך, ענו לו שפרצה שריפה בעיר ולכן מכים בתוף בכל העיר להודיע על כך. מצא הדבר חן בעיני הכפרי. וכאשר ביום מן הימים פרצה שריפה בכפר שאיימה להתפשט על סביבותיה, ראה הכפרי את השריפה ופניו מלאו צהלה, הנה יוכל פעם להראות לכל את החכמה שלמד בעת היותו בעיר, הוא לקח תוף גדול ובסובבו בכל הכפר היכה עליו עד שהקול נשמע למרחוק, הדבר מובן מאליו שעל ידי קשקוש התוף לא כבתה האש אלא עוד התפשטה מאד עד שכל הכפר היה למאכלת אש. נעלב מאד הכפרי על שהמצאה לא הצליחה ובהתמרמרות נכנם לעיר לשאול את סיבת הכשלון, הסבירו לו אנשי העיר ההכאה בתוף היא רק סימן לאנשים שיביאו מים לכבות השריפה. בהכאה בלבד אי אפשר לכבות שריפה. כך היא חזותם של אלה האומרים ווידוי ומכים על לבם באמירת על חטא, ועיניהם יבשות מדמעות ולבם בל עמהם להתחרט באמת ולקבל ע"ע לשוב בתשובה שלימה.

(פניני המועדים)

רחמנא ליבא בעי, גדול כחה של תפילה בלב נשבר

מעשה בחסיד גדול אחד שנסע אל הבעש"ט זלה"ה להיות אצלו ביום כיפור. והנה בערב יום כיפור, מחמת שלא נזדמן להם תבן ומספוא בשביל הסוסים, ולא אכלו הסוסים כל יום האתמול וכל הלילה, על כן הוצרכו (כנראה הוא עם הבע"ג שלו) בבוקר לעמוד חוץ לעיר ביער, לרעות את הסוסים, ונחו עצמם מעט לישון. וכיון שהיו עייפים ורצוצים מטירחא דאורחא נפלו בשינה עמוקה, וכשעמדו ראו שהיום יפנה והשמש יבא ויפנה, והיה עדיין רחוק פרסה מהעיר, והוצרך החסיד להיות ביום כיפור שם ביער בשדה, כי לא היה יכול לילך שם אפילו ברגליו, והיה בצער גדול מאוד, והתפלל בלב נשבר ונדכה רבה כל תפילות יום הקדוש כשהוא יחיד על פני השדה בבכיה רבה. ואח"כ במוצאי יום כיפור נסע החסיד לעיר, וקבלו הבעש"ט זלה"ה בסבר פנים יפות מאוד ובשמחה רבה, והיה מדבר תנחומין על לבו, ואמר לו שתפלתו הועילה להעלות כל התפלות של עם שבשדות.

(כתר שם טוב ח"ב, ה' ע"ד)

גודל ההודאה המתחייבת על מחילת יוה"ק

פעם אחת ברצותו לתאר כמה יש לו לאדם לשמוח ולהודות ולהלל להש"י בכל לב ונפש על גודל המתנה של מחילת העוונות וטהרת יום הקדוש שנתן לנו ברחמיו בכל שנה ושנה, אמר הגה"ק ר' ישראל סאלאנטער זצ"ל, שיוכל אדם לשער בנפשו ומה אם היה לו רק יום אחד בשבעים שנה, יום מיוחד אשר בו מכפרים על כל עוונותיו, כמה מאושר היה אז באותה שעה, ועכשיו שהקב"ה מלך מוחל וסולח לעוונותינו ולעוונות עמו בית ישראל ומעביר אשמותינו בכל שנה ושנה, מי גרע, הלא אדרבה איפכא מסתברא, ועל אחת כמה וכמה חיוב על אדם לשמוח ולהודות בהודאה רבה ועצומה על זאת.

(הגר"י מסאלאנט)

'סלחן ומחלן' שדרכו ומנהגו של הקב"ה בתמידות לסלוח ולמחול

כי אתה סלחן לישראל ומחלן לשבטי ישורון וכו'. הרה"ק מרוזין זי"ע נסע פעם לעיר 'אדעסם' בעצת הרופא כדי

לרחוץ במי הים, והנה בהיותו שם נודע לו שבעיר מתגורר נכד לאחד מגאוני ארץ הק' מהמופרסמים מדור הקודם זצ"ל ושם הנכד היה מאיר, ומעשיו דאז לא היה לתפארת אבותיו כי יצא לתרבות רעה רח"ל, וציווה הרה"ק מרוזין שיקראו לו את מאיר הנ"ל, וכשבא לפניו ביקש ממנו שיסע עמו לרוזין וכל מחסורו עליו, מאיר נתרצה לבקשתו וברוזין היה מאוכלי שלחנו, והחזירו בתשובה שלימה. פעם ראה הרה"ק שמאיר עצוב מאד ומסתובב בפנים זועפים, שאלו הרה"ק: מאיר בני, למה נפלו פניך, ענה לו מאיר: רבי, במה אתחזק, בשעה שכ"כ הרביתי לפשוע נגדו ית', ואפילו כעת שחזרתי כבר בתשובה בכל זאת נכשלתי פעם ופעמיים ומי יודע אם יקובל עוד תשובתי, ואיך לא אדאג.

אמר לו הרה"ק: מאיר, אומרים עליך שאתה עילוי ולמדן, לכן אשיב לך כדרך הלומדים, אנו משבחים את ד' בזה שאנו מתארים אותו בשם "סלחן לישראל ומחלן לשבטי ישורון", ויש להבין למה לא נאמר בלשון המורגל והמקובל "כי אתה סולח לישראל ומוחל לשבטי ישורון", אלא הדבר יובן עפ"י מאמרם ז"ל (ב"מ לג, א) "רובין ולא רבצן". ומסביר שם רש"י ז"ל, דדוקא אם הרביצה הוא דרך מקרה שרובין תחת משאו בפעם הזאת, שפיר חל עליו החיוב של עזוב תעזוב, אבל רבצן הרגיל בכך, פטור מלעזור לו. הרי מבואר בזה, שהוספת אות "ן" מורה על ענין של הויה תמידית, וזה שאנו מהללים לומר: "כי אתה סלחן לישראל ומחלן לשבטי ישורון" כלומר, אף לאדם זה שדרכו בכך להיות חוטא ושב הרבה פעמים, אעפי"כ השי"ת ברוב רחמיו וחסדיו הרי הוא 'סלחן ומחלן' כי הוא רגיל בכך להיות סולח ומוחל.

(נר ישראל)

"אם עווינו ענו בנו" אפילו כשחטאנו עדיין אנו בניו של הקב"ה

פעם בליל יוהכ"פ אמר הרה"ק מהר"ש מבעלזא זי"ע למקורביו שיביאו לפניו 'דעם בראדער שניידער' (החייט מבראד). החסידים לפי פקודת רבם חיפשוהו בכל הביהכנ"ם והביאוהו לפניו, מיד בבואו פנה אליו מרן זי"ע ושאלו: הגד נא, מה עלה ברעיונך באמרך "אם עווינו ענו בנו". החייט מרוב תמימות השיב: מדוע לא ידע הרב הרי הפירוש פשוט הוא 'אם עווינו' כלומר אעפ"י שמלאים אנו עוונות, עם כל זאת 'ענו בנו', אנו בניו של מקום (שפירוש הפשוט הוא אם עווינו ענו בנו אם עוונתינו העידו בנו לקטרג, ואולם החייט שהיה עם הארץ גדול, חשב כי "ענו" בעי"ן פירושו כמו אנו באל"ף). והרה"ק מבעלזא זי"ע הפליא במאד את הפשט הנאמר עם רוב תמימות וחזר עליו כמה פעמים.

(קונטרס ירח האיתנים יו"כ)

הכנה לתפילת נעילה בבית הכנסת של הקאנטאניסטן

חסיד אחד ממונקאטש היה רגיל לקבל את פני הגה"ק רבי שמואל שמעלקא מסעליש זצ"ל ביום הקדוש, והיה סמוך על שולחנו בעריוה"ק, ובסעודה הראשונה סיפר החסיד הזה מעשה, שברוסלאנד ניתן פעם לקאנטאניסטן רשות להתפלל ביום כיפור, והבעלי תפילה היו ג"כ מבעלי המלחמה, ובעל מלחמה אחד מהקאנטאניסן ניגש לפני העמוד לתפילת נעילה, וקודם שהתחיל את הקדיש שלפני נעילה, הרים קולו ואמר לפני חבריו מה נשאל ומה נבקש מהש"י, אם חיים למה לנו חיים, כאשר אנו נדחים ונהרסים ע"י צא"ר הצורר אותנו ואין אנו יכולים לקיים תורה ומצוות וכו', אם פרנסה נשאל מה' הלא המלך הצאר הוא מפרנסנו ונותן לנו לחם לאכול ובגד ללבוש, אבל אחת נשאל מה' שיתגדל ויתקדש שמיה רבא, ועם זאת התחיל הקדיש של לפני נעילה, ובסעודה המפסקת כאשר נתלהבו פניו הטהורים של הגה"ק הרבי שמעלקא סעליש‌ער זצ"ל מקדושת היום הממשמש ובא, קרא את החסיד הנ"ל ואמר לו שיספר עוד פעם את המעשה הנ"ל, ואח"כ אמר מעשה זו היא הפלא ופלא, והוטבה מאד בעיניו, וקודם תפילת נעילה סיפר הוא ז"ל בעצמו המעשה הזה באזני הקהל ונעשה התעוררות רב בבהימ"ד והתפללו אז בכל לב ונפש.

(צרור החיים תולדות המחבר אות קנ"ד)

רצה דייקא שיכנס הגוי בביהכ"נ בנעילה

כשחנכו את הביהכ"נ בבעלזא אמרה הרבנית הצדיקת מרת מלכה ע"ה לבעלה הקדוש הרה"ק מהר"ש זי"ל היות שהמנהג הוא שגוי מביא ביוהכ"פ נרות לבית הכנסת לתפילת נעילה, וזה לא כל כך ע"פ דין, (ראה או"ח סי' תרכ"ג בשערי תשובה ובסימן תקי"ד באה"ט סקי"ג) אולי יותר טוב שיתקנו מלכתחילה נרות גדולים יותר שידלקו עד אחרי תפילת נעילה, ולא יזדקקו לגוי, השיב לה הרה"ק מהר"ש זי"ל: לא, לא, אנחנו רוצים שבזמן כזה יכנס גוי לבית הכנסת כדי שהשי"ת יראה ההבדל בינינו.

(מה טובו אוהליך יעקב)

קול תרועת החליל של ילד חסר דעה ר"ל, שהעלתה כל התפילות ביום הקדוש

כפרי אחד היה רגיל להתפלל בימים הנוראים בבית מדרשו של הבעש"ט זי"ע, היה לו ילד אטום לב ושוטה שלא היה בכחו כלל לתפוס אפילו צורת האותיות, כל שכן לומר שום דבר שבקדושה, לא היה אביו מביאו לעיר מחמת שלא ידע כלום, כיון שנעשה בר מצוה נטלו אביו עמו על יום

הכיפורים כדי לשמרו שלא יאכל ביום צום קדוש מחמת חסרון ידיעה. לילד היה חליל קטן שהיה מחלל בו תמיד בשעה שהיה היושב בשדה ורועה את הצאן, ונטל את החליל ונתנו בבגדו ואביו לא ידע, והיה הילד יושב כל יום הכיפורים בבית המדרש ולא התפלל מפני שלא היה יודע כלום, בשעת תפילת מוסף אמר לאביו אני רוצה לחלל בחלילי, נבהל אביו מאד וגער בו, נתאפק הילד על כורחו, בשעת תפילת מנחה חזר ואמר אבא הרשנו לחלל בחלילי, גער בו אביו בנזיפה והזהירו שלא יעיז לעשות כן, וליטלו ממנו לא היה יכול מחמת איסור מוקצה.

אחר תפילת מנחה חזר הנער ואמר לאביו הרשני נא לחלל, כיון שראה אביו של תינוק שהוא מבקש מאוד לחלל אמר לו היכן החליל, הראה לו על כים בגדו, נטל אביו של תינוק את הכים בגדו והחזיק בידו את הכים עם החליל כדי שלא יוציאנו הנער ויחלל בו, עמד להתפלל תפילת נעילה כשידו מחזקת בכים ובחליל, באמצע התפילה שימט הנער בחזקה את החליל מתוך הכים ומיד אביו, ונתן קול גדול בחליל עד שתמהו כל השומעים. כיון ששמע הבעש"ט הק' זי"ע את קול החצוצרה קיצר את תפילתו מכפי הרגלו, אחר התפילה אמר, תינוק זה בקול חלילו העלה כל התפילות והקל מעלי, שתינוק שוטה זה אינו יודע כלום ופטור מכל המצוות באמת, רק מאחר שביום הקדוש הזה ראה ושמע תפילת ישראל נתלקח בו ניצוץ קדשו כמו אש ממש, ואש תשוקתו בערה בו כל פעם יותר ויותר עד כלות נפשו ממש, ובחוזק תשוקתו חילל בחלילו באמתות נקודת לבו בלא שום פניה, רק לשמו יתברך לבדו, והבל פיו הנקי נתקבל מאוד לפניו יתברך ועל ידי זה העלה כל התפילות.

(ספורי נפלאות)

מעשה מתמימות תפילתו של תינוק שנשבה לבין הגויים, שקרעה שערי שמים

פעם אחת בימים נוראים סיפר הרה"ק בעל בני יששכר מדינוב זי"ע מעשה, אשר פעם אחת בא הבעל שם טוב הק זי"ע לבית המדרש לתפלת 'כל נדרי', והיה נראה עליו הרדת הדין ביתר שאת, ואחרי אמירת 'כל נדרי' הניח לפוש כשעה חדא, וראו כי רוח חדשה בא בקרבו, וברוב שמחה זימר בחדוה כל התפילה. אחר יום הכיפורים שאלוהו אנשי בריתו על האמור, וסיפר להם כי בעיר אחת היה ארענדאר, שהאדון שלו אהבו מאד, וכאשר זה הארענדאר ואשתו הלכו לעולמם, נשארו אחריהם ילד קטן ורך, חמל עליו האדון (הערל הנזכר לעיל) ולקח הילד לבית וגידלו על ברכיו והשתעשע עמו, ולא ידע הילד מדת יהודית מאומה.

פעם אחת כשגדל קצת סיפר לו האדון, כי אבותיו היו יהודים, ושהוא חמל עליו וגדלו לבן וכל הונו ורכושו שלו המה, והראה לו מה שנשאר איזה מטלטלין מעזבון אבותיו השוים מחיר קטן, ובתוכם היו איזה חומשים וגם סידור 'קרבן מנחה' אשר אם הילד התפללה תמיד מתוכו. והנה אז היה המנהג, שבני הכפרים הקדימו את עצמם לבא העירה בימי הסליחות. ויהי היום בימי הרצון הנזכר, ראה הילד כי בני הכפרים היהודים נוסעים בעגלת צב, ושאל אותם להיכן תסעו, וסיפרו לו, כי בא ימים הנוראים, ובראש השנה יכתבון וביום צום כיפור יחתמון, ומה נורא היום הזה, על כן המה נוסעים לעיר גדולה לה' להתפלל בקיבוץ רב, כי הן אל תפילת רבים לא ימאס.

והנה מרגע ההוא החל רוח השם לפעמו להילד כי הלא ידע כי יהודי הוא, ובלילה ראה אבותיו בחלומו ועוררוהו לחזור לאמונתו, כי יהודי הוא, כן היה ליל אחר ליל בכל עשרת ימי תשובה, שראה בחלום כמו בהקיץ, ויספר לאדונו, וענה לו "חלומות שוא ידברו" אבל אביו ואמו רצו לחנוק אותו באם לא ישוב לטוב. בתוך כך הגיע ערב יום הכיפורים, וראה הילד שוב עגלות מלאות יהודים להעיר, ושאל על ככה, והשיבו לו: כי זהו היום שקוינו 'יום סליחה ומחילה' וכו', ואז התמרמר מאד הילד, ולקח מהבית והעליה הקרבן מנחה סידור הנזכר, ונם אל אחת הערים עיר גדול, ובא בבית הכנסת בעת 'כל נדרי' וראה כל העם מעוטפים בלבנים, ומחזורים בידם ומתפללים ובוכים.

התחיל הילד גם כן בקול זעקה ומרה, ולהתפלל לא יכול, והיה רעש גדול בשמים, לכן התעצב הבעל שם טוב והשתתף בצערו של האי ינוקא שיקובל תשובתו שלא יחזור בדעתו לשוב לסורו חם ושלום, ובתוך כן התיישב הילד ואמר לעצמו רבונו של עולם "איך וויים נישט וואס צו דאוונענן, און וואס צו זאגן, דא האסטו רבונו של עולם דעם גאנצען סידור", ופתח הסידור והניחו על השטענדער, וזרק את עצמו בראשו על הסידור, ובכה ועשה תשובה, ותפלה עשתה רושם ונתקבלה, ואז שמח הבעל שם טוב מאד, ולכן באמירת חרוז 'ברכו' נתמלא עוז וחדוה.

וסיים הרב הקדוש מדינוב: גם אנחנו לא נדע מה נעשה, ואין אנו יודעים עד מה ומה לכוין, לכן הננו לוקחים כל הסידור האר"י 'און מיר געבין עם א מיש אויף', כי יהיה מונח לפנינו בעת התפלה, 'און אין סידור שטייט שוין אלע כוונות' כה היה שפלות רוחו של הקדוש רבינו צבי אלימלך זי"ע אף שידוע כל כחו הגדול בחכמת הקבלה.

(עשר צחצחות מערכת ח' אות כ')

דבש תמרים

פנינים יקרים, מלאך הפרוה שרים, רבותינו הקדושים עצי התמרים

שובה ישראל עד ה' אלוקיך כי כשלת בעוניך, ואפ"ל עפ"י הגמי (יומא כ"ו ע"א) א"ר לוי גדולה תשובה שמגעת עד כסא הכבוד שנאמר שובה ישראל עד ה' אלוקיך, ושם (ע"ב) א"ר לוי גדולה תשובה שזדונות נעשו לו כשגגות שנאמר שובה ישראל וכו' ומקשה איני והא אמר ר"ל גדולה תשובה שזדונות נעשו לו כזכיות שנאמר ובשוב עליהם וחיו וכו', ומשני לא קשיא התם מיירי בתשובה מאהבה, והכא מיירי בתשובה מיראה שרק נעשו שגגות ולא זכויות, והנה מובן דאם נעשו שגגות עדין יש מסך המבדיל בין השב לבין הקב"ה ולא חוי עד ה' אלוקיך ממש רק בתשובה מאהבה כשנעשו זכויות, ונקדים עוד דדרשו חז"ל (ב"מ ל"ג) הגד לעמי פשעם אלו ת"ח ששגגות נעשו להם כזדונות, ולבית יעקב חטאתם אלו עמי הארץ שזדונות נעשו להם כשגגות, וידוע דת"ח נקרא ישראל והמון עם בית יעקב, א"כ לפי"ז תשובה מיראה לא מהני לת"ח דהא כיון דנעשו שגגות הרי נחשב להם כזדונות, והיינו פירושא דקרא שובה ישראל היינו הת"ח הנקרא ישראל, עד ה' אלקיך דייקא דהינו בתשובה מאהבה דוקא כי שכשלת ר"ל אם שגגת הוא בעוניך ר"ל נחשב בין עוניך שהם מזידין, וא"כ לא תועיל לך תשובה מיראה כלל.

(ישמח משה)

☆

ועתה כתבו לכם את השירה הזאת יתבאר עפ"י"מ דכתיב ושמרתם את משמרתי ואז"ל לעשות משמרת וסיג לתורה ואחר שאסרו חכמים ה"ה ככל מצות התורה מדכתיב ועשית עפ"י הדבר אשר יוריך לא תסור וגו', ובזה פירשתי למען תהיה תורת ה' בפיך, כלומר ע"י היוצא מפיך נעשה תורת ה', וזה שרמזו חז"ל במה שדרשו מן המותר בפיך כלומר מן המותר אחר שנאסר מפיך הוא בכלל תורת ה', וז"ש ועתה כתבו לכם את השירה הזאת זה תורה שבכתב, ולמדה את בנ"י שימה לשים לזה משמרת בפיהם ע"י היוצא מפיהם תקנות וסיגים, למען תהי לי השירה הזאת לעד קרי ביי לעד בפת"ח, כי סיג וגדר הם המקיימין גוף התורה לנצח.

(ייטב לב)

☆

ועתה כתבו לכם את השירה הזאת. יבואר עפ"מ שאחז"ל אתרוג של ערלה פסול ח"א לפי שאין בו היתר אכילה, פרש"י ורחמנא אמר לכם הראוי לכל צורכיכם ולכל דרכי הנאה וק"ל לא הוכשרו למלאכת שמים כגון ס"ת תפילין ומזוזות, אלא עור בהמה טהור בלבד דכתיב למען תהיה תורת ה' בפיך מן המותר פיך, וז"ש ועתה כתבו לכ"מ על דבר שיש בו היתר אכילה, את השירה הזאת ולמדה את בנ"י שימה בפיהם מן המות בפיהם.

(קדושת יו"ט)

☆

בן מאה ועשרים שנה אנכי היום לא אוכל עוד לצאת ולבא וגו'. ופירש"י היום מלאו ימי ושנותי לצאת ולבא בדברי תורה, י"ל עפ"ד הפנים יפות דאמרי בפ"ק דברכות איכא סבי בבבל למען ירבו

לקיטת תמרים

אמרות וסיפורים, מלוקט מספרים, על רבותי"ק עצי התמרים

רגיל הי' רבינו להזכיר מאמר זה בכניסת יום הקדוש

כ"ק הרה"ק רבי יואל מסאטמאר זי"ע היה רגיל להזכיר בסעודת ערב יו"כ מאמר זה, המובא בספר 'דובר שלום (אות רל"ח) וז"ל שם: הרה"ק רבי שלום מבעלזא זי"ע היה רגיל לומר בכל ערב יום כיפור לפני כל נדרי לפני כל הקהל בקול רם שאגת ארי ובבכיה עצומה, עד שכל הקהל נמסו כדונג וגעו כולם בבכיה, ואפילו לב אבן היה נימוח ונתעורר לתשובה : לפרש מאמרם ז"ל 'שלשה דברים צריך לומר בתוך ביתו ערב שבת עם חשיכה, עשרתם ערבתם הדליקו את הנר', ואמר ד"ערב שבת עם חשיכה" היינו ערב יום כיפור עם חשיכה שאז צריך כל אדם לומר ג' דברים, "עשרתם" ר"ל עוד מעט ועברו עשרת ימי התשובה, "ערבתם" ר"ל שחלף ערב יום כיפור, "הדליקו את הנר" ר"ל שהדליקו את הנרות של יוה"כ ועדיין לא שבנו בתשובה, אוי ואבוי (והתחיל לומר הוידוי) חטאתי עויתי פשעתי... עכ"ל.

זכרונות רמב"ח (עמוד ע"ה)

שפכי כמים לבך נכח פני ה'

בליל יום הקדוש הי' רבינו ער כמעט כל הלילה, ובין השאר עסק ברמב"ם הלכות עבודת יוה"כ. וסיפר לנו אחד מאנ"ש, שפעם בליל יום הקדוש ברצותו להתבונן בעבודתו הקדושה של רבינו בלילה הקדושה הזאת, עשה את עצמו כישן בביהמ"ד הקטן בביתו של רבינו, **ובלילה בשעה שנים וחצי נכנס רבינו ז"ל לביהמ"ד, והתקרב סמוך למקום שהיו מונחים שם הנרות שהדליקו בערב יוהכ"פ, ושפך את שיחו לפני קונו באמירת תהלים בבכיות עצומות.**

תפארת יואל (עמ' מ"ב)

ימיכם ל האדמה כתיב, אבל כיון שאמר לו השיית לא תעבור את הירדן הזה, ע"כ אמר היום לאו ימי ושנותי כי לא יוכל יותר להאריך ימים ע"כ, ויש להוסיף על דבריו דהנה בגמי שם אמריי כיון דחזו דקדמי ומחשבי לי כנישתא אמר היינו דאהני להו ע"כ, ולפיי"ז יי"ל דהיינ אלו היה משה יכול עוד ללמוד תורה היה מאריך ימים אע"ג שלא נכנס לארץ אבל כיון שלא היה יכול עוד לצאת ולבוא בדברי תורה ונסתרו ממנו מעיינות החכמה משוי"ה מלאו ימיו, וזשי"ה בן מאה ועשרים שנה אנכי היום שמלאו היום ימיו, ואמר עוד דמשוי"ה הכי מלאו ימיו משום שלא אוכל עוד לצאת ולבא בדברי תורה.

(עצי חיים)

☆

הן בעודני חי ממרים הייתם עם ה'. והול"ל נגד ה' מהו עם ה', ויובן על פי מה שפיי בנועם מגדים דברי חזי"ל לא חרבה ירושלים אלא על שהעמידו דבריהם על דין תורה, רי"ל שגם מעשיהם לא טובים היו תולים בתוה"ק, כאילו מצות התורה כך הוא, ע"י פשטים שאינם אמת עכתוי"ד, ועל דרך זה היה ג"כ מחלוקת קרח ועדתו שחלקו על משה ועל נבואתו מפי הקבי"ה, וכל ראיותיהם הביאו מדברי תורה ע"י שסלפו דרך התורה לדעתם ולרצונם, ולכוונה זו אמר להם משה הן בעודני חי עמכם ממרים הייתם ע"ם ה', ולא אמר נגד ה', שעם דברי ה' בעצמם המרו להפכם נגד רצון הבוי"ת והפכו, וא"כ כ"ש אחרי מותי, כי מי יוכיח לברר טעותם, ומשרע"ה היה מקור התורה, ואעפי"כ סילפו דרך התורה בימיו ע"כ דאג מה יהיה אחר מותו.

(דברי יואל)

☆

וילך משה וידבר את כל הדברים האלה אל כל ישראל וגו'. ונראה בהקדם מה שפירש החתם סופר מאמר הכתוב יקימך ה' לו לעם קדוש וגו' והותירך ה' לטובה בפרי בטנך, כי הנה עינינו רואות השרידים אשר ה' קורא גם המה ינובון בשיבה, ובלי ספק כי הם השלימו נפשם בימי נעורם והם מצד עצמם כבר חתמו ימיהם, רק השיית מניחם עוד על האדמה לטובת זרעיהם ותלמידיהם, ולכן אחר שאמר הכתוב יקימך ה' לו לעם קדוש וגו' וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך, וברכם בתכלית השלימות באופן שתושלם נפשם בימי נעורם, ומצד שלימות נפשם כבר חתמו ימיהם, וימי הזקנה אשר הותירם ה' על פני האדמה אך למותר, אמר כי בכל זאת והותירך ה' לטובה בפרי בטנך, היינו בשביל פרי בטנך ע"כ, וזשי"ה וילך משה וידבר את כל הדברים האלה אל כל ישראל, והכוונה על כל דברי התורה והמצוה הנאמרים למעלה היינו שמשה רבינו כבר דיבר אל בנ"י את כל הדברים אשר צוה ה', ויותר לא ניתן לו מן השמים כח זה להשפיע תורה וחכמה לישראל, ולזה המשיך ואמר בן מאה ועשרים שנה אני היום ופירש"י היום מלאו ימי ושנותי

לקיטת תמרים

אמרות וסיפורים, מלוקט מספרים, על רבותי"ה"ק עצי התמרים

מרן הקדושת יו"ט בצאנז בליל יום הקדוש

סיפר רבינו ז"ע מדביקות אביו הגה"ק מרן הקדושת יום טוב ז"ע ברבו מרן הקדוש מצאנז ז"ע, שפעם היה הקדושת יום טוב ז"ל בצאנז ביום הקדוש, ונכספה נפשו לראות את עבודת רבו הדברי חיים ז"ל בליל יום הקדוש אחר התפלה, והלך מאחורי הבית, וטיפס על החלון שהיה גבוה הרבה מן הארץ, ונשען שם על יתד והיה תלוי בין שמים וארץ כל הלילה עד הבוקר.

ושמע שהדברי חיים אמר: "באמת אין צריכים לישן בליל יום הקדוש, אבל מה אעשה הלא אנכי בעל תפלה ושליח ציבור לפני העמוד לכך צריך אני לישן קצת, על כן תמחול להכין לי את המטה", והגבאי הציע את המטה, ואחר כך אמר הדברי חיים את הי"ג עקרים. ואחר כך התחיל בקולות וברקים לקרוא קריאת שמע בדביקות נפלאה והאריך באחד באש שלהבת כל הלילה, ולא קרא רק פסוק הראשונה עד שהאיר השחר ולא נשאר לו שום זמן לישן, וכיון שהאיר השחר הלך להתפלל.

עובדא זו סיפר פעם אחיו הגה"ק רבי משה יוסף מאוהל זצ"ל והוסיף ואמר: כי היינו אז שלשה אברכים שעלינו ליד החלון לראות את עבודת מרן הק' ז"ל, והשלישי בראותו כי מרן ז"ל מאריך באחד ואינו עושה דבר ירד משם והלך לו, ונשארנו על יד החלון אני עם אחי הרב מסיגעט, אבל אחר שעבר זמן מה הרגשתי אפיסת הכוחות שלא יכולתי להחזיק מעמד וגם אנכי ירדתי משם, אבל אחי הרב מסיגעט עמד שם כל הלילה ולא הרגיש שום עייפות וקוי ד' יחליפו כח, וראיתי אז כי עוד יבוא ויעמוד בראש עדת בני ישראל.

ואמר רבינו שאם כי עבודת מרן הדברי חיים ז"ל בזה גדולה עד מאוד, מכל מקום אפשר לראות בזה גם את גודל דביקותו של מרן הקדושת יום טוב ז"ל ברבו מרן הדברי חיים ז"ל עד כדי מסירות נפש שנתלה על היתד כל הלילה ולא גרע עין מרבו הקדוש, וזהו רבותא טפי מעבודתו של הרה"ק מצאנז ז"ל בקריאת שמע.

וכ"ק הגאב"ד רמ"א פריינד זצ"ל ביאר דברי רבינו, שבעבודת מרן הדברי חיים לא היה שום חידוש כי היה מופשט לגמרי מעלמא הדין, וכל עבודתו היתה למעלה מן הטבע לכן לדבר פשוט יחשב עבודתו באמירתו תיבת "אחד" כל הלילה, ואילו עבודת הקדושת יום טוב שגבה מאוד שעמד שם כל הלילה נתלה על החלון זאת היתה מסירת נפש ממש.

(מוש"י ח"א, הללו עבדי ה')

ביום זה נולדתי וביום זה אמות, וטעם הדבר שלא יזכה עוד להאריך ימים בעוה"ז, כי לא אוכל עוד לצאת ולבא וכפירש"י שנסתמו ממנו מסורות ומעיינות החכמה, ושוב אינו יכול להשפיע מתורתו לאחרים, והוא לעצמו כבר השלים נפשו בימי נעוריו ע"כ חתמו ימיו.

(ברך משה)

☆

ועתה כתבו לכם את השירה הזאת וגו' יבואר בהקדם דברי הגמי עהי"פ ויתיצבו בתחתית ההר מלמד שכפה עליהם ההר כגיגית וכו' מכאן מודעא רבה לאורייתא, פירש"י שאם יזמינם לדין למה לא קיימתם מה שקיבלתם עליכם יש להם תשובה שקבלוה באונס, והקשה הרשב"א אי"כ דיש להם טענת מודעא למה נחרב ביהמ"ק מחמת עוונותיהם, וי"ל עפ"י המבואר במדרש ליישב ושית התוס' למה כפה הקב"ה עליהם ההר כגיגית הא כבר אמרו נעשה ונשמע כי נעשה ונשמע אמרו רק על תורה שבכתב, ותושבע"פ לא רצו לקבל ולכן הוצרך כפית ההר ע"ש, ולפי"ז כיון דבכפית ההר היה רק על תושבע"פ ותושב"כ קבלו באהבה ורצון, א"כ שפיר מפני חטאינו גלינו מארצינו וחרבה עירנו כיון שעברו גם על תושב"כ אשר ע"ז ליכא מודעא, ובייטב לב כתב פי הפסוק ועתה כתבו לכם את השירה הזאת זו תורה שבכתב, ולמדה את בני ישראל שימה בפיהם לשים להם למשמרת לדברי תורה בפיהם ע"י הוצאא בפיהם תקנות וסייגים ע"ש, וזהו שאמר הכתוב והיה כי תמצאן אותו רעות רבות וצרות ויוקשה מה זה ועל מה זה הא איכא טענת מודעא, ולזה וענתה השיר"ה הזאת לפניו לעד, היינו מה שלא קיימו תורה שבכתב זה יהיה להם לעד על כל הצרות שיבא עליהם כי על תורה שבכתב ליכא מודעא.

(כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א)

בגדי לבן ביום הכיפורים. ונראה לפרש על פי שפירש אבא מורי הגאה"צ מוי"ה אלעזר ניסן זללה"ה אבדק"ק דראהביטש מאמר חז"ל (תענית כו:) לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב וכיום הכיפורים שבהן בנות ישראל יוצאות בכלי לבן שאולים שלא לבייש את מי שאין לו. ונל"פ הענין דהנה נוהגין ללבוש ביוהכ"פ בגדי לבן הטלית וקיטל בגדי מתים, למען לזכור אחריתו כי באלו עתיד האדם אחר פטירתו לתת דין וחשבון לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה אבל אז אין חכמה ואין עצה לזה לפיים את בוראו כי אם עתה ברגע הן בעודני חי עת לעמוד לפני בוראו בלב נשבר להתחרט על העבר ולבקש סליחה ומחילה מלפניו על כל החטאים וכו', אולי ינחם הי צבאות וימחול לו, ואלו הבגדים שאולין לפי שעה כי הלא הם מיוחדים על אחר

לקיטת תמרים

אמרות וסיפורים, מלוקט מספרים, ע"ל רבותי"ה"ק עצי התמרים

החתם סופר זי"ע התגלה להישמח משה זי"ע

מרגלא בפומי' דרבינו ז"ל לספר העובדא הידועה שאף שמרן החתם סופר ז"ל לא הכיר את מרן הישמח משה ולא ראו זה את זה, אעפ"כ התגלה החתם סופר בדמות דיוקנו למרן הישמח משה בבית מדרשו באוהעל וביקש ממנו שיעתיר בתפלה עבור בנו.

וגופא דעובדא סיפר רבינו ששמע מאביו מרן הקדושת יום טוב ז"ל, שפ"א בערב יום כיפור הגיע מכתב ע"י הבי דואר מפרעשבורג לאוהעל לביתו של מרן הישמח משה, ועפ"י סיבה לא נמסר המכתב להישמח משה ונתעכב עד ממחרת יום הכפורים.

בליל יום הכפורים באמצע התפלה קרא הישמח משה ז"ל את הר"ר אברהם צבי ז"ל שהיה מתלמידי החתם סופר ז"ל, וביקש ממנו שיצייר לפניו את דמות דיוקנו של החתם סופר בתוארו ובצורתו, (כי הישמח משה ז"ל לא הכיר את החתם סופר ולא ראהו ורק ממרחק עמדו בקשרי ידידות) והר"ר אברהם צבי ז"ל תיאר לפני הישמח משה ז"ל את דמות דיוקנו וקלסתר פניו של החתם סופר ז"ל, ואז הבין הישמח משה כי הי' זה החתם סופר שנתגלה לפניו באמצע התפלה בדמות צורתו כעומד ומבקש ממנו טובה, והישמח משה זצ"ל התפלל עליו לישועה.

במוצאי יום הכיפורים שאל הישמח משה אם לא בא מכתב מפרעשבורג, והשיבו לו שבא מכתב ולא מסרוהו לו מחמת איחור הזמן, ואמר הישמח משה שמכתב כזה מהחתם סופר היו צריכים למסור לו.

כאשר מסרו את המכתב להישמח משה ז"ל וקרא בו, ראה שהחתם סופר כתב לו שבנו אברהם שמואל בנימין הוא הגאון בעל כתב סופר זצ"ל נחלה ל"ע וצריך רחמים לרפואתו, והבין אז הישמח משה סיבת הדבר שנתגלה לו אתמול דמות דיוקנו של החתם סופר ז"ל, שרצה לבקש ממנו שיתפלל עבורו ויעורר רחמים על בנו.

והיה רבינו אומר, שענין זה לראות את דמות הצדיק במרחק יש שני מדריגות בזה, א' שרואים את צורת הצדיק בדמיון (אמנם אין לזה קשר להצדיק עצמו), ויש שהצדיק בעצמו שולח את צורתו למקום אחר, ומדריגה זו שהצדיק ישלח את צורתו במקום אחר לא הי' רק אצל רבותינו תלמידי הבעש"ט זי"ע. ומעובדא זו מוכח שמרן החתם סופר ז"ל בצדק יחשב כאחד מרבותינו תלמידי הבעש"ט זי"ע. ובל"ק: "דאס וואס דער חתם סופר האט זיך באוויזן צום זיידן, און נישט סתם אז דער זיידע האט אים געזען, די מדריגה איז געווען נאר ביי תלמידי בעש"ט".

(מוש"י ח"ה, וכן הוא בתהלה למשה)

פטירתו אלא ששואל אותם לשעה זו למען להכניע לבבו בזכרו אחריתו ובוודאי כי בני עליה הם א"צ להכניע לבבם להתעורר בתשובה מכח אלו הבגדים המזכירים אחריתו של אדם כי הם בלאו הכי שבים בתשובה בכל עת ובכל שעה מפחד ה' ומהדר גאונו וכל שכן ביום הגדול והנורא הזה אשר לא יוכלו עמוד כמו רגע בלא תשובה אמיתית בלב שלם ובלב שמח ולמה לובשין גם הם בגדים אלו אין זה אלא שלא לבייש מי שאין לו בחי' זו להתעורר מאליו וצריך הוא לבגדים הללו לעוררו, וז"ש יוצאים בכלי לבן שאולין מאחר הפטירה שלא לבייש מי שאין לו ר"ל התעוררות אחר מבלעדי זה.

(ויטב פנים)

☆

כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו. ולבאר הכתוב י"ל דהנה כל החילוקי כפרה וגם יוהכ"פ מכללן אינם מכפרין אלא בצירוף עם תשובה כדקיי"ל ביומא אמנם לכאורה הרי לא יתכן לעשות תשובה אלא על אותן החטאים שזוכרין ויודעין אותן ומתוודים עליהם ומקבלין על עצמם שלא לחטוא עוד בהנה דזהו התשובה עליהם משא"כ אם שכח ואינו מרגיש בעצמו שחטא א"כ הרי אינו יודע על מה לשוב ואיך יצוייר שיעשה תשובה אמנם אם הבוכ"ע עוזר ועושין תשובה עכ"פ על הידועים אליו אזי הקב"ה מכפר גם אל אותן החטאים הנשכחות ממנו ואינם נרגשין אצלו שאין יודע מהן רק הבוכ"ע לבדו וכמו שדרשו חז"ל חטאת להי' חטא שאין מכיר בו אלא הי' וגם על זה הקב"ה מכפר ברוב רחמיו וחסדיו. וז"ש הכתוב כי ביום הזה יכפר עליכם דעצומו של יום מסוגל לטהר אתכם מכל חטאתיכם ולא תימא שאינו מכפר אלא על החטאים שזוכרם האדם ועושה עליהם תשובה לז"א לפני הי' תטהרו גם מחטא שאין מכיר בו אלא הי' מ"מ תטהרו ומאמר הכתוב בכפילא מכל חטאתיכם ומלבד זה גם לפני הי' תטהרו שמתחילה צריכין לשוב ולטהר עצמן מאותן החטאים הידועים לו ומרגיש בהם ואז הבוכ"ע מכפר על הכל.

(דברי יואל)

☆

ויו"ט הי' עושה בצאתו בשלום מן הקודש אשרי העם שככה לו וגו', ויש להבין שיכות אומרו אשרי העם שלמעלה הימנו, ואפי"ל דהנה הכהן הגדול שזכה לצאת בשלום מן הקודש בודאי הי' צדיק גדול דאל"כ לא הי' יוצא משם בשלום כנודע מ"מ ברוב ענוותנותו לא תלה הדבר בזכותו ובצדקתו רק בזכות הציבור שעשו תשובה וכדרך כל הצדיקים ואפשר שמהאי טעמא עשה הכהי"ג סעודה זו לכל העם להודות להם שבזכותם יצא הוא בשלום מן הקודש וכמוי"ב עם קדוש בני ישראל בודאי לא החזיקו טיבותא לנפשייהו לומר שבזכותם יצא הכהי"ג בשלום מן הקודש וחשבו כולם שהכהי"ג בזכותו ובגודל צדקתו זכה לזה נמצא שהכהי"ג תלה יציאת בשלום בזכות העם והעם תלו בזכותו וז"ש ויו"ט הי' עושה בצאתו בשלום מן הקודש שעשה יו"ט וסעודה לכל העם לפי שהכהי"ג חשב בדעתו שרק בזכות הציבור יצא בשלום וכמוי"ב הם חשבו שבודאי בזכותו יצא וזהו עמו הנבחר של הקבי"ה דלא מחזיקו טיבותא לנפשייהו וע"כ אשרי העם שככה לו.

(ברך משה)

☆

כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו. ויתבאר עפ"י מה שאמרו חז"ל דבתשובה מיראה זדונות נעשות לו כשגגות ובתשובה מאהבה זדונות נעשות לו כזכיות, והנה ביוהכ"פ הוא הזמן שהאדם צריך להטהר לפני ה' מכל עוונותיו ולעשות מהם זכיות, אמנם לזכות לתשובה מאהבה הרי הוא דבר קשה מאוד, אכן כתב א"ז זללה"ה בתפלה למשה על הכתוב למען שמך ה' וסלחת לעוני כי רב הוא, דהנה כבר האריך הפרשת דרכים דלרעה אין דנין את האדם על שם סופו, אבל לטובה דנין על שם סופו. והנה כל ישראל עתידין לשוב קודם ביאת המשיח בתשובה תתאה, ולאחר ביאת המשיח בתשובה עלאה, ולפי זה ראוי לדון אותם לטובה על שם סופם, כאילו כבר שבו, ושורש הדבר שראוי לדון על שם סופם, נצמח משמו הקדוש הוי"ה שמורה היה הוה ויהיה, ובו יתי"ש אין זמן, ועבר והוה ועתיד אחד הוא, ועל כן מה שעתיד להיות כבר היה, וזה שאמר למען שמך הוי"ה, המורה שהעבר והעתיד אחד הוא לפניו, לכן וסלחת לעוני, כי ראוי לדון לטובה על שם סופו כאילו כבר שבו, כי רב הוא, פי' אף שרב הוא, מכל מקום אין לך דבר שעומד בפני התשובה והתשובה מכפרת בעד הכל, עכ"ד. ומעתה י"ל שהתוה"ק מבטיחנו כי ביום הזה יכפר עליכם וגו' לפני יהוי"ה תטהרו, שביום הכיפורים נזכה שיאיר עלינו שם הוי"ה שמורה שהעתיד והעבר וההוה חד הוא, ואז זוכה האדם להמשיך עליו בחינת שם הוי"ה, ועל כן ביום הקדוש הזה כיון שמאיר עלינו שם הוי"ה שמורה שלעתיד ישובו כל ישראל בתשובה מאהבה, והקב"ה מצרף טוב העתיד, על כן יפה מעלת היום שאף בעשות תשובה מיראה נעקרו כל הזדונות והשגגות ונעשות זכיות. וזה שאמר הכתוב כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם, אפילו בעת שישארו רק שגגות שלא ישובו אלא מיראה, מכל מקום נזכה להטהר ויעשו מהעונות זכיות, מטעם כי לפני הוי"ה תטהרו, דביוהכ"פ מאיר עלינו שם הוי"ה ולכן יצרף הי' עכשיו את טוב העתיד להיות, ועתידין ישראל לעשות תשובה מאהבה לעת"ל.

(כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א)

פנינים מתורתן של מרן רגיה"ק בעל דברי יואל זי"ע
מספר "קדושת יואל" אשר על מכבש הדפוס

נמסר לנו בתשו"ח ע"י מערכת "ליקוטי אורה"

ויקרא משה ליהושע ויאמר אליו לעיני כל ישראל חזק ואמץ כי אתה תבוא את העם הזה אל הארץ וגו' (לא ז). יש לבאר מה שהדגיש הכתוב שמשה רבינו אמר זה ליהושע לעיני כל ישראל.

ואפשר לפרש הכוונה בזה, דכל חמץ משה עמהושוע היהושע (ע' מרגוס יונתן במדבר יג טז) משה פן יחלש כוחו מגודל עגומתנותו, ולפיכך קרא לו ויאמר אליו לעיני כל ישראל על פי שמשה העניק מעלתה גדולה עד למאוד, והיה נאמנה בחמת בכל אחד ואחד, ומי לנו גדול ממשה רבינו בעולמו שהיה עניו מאוד מכל האדם אשר על פני האדמה (במדבר יב ג), מכל מקום לעיני כל ישראל, כשהדבר נוגע להנהגת כלל ישראל, אין להשתמש במדה זו, רק חזק ואמץ בגאון ועוז ובגאוה דקדושה, ולא חוש מכל רואות שבעולם.

מרשימות הרה"ח ר' יצחק (אישעס) גוטמאן ז"ל מתלמידי רבינו
בעיר סאטמאר יצ"ו

הקהל את העם האנשים והנשים והטף וגו' למען ישמעו ולמען ילמדו ויראו את ה' אלהיכם (לא יב). פירש"י והוא מאמר חכמינו ז"ל בסמ' מגיגה (מגיגה ג.), הנשים לשמוע, והטף למה בשו לתת שכר למביאיהם, עכ"ל.

ונראה לפרש כוונתם בשנתקוו תחלה בעצם המצוה של הבאת הטף, דהנה בשלמא שלו הטף הבאים מבחי שהוריהם הם אנשים פשוטים, ואינם רואים בעל הוריהם שום חיות והתעוררות למצוה, לכם הוא למעלותא להביאם שמה, כדי שירגלו אין שהילדים הבאים מבחי שהוריהם הם ירא ה' אין שהם מתנהגים, וילמדו מהם לעשות כמותן, אבל אותן הילדים עצמן הבאים מבחי של ירא ה', ורואים בביתם אין שמכירים את עצמן לקראת כל מצוה ומצוה בקדושה ובהתלהבות, טף שלו למה בשו, הגם שהם גורמים לילדים התחרים להתעלות, מכל מקום אין להם עצמם שום תכלית בביאתן, ואדרבה יכול לגרום להם מזה רעה וחזק, כי שמה ברואתם אין הילדים הבאים מבחי פשוטים עושים המצות כמצות אנשים מלומדה, יבואו המה לעשות גם כן כמותם.

וקרא יבואו מקרא קודש ומאמר רבותינו ז"ל, דים לומר דהכתוב שאמר למען ילמדו מיירי מהטף הבאים מבחי פשוטים, ולזה אמר הכתוב כי תכלית הבאתן הוא למען ילמדו וירלו את ה"ת, היינו כדי שילמדו אין לירלה את ה', כי על ידי שירלו אין שהילדים הבאים מבחי של ירא ה' אין שהם עושים את מצות ה', ילמדו גם כן לעשות כמותם, אבל רבותינו ז"ל שהקשו הטף למה בשו מיירי מאותן הילדים הבאים מבחי של ירא ה', ועל זה הקשו מצוה הזאת מה טעם יש בה, הלא מדרבה הבאתן זה יכול להיות להם למכשול ולפוקה, ועל זה תמרו דתכליתן הוא כדי ליתן שכר למביאיהם, היינו כי בזכות שיגיעתם, יוכלו שאר הילדים ללמוד מהם, ועבור כן יבואו מביאיהם על שכרן משלם.

דרשת פרקי אבות בעיר סאטמאר יצ"ו, מפי הרה"ח ר' משה האנדלער ע"ה שהיה נוכח שם

וחרה אפי בו ביום ההוא וגו' ואמר ביום ההוא הלא על כי אין אלהי בקרבי מצאוני הרעות האלה (לא יז). יש לעיין לכאן שהמוזכו ישראל שהמה חשבים בשביל חטאיהם, למה כתבה התורה לאחר כך (פסוק יח) ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא, כי למה יתחייבו עוד הפעם בעונש מרה כזו, הלא כבר התחרטו והתוודו על חטאיהם.

אך הענין הוא, כי נראים לדעת דכל דעביד רחמנא לטב עביד (ברכות ס:), ואף בשעה שבאים פורעניות גדולות על רשעי עם ישראל, ורואים שבאים עושים קשים ומרים, והסתר פנים היא גדול ביותר, מכל מקום תלוה לעזוב את החמונה בשביל זה, רק נראים לדעת כי הכל הוא בהשגחה פרטית, והקב"ה על עזב את עמו ישראל מעולם, ואף בתוך הזמנים הקשים ביותר ובתוך הצרות הגדולות ביותר שעברה על רשעינו, לא עזב הקב"ה את עמו, הלא עמו אנכי אתם ממעמקי ה', וכבר אמר הכתוב (קהלת ג ה) שומר מצוה לא ידע דבר רע, ועל כן אין לחוש שמא ישמע מזה שום דבר רע חלילה.

בגרה כמיב (מהלים קג טו), ולפ שהכל היה מכוסה במכסה, ולפ רצו את ההשגחה שמשגיח הקב"ה עלינו, מכל מקום אנחנו מלמינים בני מלמינים לדעת שלפ עזבנו השי"ת מעולם, ולפ הכל היה בהסתרת פנים, ומלילה להתרחק ולהתנתק מהשי"ת בשביל זה, ומלילה לאבד את האמונה בשום פנים.

על כן מלילה לנו לומר על כי אין אלהי בקרבי מלאוני הרעות האלה, כי אין זה אמת, דלילה דאמת נמלא הקב"ה בתוכנו, והוא היה והוה ויהיה אתנו לעולם, ולכן אם אומרים על כי אין אלהי בקרבי מלאוני הרעות האלה, על זה אמר הכתוב ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא, כי בודאי אני אם אלפ הסתר אסתיר פני ביום ההוא, ועלינו לדעת כי אלפ שאבדנו כל אלה, אבדנו ההוריס, אבדנו המשפחות, אבדנו כל הנדיקים הקודמים, אלל דבר אחד לא אבדנו, וזהו האלל אי, כי את השי"ת לא אבדנו בשום פעם, כי היה אתנו מעולם, והוא יהיה עמנו לעולם.

דרשת כל נדרי תש"ו*, הושענא רבא תשכ"ב

*דרשה זו היתה דרשה הראשונה שנשא רבינו על אדמת אמעריקא, והבית המדרש היתה מלאה מאנשים שנעדרו משפתם וקרוביהם אצל מלחמת העולם השניה, ורבינו ניצל ההזדמנות לעורר את הלבבות שיעשו תשובה אם ההרהו חלילה אחרי מדותיו יתברך, ואמר או דיבורים הללו בבכיות נוראות, וגם כל העם געו בבכיות עצומות שהיה בוקע הקיעים.

והיה כי תמצאן אותו רעות רבות וצרות (לב כא). ליתא בגמרא (חגיגה ה.) מאי רעות וצרות, אמר רב רעות שנעשו צרות זו לזו כגון זיבורא ועקרבא. ופירש"י לתמרגין במס' עבודה זרה (דף כח:) תמימי לעקרבא וקרירי לזיבורא וחילופא סכנתא, הלכך היכא דנכתבי זיבורא ועקרבא נעשות צרות זו לזו, דלית ליה תקנתא לא בקרירי דקשה לעקרב ולא בתמימי דקשה לזיבורא. ויש לעיין דמהו כוונתו שיהיו הצרות בגולה בפופן שיהיו צרות זו לזו, ואיך דומה הממשל אל המשל.

ויש לומר דבאמת בללא אית לן להצרות והגלות מכניע את לב האדם לשוב אל ה', וכדכתיב (דברים ד ג) בצר לך ומצאוך כל הדברים האלה וגו' ושבת עד ה' אלהיך ושמעת בקולו, וכן דרשו ז"ל (שמו"ר פכ"ג ס"ד) מדכתיב (שמות יד י) ופרעה הקריב, שהקריב לבן של ישראל לאביהן שבשמים. אלל בעוה"ר אנו רואים איך שהצרות פועלים את ההיפך, דלדרבה אמר כל הצרות שעברו על ראשינו, עוד נתרחקנו יותר מן התשובה, והרבה עזבו את דתם לגמרי ל"ע.

וידבר משה באזני כל קהל ישראל את דברי השירה הזאת עד תומם (לא ל). יש לתקדק בזיווי הלשון, לפתח בתומרו השירה הזו"ת שהיא לשון יחיד, ומסיים עד תו"ס שהיא לשון רבים.

ואפשר לפרש דמה שאמר הכתוב עד תו"ס לא קאי על השירה אלא על כל קהל ישראל, והענין בזה כי ידוע מה שכתב הרמב"ן (סו"פ האזינו) וכן מבואר בכל הספרים הקדושים שבשירת האזינו מרומז כל מה שהיה ושעתיד להיות בשאר כל הדורות, עיי"ש.

[וכידוע הסיפור עם הרמב"ן ז"ל (הובא בקב הישר פכ"ג) שהיה לו תלמיד אחד ושמו אבנר שיצא לתרבות רעה, וכשאלל אותו הרמב"ן ז"ל הגד נא לי מי הביאך עד הלום שכפרת באורת משה, השיב לו כי פעם אחת שמע אין שדרש הוא כי בפרשת האזינו כלול כל אחד ואחד, והיה בעיני לפליאה שאמי גס כן נרמז בתורה, ואז התפלל הרמב"ן ז"ל אל ה' שיאיר עינו וימצא שמו בתורה, עד שבא פסוק בפיהו (דברים לג כו) תמרתי אפ'ג'יסס מפ'ג'יתה מפ'ג'עם זכ'ר'ס, ותותיות אליאים מפסוק זה רמזי תיבות אבנר].

ולזה אמר וידבר משה באזני כל קהל ישראל את דברי השירה הזאת, עד תו"ס, פירוש עד תום כל הדורות ישראל, כי כל דבר ודבר שעתיד לעבור עליהם מרומז בדברי השירה הזאת.

ליל שב"ק האזינו תשכ"ד, וס"ג האזינו (שובה) תשכ"ז

[והנסיונות נעשו גדולות יותר ממה שהיו מקודם, וכמו שהתריך בזה הרמב"ס בתגרת תימן, כי בכל עת צרה נופלים יהודים מתומתם, ובכל פעם נעשות הנסיונות גדולות יותר והתמונה בה' תלג יותר ר"ל].

ולזה אמר הכתוב והיה כי תמצאן אותו רעות רבות וצרות, רעות שנעשו צרות זו לזו, רלה לומר דהרפואה שהוכרך להועיל להניחם לתשובה ושעבוד הלב, זה עצמו גרם להם צרה, כי על ידי זה נתרחקו עוד יותר מן התשובה, שעל ידה עזבו הרבה את דתם ותמונה בה'. על כן העלה היעוצה לזה הוא ועצתה השירה הזאת לפניו לעד, והשירה קלי על התורה (סנהדרין לח.), ורלה לומר דבזמן כזה העלה הוא להתדבק בהתורה הקדושה, ובזכות התורה מזכה להשאר דבוק בהשי"ת לעד ולנלח נלחים.

ס"ג נצבים-וילך תשי"ג

וילך משה וידבר את הדברים האלה

חסיד אחד בא פעם אל הרה"ק ר' אשר ישעי' מראפשיץ זי"ע והיה אצלו כמה שבועות ויהי בהתקרב זמן ומועד הפרידה חשב החסיד בליבו הן זה כמה שבועות שאני יושב פה ואני כבר חפץ לנסוע לביתי ועדיין לא שמעתי מרבי הקדוש שום דרך בעבודת ה' וכדו', ובמחשבה זו הלך החסיד להפרד מרבו, ויהי כאשר נכנס לחדרו של הרה"ק מראפשיץ ראה אותו הולך בחדרו אנה ואנה כדרכו בקודש, ופתח את פיו בחכמה, הנה כתיב בפרשתן וילך משה וידבר את הדברים האלה אל כל ישראל, וכי משה רבינו הלך לבית כל אחד ואחד ואמר לו את דבר ה', רק הפירוש כך הוא, וילך משה היינו שהלך בחדרו אנה ואנה בדביקות, ועי"ז וידבר אל כל ישראל, שבזה דיבר אל כל ישראל והאיר להם את הדרך אשר ילכו בה ואת המעשה אשר יעשון, ובזה הבין החסיד שאע"פ שלא שמע מרבו כלום מ"מ ע"י שמקשר את עצמו אל הצדיק, בזה מאיר הצדיק לכל אחד ואחד וממנו נקח לעבוד את ה'.

הן קרבו ימיך למות

בספר מים חיים מביא שמקובל מנכדי הרה"ק ר' יחיאל מיכל מזלאטשוב זצוק"ל שנלב"ע ביום כ"ה באלול שנת תקמ"א בשב"ק פרשת ניצבים וילך בעת סעודת רעוא דרעוין, שמגודל דביקותו בהשי"ת יצתה נשמתו הקדושה במיתת נשיקה והוא בן נ"ה שנים, ובאותו שב"ק שנפטר קראו לו לעלות לתורה לעליית שישי וקראו לפניו פרשה זו "הן קרבו ימיך למות" ואמר אז הרה"ק מזלאטשוב שזה רומז אליו, שתיבת ה"ן היינו כמספר שנותיו נ"ה שנים, קרבו ימיך למות, היו"ד של ימי"ך מרמז על שמו יחיאל ושאר האותיות של ימיך והלמ"ד של למות הוא השם מיכ"ל, עכדה"ק. ואכן בשב"ק זו לעת ערב יצתה נשמתו בטהרה.

וידבר משה את דברי השירה הזאת

הרה"ק ר' שמחה בונם מפרשסיחא נכנס פעם להיהודי הק' וביקש ממנו היהודי הק', שיאמר איזה פסוק והוא יגיד עליו דברי תורה, ונפל בפי הרה"ק ר' בונם פסוק הנ"ל וידבר משה באזני כל קהל ישראל את דברי השירה הזאת עד תומם, והיהודי הק' נענה לעומתו "תומם" ולא אמר שום דיבור יותר מזה, והצדיק ר' בונם נהנה מאוד ושיבח מאוד את התורה שאמר היהודי הקדוש, ובאותו מעמד היה נוכח גם הרה"ק ר' חנוך העניך מאלכסנדר, והיה שואל ומתמה להרה"ק ר' בונם זצ"ל שיפרש לו את דברי היהודי הק', שלא מבין מה הוסיף בזה, ואמר לו שכוונתו היה שמרע"ה דיבר אל כל ישראל את דברי השירה הזאת עד תומם, מלשון תם ושלם, דהיינו שהשלימם שיהיו תמימים ושלימים. (ער האט זיי גאנץ געמאכט) לה' ולתורתו.

שובה ישראל עד ה' אלוקיך

זקן אחד בא להרה"ק ר' ישכר דוב מבעלזא זצוק"ל ואמר לו: רבי, הגעתי לשנות הזקנה ואני רוצה לשוב בתשובה שלימה על חטאת נעורי, וביקש ממנו שיסדר לו דרך תשובה, אמר לו הצדיק: אם אתה מתחרט עליהם באמת זו הוא התשובה הנכונה, ושאל אותו הזקן, ומהו שיעור החרטה, נענה הצדיק ואמר: אספר לך מעשה, סוחר אחד נזדרז והקדים לבוא אל היריד הגדול שבלייפציג, והביא עמו כמה קרונות של סחורה, שהביקוש עליה היה רב, בו ביום שנכנס לעיר, התחילו יורדים גשמים, ולא פסקו כמה ימים, ולא יכלו שאר הסוחרים שבסביבה להביא מאותה הסחורה ליריד, וכל אלה שהוצרכו לסחורה זו באו אל הסוחר לקנות, והוא בראותו שכל כך מרובים הקופצים על סחורתו, דחה אותם מיום ליום, כדי להרבות במחיר הסחורה, וכן עשה כל הימים שירדו גשמים, ומחיר הסחורה עלה מיום ליום, פתאום באמצע הלילה חדל הגשם, ולמחרתו בבוקר השכם היה היריד מלא מסוחרים שבאו עם סחורתם, והמחיר יריד בבת אחת פלאים, ועתה, סיים הצדיק, אם תמצא שגודל חרטתך על חטאת נעוריך, היא כגודל חרטתו של אותו סוחר כשראה מה עלתה לו, והתחרט על שלא מכרם בזמן שהיה מחירים רב, וכמו"כ אתה צריך להתחרט על כל רגע ורגע שלא עשית תשובה, ואם תתחרט כך תידע שעשית תשובה כראוי.

☆

בימי נעוריו של הרה"ק ר' יחיאל מיכל מזלאטשוב זי"ע היה דר בעיר אחת ויושב כל היום בבית המדרש ועוסק בתורה, והיה דר באותה עיר בעל עגלה אחד יהודי פשוט שנסע פעם בערב שבת מדרכו לביתו ולא הספיק לבוא מבעוד יום עד שחשך עליו היום, והגיע לביתו כשכבר היה ליל שב"ק, הכה עליו לבו להבעל עגלה על שחילל את השבת ובא לפני הרב דמתא וסיפר לו במר נפשו את אשר אירע לו בפעם הראשונה לחייו, וביקש ממנו שיתן לו תשובה על החטא שבא לידו, והקל בענשו וציוהו לתת ליטרא אחת נרות לבית הכנסת על שבת, וסר חטאתו ועוונו יכופר, ולהרה"ק מזלאטשוב נודע מדבר התשובה שנתן הרב לבעל העגלה, ולא ישר הדבר בעיניו, היתכן, בעון חילול שבת ליטרא נרות, ותמה מאוד על זה בלבו, אך לא הגיד דבר, הגיע יום ערב שבת ובעל העגלה הביא ליטרא נרות לבית הכנסת והעמידם על המקום המיועד לנרות, אחרי עבור זמן מה עוד קודם שבאו המתפללים לקבלת שבת, והנה כלב התפרץ פתאום לבית הכנסת וחטף את הנרות ואכלם, ראה הבעל עגלה את

הנעשה והלך בשברון לב להרב דמתא, וסיפר לו שתשובתו לא נתקבלה, הרב השיב לו שאך מקרה הוא ואל ידאג מאומה ובערב שבת הבא יביא ליטרא נרות אחרות לבית הכנסת, ובערב שבת הבא הביא הבעל עגלה שוב הליטרא נרות שלו לבית הכנסת והדליקם לכבוד שבת וקודם שהגיע שעת קבלת שבת והנרות הותכו וימסו לגמרי, ולא נשאר מהם לשבת כלום, הלך הבעל עגלה שוב להרב וסיפר לו את אשר קרהו והרב ציוה לו להביא גם בערב שבת השלישי ליטרא אחרת של נרות, עשה הבעל עגלה שוב כדברי הרב והפעם כשהגיע זמן תפילת שבת נכבו לפתע הנרות, הבין הבעל עגלה שמן השמים לא מקבלים את תשובתו ובצער רב הלך שוב להרב, אמר לו הרב: נראה לי שאותו האברך הלומד בביהמ"ד הוא הוא שמקלקל לך, עצתי איפוא שתסע להבעש"ט ותספר לו את כל המאורע, נסע הבעל עגלה למעזיבוז וסיפר לפני הבעש"ט את כל המוצאות אותו, והשיב לו הבעש"ט: התשובה שנתן לך הרב היא נכונה, בערב שבת הבא תביא שוב ליטרא נרות לבית הכנסת ואני מבטיחך שהפעם לא יארע להם שום מכשול, והא לך מכתב שתמסור להאברך ר' מיכל, בא הבעל עגלה בשמחה לביתו, ומסר את המכתב לר' מיכל, ובערב שבת הביא ליטרא נרות לביהמ"ד ושום סיבה לא אירעה להם הפעם, ודלחקו יפה לכבוד שבת, כדבר הבעש"ט, ור' מיכל פתח את המכתב של הבעש"ט וירא והנה הבעש"ט מבקש אותו שיבוא אליו, הדבר היה ביום ג' או ביום ד' ולא אחר ר' מיכל מלמלא בקשת הבעש"ט וישכור תיכף עגלה ויסע למעזיבוז, הדרך למעזיבוז היתה מהלך של שעות אחדות אך הסוסים נטו מדרך הישרה ותעה ימים אחדים רצופים, עד שהגיעו למעזיבוז בערב שבת עם חשיכה, רגעים אחדים לפני הדלקת הנרות, כשבא ר' מיכל להבעש"ט אמר לו הבעש"ט: הצלתי אותך מחילול שבת, וראית וידעת שיהודי שנכשל בחילול שבת והוא מיצר ודואג על כך ולבו נשבר בקרבו, אזי ליטרא נרות מספיק למדי בשבילו כי בשברון לבבו מחטאו כבר נתרצה עוונו.

☆

פעם אחת בא להרה"ק ר' אלימלך מליזענסק זי"ע בעל תשובה אחד ובידו פתקא מאחד הצדיקים שפסק עליו כמה וכמה עינויים ותעניות וסיגופים, וכבר נעשה האיש חלש ממקצת הסיגופים שהתחיל לקיים, ויאמר הרה"ק מליזענסק להאיש: אל תעשה דבר מכל אותם הסיגופים ויהי לבך בטוח שלא תסע מכאן עד כי תעשה תשובה שלימה, וקרא הרב לבנו הרה"ק ר' אלעזר ואמר לו: ראה הנני נותן בידך את האיש הזה להשגיח עליו במאכל ובמשתה עד שיהיה בריא וחזק כאחד האדם, וכאשר ירגיש עצמו חזק בגופו תביאהו אז אלי, ויעש ר' אלעזר כדברי אביו הק', ויהי כאשר שב האיש לאיתנו והביאו לפני אביו התחיל הרה"ק לדבר לפניו בגנות החטאים, ובערך הפגם שפגם בנפשו בעברו על גזירת המלך ובהיותו ממרה את אדון כל, עד כי התמרמר האיש מאוד ויבך בכי רב, עד שהגיע לכלות הנפש, ואז אמר לו הרה"ק מליזענסק: בני, אמור נא עתה בפיך וידוי על החטאים, "אשמנו", ויאמר האיש "אשמנו" ומיד נתעלף ונפל לארץ מגודל מרירותו והרגשת עוצם החטא, ויהי כאשר נתעורר מעלפונו אמר לו הרה"ק: עתה לך נא לנוח וכאשר תשוב נפשך אליך תבוא עוד הפעם אלי, רק אל תתענה ואל תסגף את עצמך חלילה, ולאחר ימים אחדים בא עוד הפעם אל הרה"ק, והתחיל לדבר עמו שוב בגנות החטא וציוה עליו לאמר: "בגדנו", ויאמר האיש "בגדנו" ונתעלף שוב מגודל מרירות לבו, וכן עשה עמו כמה וכמה פעמים ובכל פעם אמר עמו רק מלה אחת מהווידוי, עד שסיים את כל הווידוי ואז ציוהו שיסע לביתו לשלום, והאיש נעשה לבעל תשובה גמור.

לשון חכמים

לשון חכמים צדק ומישרים, בדרך צחות ומליצה נאמרים

שמעתי מאאמו"ר הקדוש זי"ע בשם רבינו הקדוש בעל דברי חיים זי"ע, כי בכל ערב יום הכיפורים בסעודת שחרית ציוה לנגן אין כאלקינו, וסיפר אח"ז בשם רבו (הוא זקיני) **רבינו הקדוש מראפשיץ** (בעל זרע קודש) **זי"ע שאמר דרך בדיחותא כדרכו בקודש ביחודא עילאה משתעי מילין דחכמתא** (עיי' מ"ש בדברי תורה מהדו"ק אות צ"ז בד"ה או י"ל וכו', מ"ש מרן הקדוש בעל דברי חיים כי בעת שהי' רבו הקדוש מראפשיץ הנ"ל אומר מילתא דבדיחותא בעומק כוונתו ויחודיו רעשו השמים עכד"ק), כי למה אומרים אין כאלקינו אחר התפלה הלא הוא שבח גדול וראוי הי' לאומרו קודם התפלה. והי' כי אם יאמרוהו קודם התפלה יחשבו שכבר התפלל ואין צריך עוד להתפלל עד כאן דבריו הקדושים (בדרך צחות).

ואמר אאמו"ר הפשט שבסוד בזה, כי נודע ונרשם בסידור התפלה סדר עליית עולמות שצריך האדם לעלות בתפלתו מתפלת העשייה קודם הודו ועולם היצירה בפסוקי דזמרה והבריאה ביוצר אור וברכת ק"ש ועולם האצילות בשמ"ע ואח"כ שארית האצילות. וכן הכוונה באין כאלקינו שהוא כנגד עשי' ומי כאלקינו כנגד עולם היצירה וכו' וכן כל הד' עולמות עד א"ס, ע"כ כשיאמרו שבח זה שהוא עלי' בד' עולמות בקצרה יחשבו כי א"צ עוד להתפלל ולעלות כסדר בד' עולמות שכבר יצאו בזה באין כאלקינו שעלו כנ"ל, זהו דברי **אאמו"ר בקצרה, אך מה עמקו דברי הקדוש** (זקיני בעל זרע קודש) **הנ"ל בודאי עוד יותר לאין שיעור** [וכמובן מזה שסיפר תלמידו רבינו הקדוש מצאנז זי"ע דיבור זה בעת מקודש בשנה כעריוה"ק], וכן הי' דרכו של אאמו"ר כמה פעמים לפרש על אתר על דרך הסוד נפלא בשמעו דברי קדושים כאלו זי"ע, ואכמ"ל, ורשמתי אך זה לדוגמא יען הוא פשוט בפשט שבסוד לכל רואה בסידור.

דברי תורה, ד-קא

וילך משה: תרגום יונתן: וילך ואזל משה למשכן בית אולפנא, ע"ל עפמ"ד (סוטה י"ג:) לא אוכל עוד לצאת ולבא מאי לצאת ולבא וכו' א"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן לצאת ולבוא בדברי תורה מלמד שנסתתמו ממנו שערי חכמה, לכן הלך משה כתלמיד צעיר לבית אולפנא ללמוד תורה מפי חכמי הדור.

(ילקוט דוד)

☆

לא אוכל עוד לצאת ולבוא: רש"י: לצאת ולבוא בדברי תורה מלמד שנסתתמו ממנו מסורות ומעיינות החכמה, ע"ל ע"פ מה דאיתא (גיטין י"ג:) ההוא מקרי דרדקי דאדריה רב אחא על דעת רבים דהוה פשע בינוקי ואהדריה רבינא דלא אישתכח דדייק כוותיה, נמצא לפי"ז הואיל ולא אשכח כמשה שפניו היה כחמה ופני יהושע כלבנה היה הקב"ה צריך להתיר השבועה ולהשאיר את משה בחיים לפיכך נסתתמו ממנו שערי חכמה ממילא אז יהושע היה דייק יותר ממנו.

(עיטורי תורה)

☆

וזנה אחרי אלהי נכר הארץ אשר הוא בא שמה בקרבו ועזבני: קשה תיבת "ועזבני" מיותר פשיטא הוא שאם עובדים ע"ז אף במזיק וישראל הם נוצרי עדותיו וה' שומר ישראל א"כ למה יענשו אפי' אם חוטאים, ע"ל כיון שאומרים "אין אלקי בקרבי" היינו שאין הקב"ה שומר ישראל ע"ז אומר להם "ואנכי הסתר אסתיר פני מהם" ואז אין זה שמירה בבעלים והמזיק חייב.

(החיד"א)

דורש טוב

השם "שבת תשובה" מורה שהשבת יש לו מעלה מיוחדת על יתר ימי התשובה. ונראה לתת טעם לדבר, **כי לכאורה צריך להבין** איך יכול החוטא לתקן חטא שהוא במעשה, על ידי תשובה שהוא רק במחשבה שבלב ובוידוי פה, הלא אמרו ז"ל (קדושין גט:) שאין מחשבה ודיבור מוציאין מידי מעשה. **והתינח** תשובה מאהבה, שהזדונות נעשים כזכיות (יומא פו:), זה אינו נחשב כהוצאה מידי מעשה, שהרי אינו מבטל את המעשה אלא מהפכו לזכות, **אבל** תשובה מיראה, שצריך לבטל את זדון המעשה, היאך תועיל לזה המחשבה והדיבור. **עוד צריך להבין,** למה בתשובה מיראה נעשים הזדונות כשגגות, ממה נפשך: אם תועיל התשובה, יחשב החטא כלא היה, ואם לא תועיל, למה נחשבת הזדון כשגגה.

אמנם שתי התמיהות יתורץ, על פי מה שאמרו ז"ל (אבות ד, ט): "עבירה גוררת עבירה", ואם כן עיקר התשובה צריכה להיות על החטא הראשון שממנו נסתעפו שאר החטאים, שהרי שאר החטאים כבר נחשבים כשגגה או כאונס, מאחר שעבירה גוררת עבירה. **ולפי זה,** הרי לכל חטא קדמה מחשבת החטא, שעליה אמרו (יומא כט.): "הרהורי עבירה קשים מעבירה", וממילא גוררים אח"כ את מעשה העבירה, ואם כן, לעולם כל מעשה חטא אינו אלא כשוגג וכאונס, ולפיכך כשעושה תשובה על המחשבה שקדמה למעשה החטא ומתקנה, שוב לא נשאר אלא המעשה שהוא כשוגג, **ולכן בתשובה מיראה הזדונות נעשים כשגגות.**

ובזה הרווחנו להבין איך יכולה מחשבת התשובה להוציא ולבטל מעשה עבירה, כי באמת אין התשובה מוציאה אלא מידי מחשבת עבירה בלבד. **אמנם מעלה יתירה יש בשבת קודש,** כמו שאמרו במדרש (בר"ר י, ט): "ויכל אלקים ביום השביעי אתמהה" [ופירש ה"מתנות כהונה", כי איך אפשר לומר שגמר הקב"ה את המלאכה ביום השביעי, והכתיב "יישבות ביום השביעי"]. ומתרץ המדרש: "מה היה העולם חסר מנוחה, באה שבת באה מנוחה". **הרי לפנינו שהשביתה בשבת נחשבת כמלאכה וכמעשה,** ולכן נחשבת השביתה כמצות עשה, אף שאינו אלא העדר עשיה, שקדושת השבת מחשיב את המחשבה כמעשה. **ואם כן התשובה בשבת, אף שהיא מיראה, מכל מקום מאחר שכמעשה דמיא, היא מוציאה גם ממעשה עבירה, ונעקר החטא לגמרי, ולא נשאר אפילו שוגג, וזהו מעלת התשובה בשבת.**

שם משמואל

והנך שוכב עם אבותיך וקם העם הזה וזנה: ע"ל לפי שפירשו המפרשים שלכך היה משה צריך למות במדבר שאם יבא לארץ ישראל יחיה לעולם ויש חשש שיעשו ממנו אלוה, וזה שאמר "הנך שוכב עם אבותיך" ולמה לא בא לא"י ויחיה לעולם ותירץ בגלל "וקם העם הזה וזנה" ויעבדו ע"ז יש חשש שיעשו ממשה אלוה וכשם שנפרעים מן העובד כך נפרעים מן הנעבד.

(חדות יעקב)

☆

על כי אין אלקי בקרבי: וצ"ב הלא שמירה בבעלים פטור ממילא מוכח עזבו את ה', ע"ל ישראל באו בטענת מודעה רבה לאורייתא א"כ יש להם דין ב"נ וב"נ פטור על עבודה בשתוף אבל הם גם זאת לא עשו אלא "ועזבני" לגמרי.

(תפארת יונתן)

☆

שובה ישראל עד ה' אלוקיך כי כשלת בעונך. יש לפרש הפסוק עפ"י אמרם ז"ל (ברכות ה.) לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע נצחו מוטב ואם לאו ילמד תורה ואם לאו יקרא קר"ש ואם לאו יזכיר ליום המיתה, ושלשה דברים אלו תורה וקר"ש ויום המיתה נרמזים בפסוק זה, "שובה ישראל ע"ד" – רומז לקר"ש, עי"ן של שמע ודל"ת של אחד, כידוע, "קחו עמכם דברי"ם" היינו דברי תורה כפשוטו, "ושובו אל ה'", היינו שיזכור שישוב נפשו אל ה' בעת בוא פקודתו, וזה שיש לרמז ג"כ בפרשת האזינו "לו חכמה ישכילו זא"ת" רומז על תורה ע"ד "זאת התורה", "יבינו לאחריתם" הוא יום המיתה, "איכה ירדוף אח"ד" רומז על אחד דקר"ש וכאמור.

(אמרי נועם)

שובה ישראל עד ה' אלוקיך כי כשלת בעונך. יתבאר דהנה אמרו חז"ל עבירות שבין אדם לחברו אין יוהכ"פ מכפר עד שירצה את חבירו, שבתחלה צריך לשוב מה שחטא בינו לבין חברו, ורק אח"כ יוכל לשוב במה שחטא בבין אדם למקום, וזהו שובה ישראל עד ה' אלוקיך, עד ולא עד בכלל, דהיינו שמקודם תשוב בדברים שבין אדם לחברו, כי כשלת "בעונך" מפני שעדיין אתה נכשל בדברים הנוגעים בינך לבין חבירך, ואח"כ קחו עמכם דברים "ושובו אל ה'" בדברים שבין אדם למקום.

(חתם סופר)

☆

אם יהיה חטאיכם כשנים כשלג ילבינו, איתא במדרש אם יהיה חטאיכם כשנים שמסודרים מששת ימי בראשית, אז כשלג ילבינו ואם לאו לא אמחול לכם, ויש לפרש על פי מה דאחז"ל (שבת קה:) כך הוא דרכו של היצר הרע, היום אומר לו עשה כך, ולמחר אומר לו עשה כך, עד שאומר לך ועבוד ע"ז, א"כ שפיר מיושב דברי המדרש, אם העבירות מסודרין, דהיינו מקודם עבירה ואחר כך עבירה יותר גדולה, אם כן מוכח דהוא מחמת הסתת היצר, משום הכי מוחל להם, דמי מעכב שאור שבעיסה מעכב, אבל אם העבירות אינם מסודרים רק שעשה עבירה גדולה מקודם א"כ זה לא בא מכח הסתת היצר הרע על כן לא אמחול לו.

(חנוכת התורה)

☆

אך בעשור לחדש השביעי הזה יום הכפורים וכו' ועיניתם את נפשותיכם, במדרש אי' דביום הכפורים מזכיר הקב"ה חטא אדם הראשון, והיא פלאי, ויתבאר עפי"מ דאיתא בגמ' (יומא ע"ו.) הני חמשה ענויים כנגד מי כנגד ה' ענויים שבתורה והא אנן שש למדנו ותירצו ששתיה בכלל אכילה היא, ואיתא במדרש (ב"ר י"ט ה') עץ הדעת שאכל אדם הראשון ענבים היה שחוה סחטה לו ושתה, והתירוץ שלו היה למה אכל משום שהציווי היה שלא יאכל מעץ הדעת והוא רק שתה, ושתיה לאו בכלל אכילה, אבל ממה שלמדו לגבי יו"כ ששתיה בכלל אכילה נסתרה תירוצו של אדם הראשון לכן "ביום הכפורים הקב"ה מזכיר חטאו של אדם הראשון".

(שלל רב)

אך בעשור לחדש השביעי הזה יום הכפורים וכו' ועיניתם את נפשותיכם וגו', וי"פ דהנה מכל הפרשה משמע שכל דיני יוהכ"פ לא נצטוו רק על עצם היום הזה, ולא מבערב, ובסוף הפרשה אמר בתשעה לחודש בערב, וצ"ב שזה סותר לכל הפרשה, ונראה לפרש, דידוע שאחרי מעשה העגל עלה משה למרום בר"ח אלול, ושהה שם מ' יום עד יוהכ"פ, ואז אמר לו הקב"ה סלחתי כדבריך, וכן ציוה הקב"ה אז לקבוע יום זה כיום הכיפור לדורות עולם, ומיד ירד משה בעצם היום הזה, כדי להודיע לישראל עניני יום הכיפור, וכדי לבשרם שהקב"ה אמר סלחתי, נמצא לפי"ז באותו הפעם היה יוכ"פ נוהג רק מבעצם יום העשירי, יען שרק בבוקר בא משה ממרום לצוות דיני יוהכ"פ, אבל לדורות ציוה להתחיל בתשיעי בערב, נמצא לפי"ז מכוון היטב הכתובים, "אך" בעשור לחודש "הזה", היינו שרק בפעם הזאת, "יום" כיפורים הוא, "בעצם היום הזה", ולא מבערב, אך בסוף הפרשה כתב, חוקת עולם "לדורותיכם", אז ועניתם את נפשותיכם בתשעה לחודש "בערב", שלדורות הבאים ציוה לקבוע יוכ"פ מבערב.

(חתם סופר)

☆

ועניתם את נפשותיכם בתשעה לחודש מערב עד ערב תשבתו שבתכם, ואפשר לומר הכוונה ע"ד המוסר שבזה בא הכתוב לתרץ היות שהבטיחה תורתינו הק' שיו"כ יכפר על כל חטאי האדם, ומדוע איפוא אחר התענית שלנו ביוהכ"פ והתפילות שאנו מתפללין בו ביום על גאולת ישראל למה אינה עושה רושם להחיש גאולתינו ופדות נפשינו, אך התירוץ הוא כדברי הזוה"ק צווחין ככלבים הב הב שכל בקשתינו בימים נוראים הוא רק על פרנסה ולא על גלות השכינה, וזשה"כ כמתמה למה "ועניתם את נפשותיכם בתשעה לחודש" זו תענית של תשעה באב שאנו מתענין על חורבן בית מקדשינו, "בערב" היינו בגלות שנקראת ערב, ולמה עוד לא נושענו, אבל התירוץ הוא יען "מערב עד ערב תשבתו שבתכ"ם" היינו שהשביתה שאנו שובתים ביום כיפור אינה כי אם לטובתינו למען נשיג חיים ופרנסה ושאר צרכינו, לכן לא הועיל יו"כ ליצאת לחירות עולם.

(נועם מגדים)

☆

שעיר עזים אחד חטאת מלבד חטאת הכפורים ועולת התמיד מנחתה ונסכיהם, בבעה"ט אי' ביום הכפורים כתיב שעיר עזים אחד חטאת ולא כתיב לכפר לפי שיום הכפורים מכפר, ולפי"ז קשה מה נשתנה שעיר המוספים כאן שלא נאמר בו "לכפר" ואילו בפר ושעיר של עבודת היום של יוהכ"פ הנאמר בפר' אחרי שכתוב בהם "לכפר", ונראה עפי"מ שאחז"ל (פסחים נט:) ואכלו אתם אשר כפר בהם מלמד שהכהנים אוכלים ובעלים מתכפרים, הכוונה שאין הבעלים מתכפרים עד שלא אכלו הכהנים את הבשר, לכן שעיר המוספים של יום הכיפורים שהוא מחטאות הנאכלות ולא נשלמה כפרתן עד שיאכלו הכהנים מהבשר והואיל ועכשיו יום הכיפורים ואין הכהנים יכולים לאכול מן הבשר עד הערב לא נשלמה הכפרה באותו יום ע"כ לא כתב בו "לכפר" משא"כ פר ושעיר של עבודת היום שהוא מן החטאות הנשרפות ואין שם אכילת בשר אז בזמן ההקרבה נשלמה כפרתן כתיב בהו "לכפר".

(תורת יקותיאל)

ו' תשרי

הגה"ק רבי ארי' לייב משפאלע זי"ע
"דער שפאלער זיידע"

מתולדותיו

נולד בשנת תקפ"ה לאביו ר' ברוך שהי' נין ונכד להרה"ק המהר"ל מפראג זי"ע.

כשראה אביו במעלליו שמצטיין בכשרנותיו שלחו לביתו של הרה"ק ר' פנחס מקאריץ זי"ע ושם נתגדל, ועל ידו גם זכה ליצוק מים על ידי הבעשטה"ק זי"ע, הי' תלמיד מובהק להגה"ק בעל ה"תולדות יעקב יוסף" זי"ע.

לא רצה לקבל עליו שום משרה של רבנות, מתחלה נדד עפ"י עצתו של הבעשטה"ק מכפר לכפר ומעיר לעיר ברחבי רוסיא ואוקריינא, להחזיר את בני ישראל לאביהם שבשמים, וכל מקום בואו הי' משמש או כמשמש ביהכ"נ או כמלמד, שבע שנים נדד גלות, ואח"כ התיישב בעיר שפאלע ועל שמה נתפרסם.

נפטר בשיבה טובה ביום ו' תשרי שנת תקע"ב, וע"פ צוואתו לא כתבו כלום על מציבת קבורתו, רק יום פטירתו.

דער "שפאלער זיידע"

אודות השם שנקרא בתפוצות ישראל מסופר עובדא כדהלן, מרן הבעש"ט הק' זי"ע לפני שנתפרסם הי' צדיק נסתר, והי' הולך גלות מעיר לעיר, פ"א הגיע לכפר הסמוכה לעיר אומן, ששם הי' גר ר' ברוך, ר' ברוך הי' עשיר גדול ובעל מכניס אורח גדול, והבעש"ט הלך ללון בביתו של ר' ברוך, בלילה כאשר שכב ר' ברוך לישון ראה פתאום אור גדול בוקע מחדר שהי' ישן הבעש"ט, ירד ממטתו מהר לראות מה האור הגדול הזה, והלך ליד אותו החדר והציץ לתוכו, וראה שאחד מעניים יושב על הארץ ואומר תיקון חצות בבכיה רבה ולידו עומד איש גבוה קומה וזקנו יורד על פי מדותיו ופניו מזהירים מאוד, פחד גדול נפל על ר' ברוך ונפל בחלשות על הארץ, כששמע הבעש"ט את קול הנפילה הלך לראות מה זאת, וראה את הבע"ב ר' ברוך בחלשות, התחיל לטפל בו עד שהעיר אותו מחלשותו, הבין ר' ברוך שהעני לאו איש פשוט הוא, ובקשו מחילה על שלא נהג בו כבוד הראוי, הבעש"ט גזר עליו שבל יגלה דבר מאשר ראו עיניו, וברכו שיושע בזרע של קיימא, והרהיב ר' ברוך ושאל את העני מי הי' האיש השני שראה שם, השיבו הבעש"ט כיון שזכית לראות אגלה לך מי הי', הזקן הי' זקינך הרה"ק המהר"ל מפראג זי"ע והגיע הזמן שנשמתו הוכרחה לרדת לעולם לתקן תיקונים גדולים ואתה זכית שבבן אשר תוליד יתגלגל נשמה קדושה זו, וע"כ תקרא את שמו של בנך אשר יולד לך על שמו "לייב", והוסיף הבעש"ט בעזרת ה' אני יהי' על הברית ואברך את הילד, ואכן כך הי' ולר' ברוך נולד בן זכר ור' ברוך עשה משתה גדול וקרא כל עניי העיר להסעודה, וגם הבעש"ט הגיע להברית והי' עומד בין העניים, ודרכו הי' שאחר הברית כשהוציאו את הרך הנימול ואצל מי שעברו עם הילד בירך את הילד, אמר ר' ברוך לה"קוואטיר" שילך עם הילד גם אצל העניים שגם הם יברכו את הילד, כשעבר ליד הבעש"ט הניח הבעש"ט את ידו על הילד ואמר: הנה אנכי עם הארץ ואיננו יודע לברך ברכות בלשון הקודש, אבל אני זוכר מה שאבי לימדני בחומש בפסוק "ואברהם זקן" ש"זקן" הוא פשט "זיידע" שאברהם אבינו נעשה "זיידע של כלל ישראל", ועל כן אני מברך את הרך הנימול שיהי' זיידע של כלל ישראל כמו אברהם אבינו, שחוק גדול נפל על כל השומעים את הפשט של אברהם זקן ומהברכה, והתחיל לקראותו בשם זיידע'לע, וכך נשאר בשם זה אף לאחר שנתפרסם והתיישב בעיר שפאלע, הי' כולם

ימי ההילולא

ה' תשרי

- נפתלי בן יעקב אבינו ע"ה משבטי י-ה - ב"א שכ"ז
- רבי נפתלי כהן צדק ב"ר יצחק הכהן אב"ד לובלין - ת"י

ו' תשרי

- רבי יצחק חיות ב"ר מאיר טיסמעניטץ - תקס"ח
- רבי ארי' לייב ב"ר ברוך משפאלע (שפאלער זיידע) - תקע"ב
- רבי דוד ב"ר אברהם אפענהיים מניקלסבורג - תצ"ז
- רבי נחום ממאקרוב ב"ר מרדכי מטשערנאבל - תרי"ב
- רבי מרדכי ב"ר דוד מטאלנא - תרל"ב

ז' תשרי

- זבולון בן יעקב אע"ה משבטי י-ה
- רבי דוד ב"ר אברהם אפענהיים זצ"ל אב"ד פראג (מועד דוד) - תצ"ז

ח' תשרי

- רבי נח מלעכאוויטש ב"ר מרדכי - תקצ"ג
- רבי אלעזר ניסן ב"ר משה טייטלבוים מדראביטש - תרט"ו
- רבי שמעון ב"ר זוסמאן סופר אב"ד פאקש - תרצ"א

קוראים אותו "דער שפאלער זיידע".

ענותנותו

במקום גדולתו שם אתה מוצא ענותנותו, התבטל עצמו לפני כל אחד, ולא נתן מעולם לקראו בשם רב או רבי וכדו' רק בשם "זיידע", פ"א בליל שב"ק בעת עריכת שלחנו הטהור אמר להחסידים שיש לו עגמת נפש שנדמה לו כאילו איחר היום להדליק את הנרות, והחסידים התחילו כל אחד לדבר על לבו להרגיע אותו, ואמרו לו שהדבר אין יכול להיות כי כתוב לא יאונה לצדיק כל און, וכדו', כאלו דברי תנחומים, אחד מהחסידים שהי' יושב שם שהי' ידוע לאיש אמת מאד, אחרי שכולם אמרו את דבריהם, נענה ואמר "ודאי שהרבי צריך לעשות תשובה, וכי דבר קל הוא ספק חילול שבת", נהנה הרה"ק משפאלע ואמר בתרעומות להחסידים שוטים שכמותכם, הלא יכולתי בגללכם למות בלי תשובה.

לדורון ולתפלה ו"למלחמה"

בשנת תק"מ הי' רעב גדול במדינות רוסיא ופולין, והסבל והצער הגיע עד לב השמים, עיני ישראל היו נטיות למנהיגי וצדיקי הדור שישתדלו וירבו בתחנה ובקשה לפני מלך קל רם ונשא שירחם על עמו ישראל, הרבה צדיקים שלחו מכתבים להרה"ק משפאלע שירעיש עולמות, כי ידעו כי מלומד בנסים הוא, הדבר נגע עד לבו הטהור, ואמר: יעקב אבינו הכין עצמו לשלשה דברים לדורון ולתפילה ולמלחמה, ולתפילה, אנו מתפללים כל היום ועדיין לא נענו, לדורון אנו מונעים לחם מפינו ונותנים צדקה, אין לנו ברירה אחרת אלא לקחת את הדרך השלישי "למלחמה", כתב מכתבים לעשרה צדיקים גדולי הדור, ומהם הרה"ק הרבי ר' זושא, הרה"ק ר' יעקב שמשון משיפיטווקא, הרה"ק ר' וועלויל מזיטאמיר, זי"ע, שיבואו אצלו, הצדיקים אכן באו לקול קריאתו, לאחר שבאו אצלו אמר להם: דעו נא רבותי שיש לי דין תורה עם הקב"ה ואני עושה אתכם לדיינים, ואף שלפי דין תורה התובע הולך אחר הנתבע, אבל כיון ד"לית אתר דפנוי מיניה" ובפרט כאן דעל כל "בי עשרה שכינתא שריא" אפשר לקיים כאן את הדין תורה, ופקד להשמש שיכריז ש'לייב בן רחל תובע את השי"ת לדין תורה, והדין תורה יתקיים כאן לאחר שלשת ימים, כל השלשת ימים ישבו הצדיקים בתענית לא פסק פיהם מתורה ותפילה, והתקדשו עצמם בסילודין, וביום הרביעי ישבו הצדיקים מעוטפים בטלית ותפילין, ונתנו רשות הדיבור להרה"ק משפאלע, הרה"ק משפאלע התחיל לטעון טענותיו ואמר: בשם אנשים והילדים של יהודי רוסיא וכו' אני תובע את השי"ת לדין תורה, ואני שואל למה גזר עליהם רעב, הרי חז"ל אמרו שהקב"ה מקיים משמרתו של תורה וא"כ הרי כתוב בתורה כי לי בני ישראל עבדים, ואנו פוסקים שהאדון חייב במזונות אשתו ובניו של העבד, ואיך יתכן שהקב"ה יעשה תורתו פלסתר, ואם יטען המקטרג שהעבד אינו עובד את אדונו כראוי, שתי תשובות בדבר א) לא מצאנו הלכה שאם העבד מתעצל בעבודה האדון פטור ממזונות של אשתו ובניו, ב) הלא כל מה שהעבד מתעצל בהעבודה היא משום שהאדון העמיד מסית יצר הרע להסיתו למנעו מעשות פקודת האדון, א"כ המניעה היא מצד האדון ולא מצד העבד, וסיים הרה"ק משפאלע מוכן אני לישבע שאלמלא היצר הרע הי' כל יהודי עובד את ד' כראוי, הדיינים עינו בדין, והסכימו בדיניהם שהדין עם הרה"ק משפאלע והכריזו שלשה פעמים שהקב"ה חייב לפרנס את נשי ישראל וילדיהן, וכשם שהסכים

ימי ההילולא

ט' תשרי

- **התנא רבי עקיבא בן יוסף - ג"א תת"פ**
- **רבי חיים ב"ר אברהם אבלי הלוי זצ"ל אב"ד קלימינטוב - תנ"ט**
- **רבי דוד הלוי ב"ר שמואל זצ"ל (סדר הנהגלת אדם) - תקע"א**
- **רבי נפתלי הירצקא ב"ר יעקב פרץ זילבערמן מראצפערט - תרנ"ח**
- **רבי אליעזר זוסמאן ב"ר מרדכי אפרים פישל סופר (עט סופר ילקוט אליעזר) - תרס"ג**
- **רבי יצחק זאב ב"ר חיים סאלאוויטשיק בריסק, ירושלים - תש"כ**

יום הקדוש

- **הנביא זכרי' בן יהודיע הכהן**
- **האמורא רב אחאי ב"ר דרבה בר אבוהו - ד"א רע"א**
- **רבי נפלי חיים הורוויץ ב"ר מאיר מדושיקוב - תרנ"ה**
- **רבי משה יצחק ב"ר נפתלי אלימלך מפשעווארסק, אנטווערפען תשל"ז**

י"א תשרי

- **האמורא רב טביומי מר ב"ר אשי - ד"א רכ"ה**
- **האמורא רב הונא ברי' דמר זוטרא - ד"א רכ"ז**
- **רבי אברהם אביש ב"ר צבי הירש זצ"ל אב"ד פראנקפורט (ברכת אברהם) - תקכ"ט**

י"ב תשרי

- **רבי אברהם המלאך ב"ר דוב בער המגיד ממעזריטש - תקל"ז**
- **רבי צבי הירש הלוי ב"ר אברהם ארקער - תקפ"ח**
- **רבי יחיאל מיכל ב"ר משה מזוועהיל - תרט"ז**
- **רבי שמואל ב"ר מנחם מענדל מליובאוויטש (מהר"ש) - תר"מ**

בית דין של מטה כן יסכים בית דין של מעלה, ושתו לחיים בשמחה רבה ונסעו כל אחד לביתו, עברו כמה ימים וממשלת רוסיא מצאו פתרון להביא הרבה תבואה ממקומות נדחים שברוסיא שעד עכשיו לא ה' אפשרות להביא משם, וע"י זה הוזלו כל התבואות בזול גדול והרעב כלה מן הארץ.

אהבת ישראל

פ"א בא נכנס אליו איש אחד מצורע מכף רגל עד הראש עם קויטל, כשיצא האיש ראה המשמש שהאיש נתרפא כולו, ולא ה' ניכר עליו שום רושם של צרעת, אח"כ נכנס המשמש אצל הרה"ק משפאלע וראה שהרה"ק משפאלע מלא צרעת, והתחיל לצעוק על מה עשה הרבי ככה, והרה"ק משפאלע לא ענה כלום, אח"כ נכנס המשמש עוד פעם וראה שהרה"ק כבר נתרפא מהצרעת, התפלא המשמש ושאל את הרבי על פשר הדבר, ענה לו הרה"ק משפאלע כי כשנכנס האיש אלי לא ה' לי שום רפואה בשבילו, הייתי מוכרח לקחת זאת על עצמי והאיש נתרפא, אח"כ טענתי לפני השי"ת מה פשע שלקיתי בצרעת, אז ריפאו גם אותי.

מליצה ישרה

פ"א אמר הרה"ק מרוזין זי"ע שהרה"ק משפאלע ה' רגיל להתחנן לפני הקב"ה: רבש"ע, וכי בשביל נצחון בדבר מועט שיש לך עם ישראל, יסבלו כל כך את עול אורך הגלות, יש לך סכסוך עם בני ישראל הם אומרים "השבינו ד' אליך ונשובה" ואתה אומר "שובו אלי ואשובה אליכם", ובשביל כך אתה מעכב את הגאולה וממתין עד שיעשו ישראל תשובה, אני נשבע לך בדיקנא קדישא שלי שישראל לא יעשו תשובה קודם הגאולה, הוסיף הרה"ק מרוזין אף אני אומר כך, אבל את זה אני מבטיח בבירור שכשיבוא מלך המשיח בוודאי יעשו תשובה, שכן יש להם לישראל טענה צודקת, אנו אומרים בתפילה "ומפני חטאינו גלינו מארצנו" מפני פירוש לפני, כלומר עוד טרם שחטאנו כבר נגזר עלינו גלות, שהרי בברית בין הבתרים נגזרו עלינו ארבע גליות, וכשם שגזרת גלות קודם שחטאו כך אתה צריך לגאלם קודם שעשו תשובה.

ח' תשרי

הגה"ק רבי אלעזר ניסן טייטלבוים מדראהביטש זי"ע

מראש צורים אראנו

מרן הגה"ק רבי אלעזר ניסן זי"ע הי' בנו יחידו של מרן הישמח משה זי"ע (יחיד היה לאביו ולאמו אין כי אם בת אחת ה"ה הרבנית הצדקנית מרת חנה ע"ה אשת הגה"ק בעל ארי' דבי עילאי זי"ע, ויסופר שהתנצל פעם לפני מורו ורבו הרה"ק החוזה מלובלין שאין לו כי אם הבן עם הבת, והשיב לו רבו: טוב מעט בכוונה) שהי' בן הגאון הגדול רבי צבי הירש מק"ק פרעמיסלא זצ"ל שהי' תלמיד חכם מובהק, ומתפרנס בדוחק מיגיע כפו, והיה נצר למשפחות מיוחסות, ויחוסו מגיע עד לדוד המלך ע"ה כידוע מה שאמר הישמ"ם דמצד אביו התייחס להרמ"א ולהמהרש"א, והמהרש"א התייחס לרש"י ולר' יוחנן הסנדלר עד דוד המלך.

ומדי דברי בו מענין היחוס להרמ"א כדאי להעתיק דברי ההספד שנשא הייט"ל במלאות השלושים לפטירת אביו הק' ובתוך ההספד סיפר ומנה את שבחי אביו ז"ל והי' מדבר גם מגודל ענוותנותו שהיתה ג"כ בהפלגה גדולה מאוד מאוד, ואמר שאין זה חידוש כל כך יען שהמידה הזאת ירושה הוא מאבותינו הקדושים כי שמע מפי זקינו מאוה"ג מרן הישמ"ם זצוקללה"ה איך שפעם אחת נגזרה גזירה רעה על ישראל ועת צרה היא ליעקב ושלח שליח מיוחד לקראקא להשתטח על ציון קברו של זקינו הרמ"א ז"ל ואמר להשליח: תאמר לזקיני ז"ל, אנוכי ידעתי ומכיר את טבעי בני משפחתינו שהמה בטבעם נמוכי רוח ושפלי ברך עד מאוד וידעתי שגם הוא הי' שפל ברך בעיני עצמו, והאיש מש"ה עניו מאוד ולא ידע את גדולתו וקדושתו, על כן אני אומר לו שהוא הוריד תורה לישראל וה' עמו שהלכה כמותו ובני ישראל יוצאים ביד רמ"א וכוחו גדול עד מאוד, ובכח הזה היכולת בידו לבקש ולעורר רחמים על אחב"י הנתונים בצרה ולבטל גזירה רעה מעל ישראל.

וזרח השמש

בחודש תמוז שנת חמשת אלפים וחמש מאות וארבעים ושש ליצירה (שנת ה'תקמ"ו) זרח השמש בעיר שינאווא כאשר נולד הגה"ק רבי אלעזר ניסן לרבינו משה איש האלוקים מרן הישמח משה זי"ע אשר שימש אז ברבנות בעיר שינאווא, ולאמו הרבנית הצדקנית מרת חי' שרה בת הרבני הנגיד המפורסם מו"ה ניסן מפרעמיסלא ז"ל, ונקרא שמו בישראל אלעזר ניסן על פי מעשה שהי': דביום הוולדו ראה אביו בחלום ענין גדול וגם דברי הגמ' (ביצה טו:) מעשה ברבי אליעזר שהי' יושב ודורש כל היום כולו, ועל דבר זה נקרא אליעזר אולם השמיט היו"ד וקראו אלעזר על שם אחד מאבותיו הזקנים שהי' שמו אלעזר, ושם ניסן ע"ש חותן משה מוה"ר ניסן מפרעמיסלא ז"ל.

במעלליו יתנכר נער

כבר משחר טל ילדותו נראו בו סימני טהרה כי לגדולות נוצר ושזה הקטן גדול יהי', יראת ה' הי' חופף עליו כל היום כל רואיו יעידון כי הוא זרע ברך ה', ומסופר כי פע"א בהיותו נער קטן שלחו אביו לקנות דבר מה והלך בשמחה רבה ורקד בכל הדרך מגודל שמחתו כי זכה לקיים מצות כיבוד אב.

כבר בנערותו נודע בתוך הקהל כי עלה למעלה בתורה

וחריפותו ובקיאותו הי' למופת בעין כל, וכאשר למד בחדר רק חומש ותהלים דקדק בלימודו וחידש חידושים נפלאים, ואביו הישי"מ מביא דבריו בספרו תפלה למשה (על תהלים קמ"ט אות ב') וכותב שם בזה הלשון: בני היניק והחכים כ' אלעזר ניסן שיחי', וכן מביא עוד בספרו ישמח משה ח"ג בשם בנו היניק (במסכת כתובות דף כ"ט) ועוד בכמה מקומות

בעת היותו כבן שמונה שנה בלילה הראשונה של חג הסוכות אביו וגם גיסו הגה"ק בעל ארי' דבי עילאי זי"ע אשר הי' בעת ההיא סמוך על שולחן חותנו ישבו בהסוכה והילד שעשועים התנמנם מעט על השולחן כדרך הילדים וכאשר הקיץ ופתח עיניו ראה על אדרת התלוי בסוכה לנוי שהי' כתוב באותיות גדולות מוזהבות כעין של אש תיבת "מגן אברהם" ותיכף שאל מי כתב האותיות, וגיסו שאלו אי' כתוב מגן אברהם, השיבו הכי לא תראה והראה לו באצבע, ואביו שמר את הדבר והי' יושב ודומם.

בהיותו בן תשע שנה חלה חולי גדול והי' מסוכן מאוד, ואביו הישי"מ הצטער מאוד בראותו הבן יקיר לו הוא בסכנה עצומה כי"כ ושפך את לבו אל ה' לעורר רחמים עליו, ובראותו מות מרחפת על פני הנער לקח שני אנשים כשרים ושלחם לליזענסק על הציון של הרה"ק בעל "נועם אלימלך" זי"ע ואמר להם: כאשר תבואי לחצר בית החיים תאמרו בפה מלא "אנחנו מנדרים פרוטה לצדקה בעד הנשמה אשר תלך ותגיד לנשמת הרבי ר' אלימלך כי באו על ציונו הקדוש להתפלל", ואז ירוצו כל הנשמות הנמצאות שם בעת ההיא להגיד ולהודיע להרה"ק הנ"ל, ושם בעולם האמת דבר יקר הוא אצל נשמת המתים אשר יכולים להשתכר פרוטה שנותנים לתועלת נשמתם, על כן כל אחד ירצה להקדים למען יזכה הוא במצות הפרוטה, ואחר שתאמרו כל זה, תלכו להתפלל על קברו בעד בני, עוד אמר להם שידייקו לראות את השעה בדיוק מתי התפללו על הציון הקדוש.

השלוחים נסעו לליזענסק, ואחרי כמה שעות הקיץ הבן יקיר שהיה זה כמה ימים על מיטתו כאבן דומם, וקרא אבא! אבא! הישי"מ ניגש אליו בתמהון לראות מה קרא עמו, אמר לו הילד שעשועים: אבא מעתה אהיה בריא אולם בבריאות השלימות, ושאלו אביו: בני מאין אתה יודע, השיב לו הילד: שבזה הרגע היה אצלי יהודי נכבד ותוארו כך וכך, ובירך אותי והבטיח לי שמעתה אהיה בעזהשי"ת בריא ואיתן כראוי, ומהתיאור שתיאר את האיש הבין הישי"מ שהוא כתוארו של הרה"ק מליזענסק ששלח להתפלל על קברו.

ותיכף הביט אביו הק' על המורה שעות, ואח"כ כשחזרו השליחים להישי"מ ראו בדיוק שבאותה שעה שהתפללו על הקבר בליזענסק באותה שעה הקיץ הילד מחליו אשר חלה בו.

האיש מקדש

כשהגיע לפרק האיש מקדש בחר בו הרב הגאון מוה"ר אהרן אבדק"ק חאדרוב זצ"ל לחתן לבתו הרבנית הצדקנית מרת רויזא בלומא ע"ה, חותנו הנ"ל הי' מתלמידי הרה"ק בעל נועם אלימלך ולאחר פטירתו נסע להרה"ק החוזה מלובלין זי"ע, והי' ידוע לגאון ומתמיד גדול וחס על כל רגע של ביטול תורה, ויסופר שלפני החתונה של בתו התנצל לפני מחותנו הישי"מ שלא יוכל להיות נוכח בשעת החופה מפני שאותה שעה הוא עוסק בשיעוריו הקבועים ורק אחרי חצות הלילה התפנה ובא לסעודת החתונה.

הרבנית הצדקנית מרת רויזא בלומא ע"ה נולדה בדראהביטש ונתייתמה מאמה בהיותה תינוקת בת י"ד שבועות, אביה הרב הגאון רבי אהרן ז"ל נשא אשה אחרת ונתקבל לאב"ד בעיר חאדרוב, ובתו היתומה נשארה בדראהביטש אצל זקינה אבי אמה הרבני הנגיד והלמדן מוה"ר נחום ז"ל שהיה פרנס הקהל וראש חברה קדישא דשם, (מספרים עליו שהי' למדן מופלג ובימי חייו למד ושנה את הש"ס כולו י"ג פעמים, ותוך חזרתו בפעם י"ד שבק חיים לכל חי, ולפני מותו ציוה לבני ביתו לשכור לומדים עניים אשר יתחילו ממקום שפסק הוא ויגמרו כל הש"ס לטובת נשמתו).

בבית זקינה הנ"ל נתגדלה הנערה עד שהגיעה לפרקה ונישאה עם הגה"ק רבי אלעזר ניסן זי"ע, ואמרו ת"ח מופלגים שהיו מהנכנסים בביתם, אשר אחת לשנים מרובות מזדמן זוג קדוש כזה.

היא היתה אשה חכמת לב מאד וכל ספרי תנ"ך הי' רגיל על לשונה, כל כתביה הי' בלשון הקודש צח ונעים אשר הקוראים הי' משתוממים בראותם מליצותיה הנפלאים ורעיונתיה הנשגבים, גם היתה בקיאה בכל אגדות הש"ס ומדרשים, וגם המפרשים על האגדות כמו מהרש"א והרי"ף וכדו' לא נעלם מאתה, וכמה פעמים כאשר דברו הת"ח או הדיינים ממאמר חז"ל באגדות הש"ס ונעלם מהם לפי שעה איה מקומם היו הולכים לשאול את הרבנית והיא השיבה תיכף אנה נמצא מאמר הזה במקום פלוני, כם כמה דברים ממפורשי התורה כמו אלשיך הק' וכדו' היה נרשם בזכרונה וכן כמה דינים בשו"ע ובפרט שו"ע או"ח היתה יודעת על בורי, גם היתה מחדשת חידושים נפלאים, (ומרגלא בפומי' דכ"ק מרן רבינו הק' בעל ברך משה ז"ל שיש לו בקבלה מאבותיו הק' שפירשה "טוב שכן קרוב מאח רחוק", פי' דוודאי טוב שכן קרוב, אבל מאח הוא רחוק) והאשה הזאת עמדה לבעלה למחסה לבל יבלבלו מחשבותיו הקדושים בענינים מסובכים ומטרידים, גודל צדקת פזרונה אין לשער ותעש בחפץ כפיה לזון כמה יתומים ואלמנות, כמו כן כמה צדקות שעלו להון תועפות כבנין ביהכ"נ הגדולה אשר בעיר דראהביטש, והכל בחכמה נפלאה מאוד.

גם זכתה ל"גילוי עינים" מסופר כשנפטר הרה"צ ר' מרדכי לעטנער מדראהביטאש זצ"ל מח"ס מאמר מרדכי בערש"ק כשעלה מן המקוה שטבל בה לכבוד שב"ק, ובאותה שעה ראתה על גג המקוה שלהבת אש, והבהילה את אנשי ביתה שנפלה דליקה במקוה, ונודע כי ר' מרדכי נסתלק, ויהי לנס.

אחר נשואיו ישב בדראהבויטש בבית חותנו זקינו וישב על תורה ועל עבודה בשקידה רבה, ולא הסיר אביו עין השגחתו ממנו גם מרחוק וידוע האיגרת ששלח לו אז שתוכו רצוף אהבה, דברים ערבים ומתוקים, אשר בו מדריכו בעיקר להתמדת התורה בימי הנעורים, וידוע מחסידי קדמאי שהי' להם קביעות ללמוד את דברי האגרת הזאת מזמן לזמן, ולחיבת הקודש העתקנו כאן את כל דברי האגרת הזאת.

זמנים קשים עבר עליו אחר חתונתו ולא הי' לו זרע של קיימא, והי' לו צער גידול בנים שכל ילדיו שנולדו לו בשנים הראשונות כולם מתו עליו בילדותם בעודם קטנים ר"ל, והי' מיצר ודואג ומריחוק מקום וקירוב הלב שיתף עמו אביו הי"מ בצערו, וכמובן שהזכירו עצמם תכופות אצל אביו הק' מרן הי"מ להיוושע בדבר ישועה ורחמים, ופע"א קבלו מכתב ממרן הישמח משה ובה כתוב לאמר, שהיות אשר הרבנית היא נכדת הגה"ק ר' יקותיאל זלמן הלוי לאנדא זצ"ל, שהי' הרב הראשון של דראהבויטש (אביו של זקינה רבי נחום ז"ל) ומנוחתו כבוד שם, לכן תלך הרבנית על קברו של זקינה לעורר רחמים שמים להיושע בזרע של קיימא ותקבל עליה שם על ציון הקודש שכאשר תלד בן זכר יקרא שמו בישראל על שם זקינה הנ"ל, פקודתו שמרה רוחם ובשנת תקס"ח כאשר נולד להם בן ה"ה מרן הייט"ל ויקרא שמו בישראל יקותיאל יהודה (זלמן לייב), יקותיאל אחרי זקינה ר' יקותיאל זלמן זצ"ל, ויהודה אחר זקינה רבי לייב חסיד מלבוב זצ"ל.

על כס הרבנות

ויגדל האיש הלוך וגדול, וישמעו רחוקים ויבואו ויתנו לו כתר מלוכה, ובשנת תקצ"ד כשנפטר רבה של סיגוט הרב הגאון רבי מנחם מענדל שטערן זצ"ל יצאו שנים מנכבדי קהילת סיגוט לאוהעל להציע לו את כס הרבנות.

אביו בעל הישמח משה שלח עמם בחזרה אגרת מיוחדת למנהיגי הקהילה כדלקמן: "היות ששמעתי כי אתם מבקשים רב ומורה לקהילתכם, הננו בזה להודיעכם כי בני יחידי ראוי לאותו איצטלא, והוא גדול כאחד הגדולים בחריפותו ובקיאותו וקדושתו, ואם כי כלום אב מעיד על בנו אולם אנכי אגלה טפח ומכסה טפחיים, ולא תבושו בו בעולם הזה ולא תכלמו בו לעולם הבא".

בעת נסעו לשבת על כסא הרבנות נסע עמו אביו, ותרעש כל הארץ ונתקבצו אלפים מישראל שנסעו אתם ללוותו, והזקנים שבאותו הדור ספרו שלא הי' קיבוץ כזה מעולם, ובכל מקום בואם לבשו בגדי שבת ויו"ט, ויסופר שהיש"מ בכה אז מאוד ע"ז הכבוד אשר בני ישראל היקרים יטריחו את עצמם כ"כ לכבדו ולנשאו, ואוי לו למי שהעולם מטעין בו, או אז פיו פתח בחכמה בנו הק' מהרא"ז ואמר לו: אבי, הכבוד הזה אשר יטריחו בנ"י וישתדלו לעשות לא לך הוא, רק לתורתך, אשר ידעו כי הנך תלמיד חכם גדול מובהק ומייגע א"ע בתורת ה', אז נחה דעתו ואמר: "נחמתני בני נחמתני", ופירש בזה מאמה"כ בתהלים "לכן שמח לבי ויגל כבודי", והיא לו נדפסה בתפילה למשה על פסוק הנ"ל.

בבואו לסיגעט תיכף התחיל לפקח ולעיין על כל עניני דמתא, לתקן להם תקנות טובות, לגדור גדר ולעמוד בפרץ, וחתימת יד קדשו נמצא על תקנות חברא קדישא, אשר הוא יסד, וגם נודע שם לפועל ישועות והרבה באו בצל קורתו להתברך ממנו.

וישטמהו בעלי חיצים

שש שנים ישב על כסא הרבנות בק"ק סיגוט, אך לא היו אלה ימי מנוחה ושלוה וימררו חייו בעלי חצים, והוא תיכף בבואו לשם ראה שלא ישבע נחת שם ורצה לעזוב את המקום, אולם אביו ואנשי שלומו לא נתנוהו לעשות זאת, ויעצו לו להמתין עד אשר תשך הסערה.

זמן קצר לאחר בואו לשם החלו בני הקהילה להציק לו ועמדו נגדו במחלוקת ואף העלילו עליו בפני שרי המחוז, שאת כל יגיע כפיהם חייבים הם לשלם לקהילה לצורך קיומו של הרב, שנים אחדדות לאחר מכן נתלהב הסכסוך ביותר, כאשר אסר את שחיטתו של השוחט מקרטשינוב, כי לא בדק בסימנים בעת השחיטה.

שמונה רבנים מגדולי ישראל עמדו לצידו של הגה"ק רבי אלעזר ניסן להיות לו לאחיעזר ולאחיסמך אחר שבררו הענין ונודע הדבר שנכון עשה במה שפסל השוחט, והי' כותבים מכתבים לחזק אותו, וגם לבני הגליל להשתיק המחלוקת, ובס' שו"ת דרך יבחר נדפסו מכתבי קודש שכתב הגה"ק בעל "מראה יחזקאל" אודות ענין זה: "ישאו הרים שלום לחיים ולחסד עד עולם, עיניו תחזנה בנין היכל ואולם, לכבוד ידידי הרב הגאון המאה"ג המפורסם שלשלת היוחסין החסיד ועניו נ"י עה"י פ"ה כקש"ת מו"ה אלעזר ניסן נ"י האב"ד דק"ק סיגוט והגליל יע"א. אותיותיו הקדושים הללו באהלי ביום שבוע העבר, והייתי משתתף בצער של ת"ח וקירות לבי הומה לי אל לא טובה השמועה בנידון השוחט הפסול ר"מ הידוע, כי בערה כאש רשעה להכשיל רבים... והנה עיניו הבדולח לנוכח יביטו בהמכתב שצירפתי פה לאנשים גליל דמר, אולי יכנסו דברי באזניהם למען ישמעו ויראו ולא יזידון עוד, ובזה אצא ואומר שלום שלום למר ולתורתו ושפעת שלומו יגדל וישגא מאוד אחריתו כמעיין המתגבר וכצאת השמש בגבורתו כנפש היפה ונפש אה"נ הדורש שלומו וטובתו כל הימים בלב תמים. הק' יחזקאל פאנעט

וזהו פתשגן הכתב אשר כתב הגה"ק בעל "מראה יחזקאל" לאנשי הגליל הנזגר באגרת הנ"ל: הטיבה ה' לטובים ולישרים בלבותם, צדק ומשפט אורחותם, ויהי כנהר שלומותם ה"ה אמוני שלומי ישראל, יראי ה' וחושבי שמו תושבי גליל מאראמאראש כל איש ואיש לפי מהללו יתברך וישתבח באהלו, ויהי שלום בחילו, עד בוא מלך ישראל וגואלו. קול ענות אנוכי שומע הכצעקתה הבאה אלי על

שלשה פשעי השוחט ר״מ מישוב קרעטשינוב, אשר שינה ושילש באולתו בתועבה כפולה ומכופלת, נדרשתי לאשר שאלוני כבוד הרב הגאון המפורסם בנש״ק מהרא״נ האבדק״ק סיגוט והגליל עם העתק מהגב״ע והפס״ד אשר נגזר מהבד״צ על השוחט הנ״ל... ועתה ברוכי ה׳ החרדים על דברו, אליכם המצוה הזאת אחיי נא אל תרעו הנזרו לכם מהתגאל בזבח תועבה, ומרק פיגולים כליהם, ונפלאת היא בעיני כי המצא ימצא אחד העם אשר לבבו פונה היום להתריס נגד הה״ג אב״ד נ״י בהמרות עיני כבודו, כעת במקום ימריא כמתלהלה יורה זיקים לאשמת העם אל תאבו ואל תשמעו לו, ולא תהי׳ זאת לכם לפוקה ולמכשול, ושלא לכוות בגחלתו של הגאב״ד נ״י הזהרו ובכבודו אל תתימרו ויהי כן ה׳ עמכם, ישפות שלות השקט בארמנותיכם, ותחזנה בציון עיניכם, ויהי נועם ה׳ עליכם. הכ״ד אוהביכם הנאמן הדורש שלומכם וטובכם. הק׳ יחזקאל פאנעט החונה פק״ב והמדינה

כן נדפס תשובה ארוכה בענין זה בשו״ת אמרי אש (יו״ד סי׳ ב׳) להגאון בעל מהר״ם א״ש, וכמו כן בס׳ אבן המאיר (ח״ב) נמצא תשובה אליו בענין זה מהגאון ר׳ פאליק זצ״ל האבדק״ק סעליש יצ״ו, ועוד.

אלה וכאלה הוסיפו מתנגדיו והעיזו לנתק את הציצית מטליתו בשעה שהתפלל, ובכל עת שדרש, כדי להכעיסו המה יצחקו וידברו בקול, גם העיזו לשבור חלונות ביתו ואוהביו וידידיו קראו לאסיפה, אכן אין איש נענה לבקשתם, פע״א באו לפניו מתנגדיו והציקו לו מאוד, וחם לבו בקרבו אש תבער בו, וקרא ואמר: ״למי עוללתם ככה, לאיש כמוני נוטר ברית קודש״, וזקני החסידים מספרים שהאנשים האלו אשר עמדו לנוכח לא הוציאו את שנתם כי מתו במיתה משונה ר״ל.

כהנה וכהנה הוסיפו בני עוולה לענותו, הרשעים כים נרגשו השקט לא ידעו וכל מחשבותם רק רע כל היום, עד שבאחת הלילות הציתו את ביתו בארבע פינותיו ונמלט על נפשו ביחד עם אנשי ביתו, בחמלת ה׳ עליו, אז החליט כי כבר שתה מכוס התרעלה די והותר, ועלה אצלו בהסכמה להעתיק את משכנו למקום מגורת אביו זצ״ל לק״ק אוהעל.

וסיפר מרן רביה״ק בעל ברך משה ז״ל שא׳ הטעמים שעזב מהרא״נ את סיגוט היתה מפני שבני העיר היו עניים ואביונים והיו הולכים יחף בלי מנעלים לרגליהם, וכך נכנסו בביהמ״ד להתפלל, וזה לא הי׳ יכול רבי אלעזר ניסן לראות בחילול בית ה׳.

לאחר זמן קצר קבלוהו לאב״ד דראהביטש אשר שם הוקירוהו והעריכוהו לפי גודל גאונותו וצדקתו ועוותנותו וישב בכבוד ובמנוחה, והי׳ האב״ד והמנהיג הרוחני של הקהילה במשך חמש עשרה שנים עד יום פטירתו.

וכדאי להעתיק מה שכתב הגה״ק בעל שמן רוקח ז״ל לבנו, וז״ל בא״ד: ״ושמחתי כי ת״ל נתרומם קרנך לק״ק דראהביטש שהיא עיר גדולה לאלקים, ותדע נאמנה כי הגדול שבהם הוא הרב הגדול מוה״ר אלעזר ניסן בן הגאון החסיד אבד״ק אוהעל, ולפי הנשמע הוא אדם כשר ולמדן מופלג...״

ביום כ״ח תמוז שנת תר״א כאשר נפטר אביו הי״מ בקשו ממנו אנשי אוהעל לבוא ולשבת על כסא אביו כי כן צוה אליהם לפני מותו, אולם הוא סירב והציע להם לקבל בנו בכורו ה״ה מרן הייטב לב זי״ע, וכתב להם בזה״ל: ״לא אוכל למלאות משאלותיכם המשרה היקרה עלי, אם יש את נפשכם הנדיבה יקרא שם בני עליכם, הנהו הושיבוהו לכסא הוראה״, ואחר ת״ב נגמר הדבר ונתקבל בעל ״ייטב לב״ לממלא מקומו של זקינו הי״מ.

עבודתו הק׳

דרכי עבודתו גבהו ונשגבו למאד בדרכי ה׳ וסדר היום שלו הי׳ עד שעה ב׳ אחר חצות הי׳ מלובש בטלית ותפילין של ר״ת ואח״ז בשעה ג׳ או ד׳ אכל סעודתו ותפילת מנחה הי׳ מתפלל ג״כ בתפילין של ר״ת בלא טלית, ומעריב הי׳ מתפלל כשתי שעות אחר צאת הכוכבים.

דביקותו בה׳ הי׳ הפלא ופלא וכל תנועותיו הי׳ רק ביחודים, אף בעת שאיפתו בטאבאק ראו בו שמייחד דברים נשגבים, לא לקח בשום פעם טאבאק תיכף אשר פתח את ״השאכטיל״ כי אם חמשה או ששה פעמים לקח בין אצבעותיו והניח עד אשר לקחו להחותם, ופעם אמר כי טבק ר״ת ק׳דוש ב׳רוב ט׳ובך.

כל דרכיו הי׳ בהצנע לכת, ולא רצה שחסידיו ומעריציו יטריחו את עצמם לבא אליו ואף כי באו מרחוק שולחם מפניו, הי׳ ענוותן ושפל ברך בעינו עד מאוד, ואהבת ישראל הי׳ תקוע בלבו כ״כ עד אשר בגודל ענותנותו אמר ״אשר במצוה הזאת בכחו להתפאר שיש לו אהבת ישראל באמת״ וכן נכתב על מציבת קבורתו.

מעולם לא נהג לכתוב חידושיו כי הי׳ לו כאב עינים והי׳ קשה עליו מלאכת הכתיבה, ועל כן לא נשארו ממנו בכתובים ובנו מרן הייטב לב מביא בספריו כמה פעמים מה ששמע מפיו.

ועל אף שלא הביט בספרים מחמת כאב עיניו כי אם לפרקים מכל מקום הי׳ רגיל על לשונו דפים דפים גמ׳ ודפים בזוהר, ואמרו עליו חכמי לב שהי׳ מכירין אותו שמוחו כאחד מן הראשונים, ואף קודם הדרשה שנהג לדרוש בשבתא דריגלא לא עיין כמעט בספרים ואך לפרקים ציוה ליתן לו ספר אחד או שניים ועם כל זה הי׳ הדרשה יותר מב׳ שעות.

כמה פעמים ישב כמו ג׳ או ד׳ שעות בימי הקיץ אחרי סעודת היום של שב״ק ולא דיבר עם שום אדם וידו על מצחו ופניו הי׳ כלפיד אש ועמוק במחשבתו בדביקות.

צדיק גוזר

לא נפל מכל אשר דבר ונתקיים בו ותגזור אומר ויקם

לך, ופע"א רצה אביו למסור לו החכמה מהקמיעות אך מגודל ענוות צדקו לא רצה לקבלם, ואח"כ אמר אביו קודם פטירתו: "שכל מי שיצטרך דבר ילך לבנו כי הכח שיש לי בהקמיעות יש לבנו בפיו הקדוש שכל אשר גוזר הקב"ה מקיים".

פ"א שאל לילד אחד מה אתה לומד השיבו הילד אלף ושאל "נו קאנסט דו מיר וויזן אַ אלף אויפן הימל" והשיב הילד ניין איך קען נאר ווייזן אין סידור, אמר לו: איך קען אבער ווייזן אַ אלף אויפן הימל", השיב הילד: יא וועז איך וואלט געווען אַ רבי וואלט איך אויך געקענט ווייזן אַ אלף אויפן הימל, דבריו אלו מצאו חן בעיניו וסטר על לחיו של הילד ואמר לו: "זאלסט מיר זיין אַ אלטער יוד" ונתקיימו דבריו שנפטר בשיבה טובה.

פ"א בא אליו איש אחד עם ילדו שנפל עליו פחד פתאום מאיזה דבר השיבו שיעמוד עצמו על ספסל ויביט היטב בצורתו, כדי שיזכור את צורתו בעת שיבאו לו החולי הזה, וכן עשה ונעשה בריא.

פעם אחת הי' באונגארין ולא הי' שם דגים על שב"ק אמר לאשת בעה"ב דשם שיתנו על הכירה קדירה עם מים ובצלים וכן עשו ולעת ערב חצי שעה קודם שבת בא לבית ציפור אחד והשליך דג גדול והי' פלא.

פע"א כאשר הי' נכדו הגה"ק בעל ייט"ל זי"ע אב"ד באוהעל נסע אצל הרה"ק מראפשיץ ונסע דרך דראהביטש, ואחיו הרה"צ ר' נחום צבי זלה"ה כאשר ראוהו מרחוק אמר הבשורה לאביו זללה"ה כי בנו הייט"ל בא אצלם על שב"ק, ואהיו אמר לו: תראה כי לא ירצה להיות כאן על שב"ק כי הוא נוסע לראפשיץ, וכן היה כי שאל אותו אחיו אם יהיה כאן בשבת אמר "לא" כי פניו מועדות לראפשיץ.

אשכבתי' דרבי

בערב שבת שלפני ראש השנה בשנת תרי"ד, שמונה ימים קודם פטירתו הלכו כמה תלמידי חכמים יראים שבעיר לקבץ מעות לצורך פדיון שבוים נחוץ מאוד ובאו גם לביתו של רבם, ובאותו יום כבר נפל למשכב וחלה את חליו אשר לא קם ממנו עוד, והיו עינו זולגות דמעות ואמר: "אחינו עוסקים במצות פדיון שבוים וכחי אין אתי להיות להם לעזר לזכות בהמצוה הגדולה הזאת כדרכי אויה לי".

בליל שב"ק בין כסא לעשור שלמחרתו הי' עיוה"כ בשנת תרט"ו כשעה אחת קודם עלות נשמתו הטהורה השמימה ישב על מטתו ולקח בידו הטאבאק וכדרך התנהגותו בעת שהי' בריא אולם כן נהג אז ולא ניכר שום השתנות אם שהי' גוסס והי' לפלא בעיני אותם שראו את הדביקות הנפלא הזה.

כשראתה הרבנית הצדיקת ע"ה אשר בעלה הקדוש הנהו מסוכן מאוד וסכנת מות מרחפת עליו לא סרה תכשיטי' בעת הלכה על מטתה בחשבה שאם תסיר התכשיטין ויהי' מה שיהי' שוב לא יהי' נכון להלבישם ולא רצתה לנהוג אבלות בשבת ועלתה על מטתה להנפש מעט, ותקם בעוד לילה בעת יצאה נשמתו, והתכשיטין על ראשה, וביום השבת לא אמרה דבר ואף דמע לא תדמע עיני' מגודל קדושת השבת, ואכלה סעודת הצהריים בחדר האחר כדרכה בכל שבת לא חסרה דבר, ואף שלוש סעודות אכלה, ורק אחר צאת הכוכבים בעת הדליקו הנרות והניחו גוף הקדוש של בעלה על הקרקע, אז הסירה התכשיטין מעלי' ונכנסה לחדר שבעלה הקדוש מונח לספדו ודמעתה על לחי' ופי' פתחה בחכמה ואמרה: עד כה הי' בעלי אומר בכל עיו"כ קודם כל נדרי פלגי מים ירדו עיני על לא שמרו תורתיך, ועתה ג"כ ליל עיו"כ ונאמר בעוונותינו פלגי מים תרד עיני על שבר בת עמי, וזלגו עיניה דמעות מאין הפוגות ואין לשער נהרי נחלי דמעות שירדו מהמון אנשים ונשים מהקהלה הקדושה והגדולה עיר דראהביטש אשר שמעו קול דבריה קול היורדים חדרי בטן.

בערב יוה"כ שחרית כאשר הובילוהו לקבורה אמרה הרבנית להמשרת כי ערב יום הכיפורים היום וצריכים להכין סעודה כמו ביו"ט, הנאהבים והנעימים בחייהם ובמותם לא נפרדו ולא ארכו הימים כי בשנה שאחריו יום ג' עשי"ת תרט"ז שהוא בתוך שנה של פטירת בעלה בשנת מלאת לה שבעים שנה עלתה נשמתה הטהורה בגן עדן.

גלוי וידוע שהגה"ק בעל דברי חיים זי"ע קרא נכדיו בשם אלעזר ניסן ויצוה לבניו שג"כ יקראו בניהם בשם זה אבל רובא דרובא מאותם שנקראו כך לא הי' זרע של קיימא, על כן כשנולד בן להגה"ק ר' ברוך מגארליץ ואביו הד"ח צוה שיקרא אותו בשם אלעזר ניסן ומה גם כי הבן הוא נכדו, כי ר' ברוך הי' חתנו של מרן הייט"ל, ולא הסכים ר' ברוך בטענה שאינם קיימים אז אמר לו אביו שיקרא אותו סיני אשר אותיות' כמו אותיות ניסן והוא הרה"ק ר' סיני אבד"ק זמיגראד זצ"ל וכן נוהגין עד היום הזה נכדיו לקרוא סיני תחת ניסן.

זרעו אחריו

א) מרן הגה"ק בעל הייטב לב זללה"ה, ב) הגה"ק רבי שמואל מגארליץ זללה"ה, ג) הגה"ק רבי נחום צבי מדראביטש זללה"ה, ד) בתו הרבנית הצדקנית מרת חנה ראכיל שהיתה נשואה להגאון ר' ישראל יעקב הכהן ראפאפורט אבדק"ק טארנוב בעל שו"ת מהרי"ך, אך היא מתה בקיצור ימיה בלא בנים ר"ל. יסופר שפע"א שלח הגה"ק ר' אלעזר ניסן קוויטל להרה"ק החוזה מלובלין והזכיר בו את שמות בניו ויהיה כאשר קרא החוזה את השם "יקותיאל יהודה בן רויזא בלומא" ה"ה הייט"ל נענה ואמר: "עס שיינט עס שיינט" וכשקרא שמה של בתו "חנה ראכיל בת רויזא בלומא" אמר: "נעבעך נעבעך", וכן היה, שכאמור הרבנית חנה ראכיל נקטפה באבה על פני אביה ואמה ל"ע, ומרן הייט"ל האירה הארץ מכבודו.

לעילוי נשמת

הרבני הנגיד החשוב והנכבד,

בונה ומקים עולמות של תורה וחסד

הרה"ח

ר' ישעי' זאב לעוו

ז"ל

ראה"ק דקהילתינו הק' בלאנדאן יע"א

נלב"ע י"ב תשרי

ת. נ. צ. ב. ה.

שבת שובה

הנה יום גאולה מחטאיו ומפשעיו, יום שבת אם תשמרו בכל פרטיה ודקדוקיה, בדבור ובמעשה ובמחשבה, כי עיקר ושרש גדול ויסוד מוסד אל התשובה היא שמירת שבת כהלכתו גם בכל השנה, וכמאמרם ז"ל כל השומר שבת כהלכתו, אפילו עבד עבודה זרה, רחמנא לצלן, כדור אנוש מוחלין לו, ולכן זה שמו אשר יקראו לו לשבת שבין כסה לעשור, "שבת תשובה" כי שמירתו כהלכתו הוא יסוד ועיקר לתשובה, לכן יזהר בו האדם מאד ומאד לשמור ולעשות אותו כהלכתו בכל פרטיו ודקדוקיו, וגם מלדבר בו שיחת חולין, חס ושלום, וגם לטהר רעיוניו ומחשבותיו שלא יחשב בעניני עולם הזה כלל וכלל, רק ביראת השם כל היום, ואז מוחלין לו על כל מה שחטא בכל שבתות השנה מיום הולדו ועד עתה כנ"ל בשם האר"י ז"ל ובודאי בני ישראל קדושים הם, אף המון עם נזהרים בשבת זו לטהר עצמם במקוה בשחרית קודם התפלה, אף שאינם נזהרים בכל שבתות השנה, גם תכף אחר סעדת שחרית הולכים לבית הכנסת לומר ספר תהלים עד תפלת מנחה. **(יסוד ושרש העבודה)**

◆◆◆

נבאר שם שבת תשובה ע"ד שאחכז"ל אלמלא שמרו ישראל שתי שבתות מיד הי' נגאלין, נוכל לומר שהרמז על שבת תשובה ששמו מורה עלי' שבת כפיל, כי שבת כפשוטו וגם תשוב"ה אותיות שב"ת בתוכה, להורות כאשר ישמור האדם שבת זה כהלכתו ויכין עצמו לשוב בתשובה שלימה יוכל לגרום הגאולה, וזהו אלמלא שמרו ישראל שתי שבתות היינו שבת תשובה שבו שני שבתות כנ"ל מיד היו נגאלין, ונוכל עוד לרמז כי הנה יוה"כ נק' שבת שבתון, ובשבת זה נוכל לעשות הכנה על יוה"כ, ולכן נק' שבת תשובה ב"פ שבת, גם ר"ת מן שב"ת וס"ת מן תשוב"ה הוא אותיות ש"ה גי' היצ"ר ששבת זה מסוגל להכניע היצר. **(דעת משה)**

◆◆◆

אמר מה שאנו קורין לשבת זה ש"ת אי משום שהוא בימי תשובה, הלא באמת כל שבתות מסוגלים לתשובה כמ"ש אם תשוב, גם אמרו שבת בו תשוב ונ"ל כמו ששמעתי מהרבי מקאצק זי"ע ע"י שני דברים יכולין להושע בכל טוב אפי' לביאת משיח, והוא ישוב הדעת ומנוחה כשה"כ בשובה ונחת תושעון וזו שבת שובה, כי ע"י שבת זה נוכל לבא לישוב הדעת ומנוחה. **(זר זהב)**

◆◆◆

שבת זו נקראת שבת תשובה, ויש בה ג' עניני תשובה, א' שבת היא לעולם בחי' תשובה, עד"מ לבן המלך שנתרחק מאביו מסיבת וסר כל ידיעה והערכה בכבוד המלך, וקרבו המלך והכניסו לחדריו, ובראותו גודל כבוד המלך ותפארתו בוכה הוא ומתחרט מאד על שנתרחק ממנו כל הזמן, וכמ"כ היא בחי' שבת, ב' בשבת נותנים לאדם נשמה יתירה, והנשמה מאירה לו את הדעת וע"ז עושה תשובה ומתחרט על מעשיו בכל השבוע, ג' בכל שבת ישנה הארת הדעת ע"י שמשה רבינו ואלף נשמתין מתפשטין בעולם ומאירים את נשמת בנ"י והדעת מתגדל ובשבת תשובה שיש עוד הארת הדעת מקדושת עשי"ת אין כל ספק שהדעת מתגדל עוד יותר בודאי וזהו בחי' תשובה. **(כ' הרמ"מ)**

◆◆◆

שבת זו נק' שבת תשובה, ע"פ המובא מהאריז"ל שכל יום מעשרת ימי התשובה מתקן את יומו, היינו שיום א' מעשי"ת מתקן מעשיו שבכל יום א' מימות השנה, וכן הלאה וא"כ השבת מתקן את כל שבתות השנה, והנה ענינו של שבת הוא וקראת לשבת עונג ר"ל שכל העונג שלך יהיה רק משבת ולא מעניינים חומריים, ואם לא הי' בבחי' זו בכל שבתות השנה צריך לתקן זאת בשבת זו כמ"ש צריך לשוב בשבת זו, כמ"כ צריך לשוב בשבת זו על כל השבתות שלא קבל בשמחה ועונג כראוי וכנכון. **(הס"ק מסלונים)**

◆◆◆

אפילו אם אין שומרים רק שעה אחת בשבת כל כך גדול כוחו של שבת שבשעה אחד של שבת כלול הרבה שבתים, ובזה מיושב מה שיש סתירה בדברי חכמינו ז"ל שבמקום אחד אמרו אלמלי שמרו ישראל שתי שבתות מיד היו נגאלין ובמקום אחר אמרו שבת אחת, רק באמת אין זה סתירה שלהגאולה יש צורך שמירת שתי שבתות כמו שאיתא על זה טעמים רק אין צריכין בכל מקום לפרש שתי שבתות מפני שבשבת אחת כלול הרבה שבתות כל שכן שתי שבתות ובפרט שבת שבתוך עשרת ימי תשובה הוא גדול מאוד כמו שאית' בספרים שבכל יום מהז' ימים שבין ראש השנה ליום הכפורים צריכין לתקן כל

הימים של כל השנה נמצא שבשבת זו צריכין לתקן כל השבתות של כל השנה וכלול בשבת זה כל השבתות שעברו ושעתידין להיות, ובכל שבת יש התעוררות הגאולה שהרי על ידי שבת אחת יכול להיות הגאולה אם שומרין כהלכתן ונזכה לשמירת שבת כהלכתו ולשנת גאולה וישועה בקדושה ובטהרה ולהתגלות כבוד שמים עלינו במהרה בימינו אמן. (**חידושי תורה מרביה"ק זי"ע פרשת האזינו**)

◆◆◆

אפשר לתת טעם מה נקרא שבת זו שבת תשובה, כי מסגולת השבת לזכות את ישראל בתשובה עילאה, כדאיתא במדרש ששאל אדם הראשון את קין מה נעשה בדינך א"ל עשיתי תשובה ונתפשרתי, אמר כך גדול כחה של תשובה התחיל לומר מזמור שיר ליום השבת, כי קין עשה רק תשובה מיראה והשב מיראה זדונות נעשים לו כשגגות ולז"א ונתפשרתי אבל השבת יש לה כח כפרה כמאמר חז"ל כל השומר שבת כהלכתו אפילו עובד ע"ז כדור אנוש מוחלין לו ואיתא בטורי זהב ריש הלכות שבת שאף שיש לו חלוקי כפרה וכו' מ"מ בצירוף שמירת שבת מועיל לכפר והנה זה השבת הראשון אחר שקבלנו על עצמנו מסירת נפש בראש השנה בודאי זה יועיל שתשובתנו תקובל לפני הבורא ב"ה לכך שפיר נקרא שבת שובה ודייקא נקבע ענין זה על שבת זו שהיא אחר ראש השנה שקבלנו מסירת נפש על עצמינו כנ"ל ובוודאי מסוגל שבת זו לתשובה עילאה ולהכין עצמינו בתשובה ליום הכפורים הבעל"ט. (**ברך משה**)

ערב יום הכפורים

כפרות

לוקחין בערב יו"כ תרנגול כפרה והוא נקרא גבר לתקן בחינת יסוד על דרך כאיש גבורתו כידוע מכוונת עיו"כ וזה מרומז בפסוק ויקחו להם איש שה לבית היינו שה עולה כפר"ה, בית עולה יו"ם כפורי"ם רומז על מה שלוקחין כפרה על יום כפורים, וזה שה תמים, היינו לתקן בחינת יסוד שעל ידי זה נקרא צדיק תמי"ם וכל כוונת של יום הזה הוא על תיקון בחינת יסוד, וגם אכילת דגים הוא בסוד זה, וזה איש לפי אכלו תכסו על השה רומז איש על בחינת יסוד כאיש גבורתו ותיבת פי עולה צ' הוא בחינת יסוד צדיק אכלו עולה דגי"ם ושה עולה כפר"ה היינו הן אכילת דגים בעיו"כ והן עשיית כפרה הכל הוא לתקן בחינת יסוד צדיק. (**עטרת ישועה**)

תשובה

רמזו רז"ל בשקלים מי שאבד חותמו פי' צלם אלקים מעל פניו ממתינין לו עד הערב ערב יו"כ אם מוצאין לו כדי חותמו מצות ומעשים טובים נותנין לו ומחזירין לו הצלם ואם לאו אין נותנין לו. (**הרי בשמים**)

◆◆◆

נראה דעיקר שזכו ללוחות אחרונות מכח התשובה שעשו בערב יוה"כ כי בלוחות הראשונות החטיאם השטן כדי שלא יזכו אל הלוחות ביום האחרון, שהיה מוכן משה רבינו ע"ה לירד מן ההר למחרת ובודאי גם באחרונות עמד השטן בכל כחו לעכב אותן ולהחטיאם, ואבותינו גברו עליו, ועיקר בעל תשובה באותו מקום ובאותו הזמן, ולפי שעמדו על נפשם זכו לתשובה שלימה וזכו לקבל לוחות אחרונות ולכן איתא שהשטן מתגבר בערב יום כיפור לפי שהיטב חרה לו אשר נצחו אותו ביום הזה. (**שפת אמת**)

◆◆◆

א"י בביאור הכתוב מ"ש לטהר אתכם מכל חטאתיכם ועוה"פ לפני ה' תטהרו, דהנה האמנם שיוהכ"פ אינו אלא פעם אחת בשנה, מ"מ אצל הבוכ"ע שהוא למעלה מן הזמן יתכן להטהר תמיד, שהוא יכול למחול על העונות גם בכל השנה וזה הכח צריכין להמשיך מיוהכ"פ על כל השנה לזכות למחילת עונות, וז"ש כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם היינו ביוהכ"פ עצמו ומלבד זה לפני ה' תטהרו, שאצל הבוכ"ע שהוא למעלה מן הזמן יכולין להטהר תמיד, וע"י קדושת היום של יו"כ יכולין להמשיך הטהרה על כל השנה. (**דברי יואל**)

◆◆◆

א"י עפימ"ש הטו"ז (בה' ר"ה סוף סימן תקפ"ה) שנתגלה לו בחלום פי' הכ' בחצוצרות וקול שופר הריעו לפני המלך ה' דהכוונה קודם תרועת המלך ה' יע"ש, והנה האמנם שאף אם אין עושין תשובה אלא ביוהכ"פ בלבד אזי ג"כ עצומו של יום מכפר, מ"מ לזכות לטהרה שלימה וגמורה שיהי' לטהר אתכם מכל חטאתיכם, צריך לזה להקדים ולעשות תשובה בכל אלו ימי התשובה המוקדמין לפני בוא יום ה' יום הדין הגדול הזה יום הכפורים, ואך אם ככה יעשו אז יכולין לצאת ביוהכ"פ בטהרה גמורה מכל חטאתיכם, וז"ש הכ' כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם, אמנם לזכות לזה צריך שיהי' "לפני ה'" תטהרו, היינו להקדים בתשובה ולטהר את עצמו גם לפני בוא יום ה' הגדול והנורא הזה ועד"ז תזכו שיהי' לטהר אתכם מכל חטאתיכם. (**דברי יואל עמ' שנ"ו**)

צדקה

פעם אחת רצו אנשי ק"ק מעזיבוז לבטל מנהג שיושבין עם הקערות בערב יוה"כ, שמבלבלין, ושמע הבעל שם טוב ולא הניח לבטל וסיפר להם מעשה, שבשנה אחת קודם יה"כ נתקשרו הקליפות יחד לבל יניחו תפילות ישראל לעלות למעלה, וכיון שהתחילו לקשקש בקערות ערב

יוה"כ שמשמיע קול בהשלכת המעות מאותו קול נתפרדו הקליפות כולם. **(פאר לישרים)**

◆◆◆

הנה ידוע שיש כמה עבירות אשר רק מיתה ויוהכ"פ מכפרים אבל יוהכ"פ בעצמו אינו מכפר וכמבואר בש"ס יומא ולזה י"ל שהוא מקטרג ביוהכ"פ שעשו כמה עבירות עד שאין כח ביוה"כ בעצמו לכפר, אמנם העצה לזה ליתן צדקה שהוא מצלת ממיתה כמו שכתוב וצדקה תציל ממות, ואז יוהכ"פ בעצמו מכפר גם כן ונכתבים ונחתמים לחיים. **(תפארת בנים)**

לרצות את חבירו

החטא שבינו לבין חבירו צריך לרצות את חבירו, ולא כמו שראיתי מקום שנהגו בערב יום הכיפורים סמוך להתחלת ש"ץ כל נדרי, הולכים האוהבים זה אצל זה בבית המדרש לבקש מחילה מחבירו, והוא לא שונא לו ולא מבקש רעתו, ויגיד עליו ריעו ויאמר לו כי לא ידע ממנו שום דבר רע מעולם כי אם טוב בהחלט, הנה אמת ושלום נפגשו ומוחלים זה לזה במקום שלא היו צריכין מחילה כי היה לבם שלם זה עם זה כל ימיהם לעולם, אבל השונאים זה את זה נשארים במקומם ואינם הולכים זה אצל זה, על דבר אשר לא קדמו אותו חבירו לילך אצלו בראש ומי כהחכם יודע פשר דבר בין שני שונאים שהם חכמים בעיניהם, וכל אחד חושב בדעתו שהוא צדיק בריבו בל למד צדק מרב, דבמקום גדולתו שם נראה גבורות ענותנותו ללכת אחרי האיש הטבח ההוא להוציא הדברים שיש עליו בלבו אף על פי שהטבח חטא לו כמו שפירש רש"י שם במקומו קל וחומר לכל אדם אצל השוה לו, וכן שכל לגדול הימנו שילך אצלו לפייסו, ויאחזנו ולא ירפנו ובדברים ירצנו עד שיאמרו רוצה אני יענה ויאמר סלחתי כפי כן לבי. **(של"ה מסכת ראש השנה)**

◆◆◆

איתא בגמ' עבירות שבין אדם לחברו אין יוה"כ מכפר וי"ל הטעם מחמת כל זמן שלא ריצה לחבירו יש קטרוג למעלה ואינו מניח לכפר עליו עד שירצה חבירו שכל זמן שיש לחבירו תרעומת עליו אז יש למעלה כנגדו קטרוג עליו, וכיון שנתרצה חבירו חלף הלך לו המקטרג. **(נועם אלימלך בהעלותך)**

מצות האכילה

הטעם על מצות אכילת ערב יוה"כ נראה לי, דהנה ידוע כי שני דברים המתייחסים בענין אחד הגם שהמה הפוכות זה מזה, מכל מקום כשיש איזה התייחסות ביניהם על כרחך יש ביניהם דבר ממוצע, וכמבואר דבר זה בספר יצירה והנה העינוי הוא בהיפך מאכילה על כרחך יש איזה יחוס ביניהם, ובקיצור הדבר שבענין אכילה מצינו אם אוכל אכילה גסה מקרי עינוי לנפש שאין לו הנאה מזה האכילה ואדרבה עינוי הוא לו ובעינוי מצינו שנתייחס לאכילה כמו שמצינו שר"י החסיד זלה"ה התענה בשבת ואמר כי זה עונג לו, ומצינו שגודל הדביקות מקרי אכילה כמו ויחזו את האלקים ויאכלו ובאמת התענית באהבה ויראה מזון לגוף ונשמה והנה בערב יום כפור הוא הבחינת אמצעי המיחד אכילה והתענית שאכילה הוא בגדר עינוי שאינו לתענוג גופני רק בדביקות גדול לקיים המצות ולכן הוא מחבר הבחינת אכילה של כל ימי השנה לבחינת התענית של יום הקדוש. **(דברי חיים)**

◆◆◆

כתב בשל"ה דעינוי נפש דערב יו"כ על ידי האכילה הוא כדי שיענה הנשמה וזה תענו נפשותיכם דייקא תרי נפשות הנשמה בערב יו"כ והגוף ביו"כ והטעם לפי ענ"ד שכל דבר יתוקן בדומה לו, ולכן רדיפת התאות הגשמיות יתוקנו בצום דיוה"כ ומיעוט עונג בשבתות וימים טובים וסעודת מצוה והדומה יתוקנו באכילת ערב יו"כ. **(חת"ס דרשות)**

◆◆◆

בגמרא כל האוכל בתשיעי כאילו התענה תשיעי ועשירי דזה ידוע דבעשי"ת אם האיש ישראל מסתכל במעשיו זוכה לתקן את העובדות של כל השנה, כל יום הוא מתקן (זה היום של) כל ימי השנה, וביוה"כ נתתקן המחשבות של כל ימות השנה דידוע דמי שהוא צדיק אפילו כשיש לו עובדות מתוקנים מכל מקום צריך לראות ולתקן המחשבות כראוי, לפי שאי אפשר להמלט ממנה (שלא יהא חסרון בזה) וביום הכיפור נתתקן המחשבה כראוי, ולכך בערב יוה"כ צריך לראות לתקן העובדא יותר ויותר למען יהיה כלי שלימה שעל יד זה יוכל לתקן ביום מחר גם המחשבה, ולכן מצוה לאכול בתשיעי כדי לתקן העובדות של כל השנה, וממילא יהי' אחר כך ביכולת לתקן המחשבה ביוה"כ [וכו'] ולכך צו"ם מספרו קו"ל כנודע, לפי שע"י הצו"ם נתעלה הקו"ל, וע"י האכילה של יום התשיעי יש בכח ביוה"כ להתעלות המחשבה כתיקונו. **(מדבר קדש)**

◆◆◆

צריך להרבות ביום זה באכילה ושתיה ולכן צריך לאכול כפי ערך ב' ימים. **(פרי עץ חיים)**

מעלה האכילה

כל האוכל ושותה בתשיעי מעלה עליו הכתוב כאלו התענה תשיעי ועשירי מרמז בזה שרצון השם יתברך להמתיק הכל, היינו שגם כל הנאות וחמדות עולם שנכללים בענין אכילה כאשר אנו אוכלין במצות השי"ת עלינו, גם האכילה נחשבת כמו העינוי של יוה"כ שהוא

לטהר את הנפש כמו שנאמר תענו את נפשותיכם וגו' תטהרו, כן כך האכילה של ערב יוה"כ גם כן לטהר את הנפש מאחר שכל רצונינו רק מה שהוא רצון השי"ת ועליו נשליך יהבנו וכו', וזהו לפני ה' תטהרו היינו שהאכילה בערב יוה"כ שהוא לפני יום הגדול והנורא הוא טהרת נפשנו כמו העינוי של יוה"כ. **(תורת אמת)**

◆◆◆

אכילת ע"כ הוא לתקן בחינת יסוד צדיק שנפגם על ידי שלא היה הזווג בקדושה וטהרה וכדומה. **(עטרת ישועה)**

◆◆◆

על ידי אכילת ערב יום הכפורים אכילה של מצוה מתקנין כל אכילת זרות ומעלין כל הניצוצות קדושות, ועל כן זול"ל ר"ת ז'רוע ל'צדיק ו'לישרי ל'ב הידוע מכוונת זה הפסוק להעלות הניצוצות קדושות וכו' ואכילת ערב יוה"כ לתקן כל האכילות ולהוציא יקר מזולל. **(אמרי נועם)**

◆◆◆

פתח ואמר כל האוכל ושותה בתשיעי מעלה עליו הכתוב כאלו התענה תשיעי ועשירי דער פסוק איז אויף אים מעלה, כי בזה מעלים כל האכילות ושתיות של כל השנה. **(בית אהרן)**

◆◆◆

איתא בכתבי האר"י דבכל יום ויום מעשי"ת מתקן דבר אחד, וערב יו"כ מתקן מה שפגם באכילה ושתיה כל השנה ויו"כ מתקן מה שפגם בכל השנה מה שלא אכל. **(מדבר קדש)**

◆◆◆

על ידי אכילת ערב יו"כ מביאין שובע לעולם כי כן הכוונה בכל אכילה להמשיך שפע וברכה, כיון שאוכלים ונהנים מברכה. **(זרע קודש)**

◆◆◆

כל האוכל ושותה בתשיעי מעלה עליו הכתוב כאילו התענה תשיעי ועשירי ופירש רש"י שם כל המפיש באכילה ושתיה טפי עדיף, ודברי רש"י ז"ל צריכים ביאור, שזה אינו מבואר לכאורה מלשון הגמרא מאיזה טעם יהיה עדיף דוקא לאכול הרבה גם הול"ל דמפיש למיכל ולמשתה וכו' יל"פ שממשיך על ידי אכילתו שפע וברכה על כל השנה וזה דמפיש באכילה שמוסיף באכילתו תוספות ברכה לעולם. **(מאור ושמש)**

◆◆◆

וברך את לחמך ואת מימך והסירותי מחלה מקרבך יש לרמז זאת על אכילת עיו"כ, שעל ידי אכילה זו בכוחינו לפעול רפואה לחולי ישראל ועל ידי אכילה זו שאנו עושים הכנה שיהיה בכוחינו לצום ביום הכפורים, מסיר הקב"ה כל מחלה מאתנו, על כן סיים והסירותי מחלה מקרבך שכן מקרבך עולה יו"ם כפו"ר. **(עטרת ישועה)**

ליל יום הכפורים

לבישת הקיטל

לבשנו הקיטל ויש בזה ד' טעמים א' בכל עת בגדיך לבנים וכ"ש וכ"ש נשמתו על כן נכבס כל הכתמים והשני בגד מתים להראות שאנו מוכנים למסור וכו' ואם אינו מרחם הרי אנו חשובים כמתים, הג' כדרך שעומדים לפני בית דין של מעלה, הד' דוגמת לבישת בגדי לבן של כה"ג ביו"כ. **(ישמח משה)**

◆◆◆

פירש אבא מורי הגאה"צ מו"ה אלעזר ניסן זללה"ה אבדק"ק דראהביטש מאמר חכמינו ז"ל לא היו ימים טוב לישראל כט"ו באב וכיוה"כ שבהן בנות ישראל יוצאות בכלי לבן שאולין כדי שלא לבייש את מי שאין לו, הענין כי נוהגין ללבוש ביוה"כ בגדי לבן הטלית וקיטל בגדי מתים, למען לזכור אחריתו כי באלו עתיד האדם אחר פטירתו לתת דין וחשבון לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה אבל אז אין חכמה ואין עצה לזה לפייס את בוראו, כי אם עתה ברגע זו הן בעודנו חי עת לעמוד לפני בוראו בלב נשבר להתחרט על העבר ולבקש סליחה ומחילה מלפניו על כל החטאים וכו' אולי יחנן ה' צבאות וימחול לו, ואלו הבגדים הם שאולין לפי שעה כי הלא הם מיוחדים על אחר פטירתו אלא ששואל אותם לשעה זו למען להכניע לבבו בזכרו אחריתו, ובודאי כי בני עליה הם אין צריכין להכניע לבבם להתעורר בתשובה מכח אלו הבגדים המזכירים אחריתו של אדם, כי הם בלאו הכי שבים בתשובה בכל עת ובכל שעה מפחד ה' ומהדר גאונו, וכל שכן ביום הגדול והנורא הזה אשר לא יוכלו עמוד כמו רגע בלא תשובה אמיתית בלב שלם ובלב שמח, ולמה לובשין גם הם בגדים אלו, אין זה אלא שלא לבייש מי שאין לו בחינה זו להתעורר מאיליו וצריך הוא לבגדים הללו לעוררו, וזה שאמרו יוצאים בכלי לבן שאולין מאחר הפטירה כדי שלא לבייש מי שאין לו ר"ל התעוררות אחר מבלעדי זה עכ"ד ודפח"ח. **(ייטב פנים לי"ג מדות)**

◆◆◆

אמרו חז"ל לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב ויוה"כ שבהם בנות ישראל יוצאות בבגדי לבן שאולים כי בחמשה עשר באב בודאי יודעין שהוא ההתחלה ללבן העונות והם בחינת בגדי לבן שאולים כמו כן ביוה"כ שאז כבר תקנו מעשיהם צריכין לידע שהם עדיין בגדי לבן שאולים שעדיין לא עשו כלום. **(צמח צדיק)**

◆◆◆

בטעם לבישת הקיטל ביום הקדוש יש בזה שני טעמים בשו"ע טעם אחד לפי שאנו דומים ביו"כ למלאכי השרת וטעם ב' משום שהוא בגד מתים, ועל ידי זה לב האדם נכנע ונשבר עיי"ש, ולכאורה שני הטעמים הללו סותרים זה את זה דלטעם הראשון הוא מעורר השמחה שאנו דומים ביום זה למלאכים, ואילו לטעם השני שמזכיר יום המיתה הוא מעורר עצבות ח"ו, אמנם אפ"ל דשני הטעמים אחד הם ושניהם לעורר שמחה, משום דבאמת שמחה גדולה הוא שבו בשעה שמלובשים בבגד מתים עדיין יכולים להתפלל לפני הקב"ה דהלא לא המתים יהללו יה כתיב ואז כבר אי אפשר להתפלל ולא לפעול מאומה, משא"כ עתה אע"פ שמלובשים בבגדים אלו מ"מ עדיין אנו יכולין להתפלל לפני ה' ולתקן את הכל ובזה שפיר יכולין לשמוח, והבן. **(דברי יואל דף שכ"ז)**

כניסת ליל יו"כ

רואים בחוש שקודם כניסת ליל יום כיפור נופל אימה ופחד אפילו על הפחות שבישראל וזה מעזר אלקי יתברך שמו ששולח יראתו לכל אחד ואחד מישראל ולכן סמוך וכפר וכו' אחת בשנה [סוף פ' תצוה] לכי תש"א ר"ת א'דני ש'פתי ת'פתח, שי"ת פותח לנו שפתותינו להתפלל לפניו ולהמשיך כנ"ל. **(זרע קודש)**

◆◆◆

בגמרא (ר"ה ט.) **ועניתם את נפשותיכם בתשעה** יכול בתשעה תלמוד לומר בערב יכול משתחשך ת"ל בתשעה הא כיצד מתחיל ומתענה מבעוד יום מלמד שמוסיפין מחול על הקודש אין לי אלא יום הכפורים שבתות מנין, ת"ל תשבתו, יום טוב מנין ת"ל שבתכם, והנה העין רואה ותעיד כי באותה שעה בעיוה"כ שמוסיף מחול על הקודש שמתחיל להתענות והולך לבית הכנסת להתפלל, אז תפול אימה ופחד על עם הישראלי וחיל רעדה יאחזון, וקמים לפני קונם בלב נשבר ורוח עצב וכל אחד מתוודה בלב מר, ואז הקב"ה חותר חתירה ומקבלו בבתי גואי, אמנם אחר שאומר כל נדרי אז עומד בלב שמח שהרי מברך ברכת שהחיינו וקיימנו וגו' שאין מברכין אלא על דבר ששמח בו, וזה שאמר הכתוב על יוה"כ שבת שבתון הוא לכם ר"ל שהוא לכם בחינת שבת שהוא יום שביתה ומנוחה ושמחה, **ועניתם את נפשותיכם** בעינוי נפש והכנעה ורוח עצב ופחד, בתשעה לחדש בערב היינו כפירוש הגמרא בשעה שמוסיף מחול על הקודש ומתחיל להתענות אבל אחר זה מערב משתחשך ממש עד ערב ביציאתו, תשבתו שבתכם ר"ל תנוחו במנוחה ושמחה כמו בשבת ויום טוב. **(ייטב פנים ליו"ג מדות)**

הוצאות ספרי תורה

עכשיו בעונותינו הרבים בפגום הברית נפגמה התורה כולה ולזה מסוגל ליקח ספר תורה עתה בידו ולומר פסוק אור זרוע לצדיק ולישרי לב שמחה ואיתא בהאריז"ל כי ראוי להתענות רג"ל תענית לתקן חטא אץ ברגלים אך בקראו זה הפסוק סמוך ליה"כ אזי לצדיק גמטריא רל"ד מתקן זה ואומר אני שהרמז או"ר עם צד"ק גמטריא אמ"ת על דרך אות אמת שהיא התורה והאות ברית קודש. **(חתם סופר)**

◆◆◆

מה שפגמנו בברית קודש בזכות הספר תורה יעלה אות והטיפות מהקליפה אל הקדושה, ותאמרו פסוק זה כמה פעמים אור זרוע לצדיק ולישרי לב שמחה אף שאין אתם יודעים הכוונה מכל מקום יעלה לרצון עם המכוונים ובבכי גדול תאמרו הפסוק הזה. **(ישמח משה)**

◆◆◆

הנה שמענו וידענו שבוא יבוא המלך הקדוש בעצמו לזה העולם, היינו ביום הקדוש הזה שמשרה השי"ת שכינתו בבית הכנסת מקדש מעט, ומה אנחנו עושים הנה כולנו נסים לבית התפלה, ואומרים בלבנו הנה נבוא לפני המלך יתברך שמו בעצמו ודאי ירחם עלינו ויושיענו, אכן בבואם לפני הכנסת השי"ת משגיח עליהם ואין מכירים כלל, יעמוד ולא יכיר מראהו כי אין לו ח"ו צלם יהודי כלל, ואומר השי"ת הראינו את מראיך היכן המראה הקדוש שלך אשר בראתיך בצלם קדוש היכן הוא ואם אין לך המראה אז על כל פנים השמיעיני את קולך אולי אכירך בקול קול יעקב שתצעק אלי מתוך תשובה כי אם יהי קולך ערב אזי יומשך ומראיך נאוה שיתוקן הצלם אלקים, וכן מבואר בכתבי אר"י ז"ל שבמה שמפייסין עכשיו התורה ומחבקין ונושקין וצועקין מכאב לב מתוך תשובה וחרטה ועזיבת החטא, מתקנין החטאת נעורים ויתוקן הצלם אלקים אולי נזכה במהרה בימינו לגאולה שלימה. **(ערבי נחל)**

◆◆◆

ועתה נפייס את התוה"ק מה שפגמנו בכ"ב אותיות שבה, ותהי' לנו למליץ יושר, ונקבל עלינו לעסוק בתורה כנ"ל דבשעה שיש ביטול תורה הסניגור נהפך לקטיגור ח"ו. **(דברי יואל דף שכ"ה)**

◆◆◆

ועתה נוציא את הספר תורה לפייסה, ונבקש כולנו מחילה מתותינו הקדושה על מה שפגמנו בה בכל אות ונקודה, ונבקש נא ממנה, תורה הקדושה אנא תמליץ טוב בעדינו, כי באמת אלמלא אנחנו בית ישראל מי ילמוד את התורה ומי ישמור מצוותי', הלא כל האומות לא רצו לקבל את התורה ורק אנו אמרנו נעשה ונשמע אמנם באיזה פנים אנו

מבקשים מחילה ממך, והלא בבושה גדולה אנו באים עדיך, כמה בטלנו בזאת השנה מלימוד התורה, מה עשינו כל השנה האיך הנחנו אותך בקרן זוויות, אוי להם לבריות מעלבונה של תורה. **(דברי יואל דף ש"ל)**

◆◆◆

וכמו"כ צריכין לפייס את הס"ת על עלבון התוה"ק שעוברין בעוה"ר על התורה מ'טרעט אויף א יעדע עשה און ל"ת וואס אזוינס איז נאכנישט געווען וצריכין לבקש מהשי"ת שיעזור אותנו שיהי' לנו קשר עם התוה"ק וכ"א צריך לקבל על עצמו לקבוע עיתים לתורה בוקר וערב חק בלי יעבור, וללמוד בכל עת פנוי כמה שאפשר אין לנו שיור רק התוה"ק דאס איז אונזער אייניגער כח מיט וואס מיר קענען זיך האלטן מיט'ן אויבערשטנ'ס הילף, כמו שאנו אומרים בכל יום כי הם חיינו ואורך ימינו, וזהו אחד מהשאלות ששואלין בבי"ד של מעלה קבעת עתים לתורה. **(מרן רביה"ק בעל ברך משה זי"ע, תשנ"ז)**

כל נדרי

בנוסח כל נדרי נרמז אשר אם ירדנו עשר מעלות הן בעניני פרנסה והן בעבודת הבורא אזי על ידי התשובה בעת הזאת נוכל לתקן זאת כי אות נ' מנדר"י רומז לנפילה ואות ד' לדלות ושפל המדרגה בעיני פרנסה הנרמז באות ר' כמו שאמרו ז"ל מי שיש לו מאתים זוז אל יטול מן הצדקה, ואות יו"ד רומז על עבדות השי"ת כי אנחנו טרודים ומדולדלים בפרנסה ועל ידי זה אין בכוחינו לעבודת השי"ת אזי על ידי עת הזאת מתקנים זאת כי כ"ל נדר"י עולה שד"י שיאמר לצרותינו די. **(עטרת ישועה)**

◆◆◆

אומרים כל נדרי ביום כפור כי עיקר לשמור הלשון כי ברית הלשון מכוון נגד ברית המעור ובשעת אמירת כל נדר"י שעולה שד"י צריך לכוון לתקן בחינת יסוד שיהיה שורה שם שד"י כמבואר בכתבי האריז"ל. **(עטרת ישועה)**

פגם הברית

מורי ורבותי כיום הוא הזמן לתקן את החטא הזה, וידוע מה שהצדיקים היו אומרים דבשעה שיהודים מתאספין בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ובפרט ביום הקדוש הזה אזי מתקבצין כל הניצה"ק והמה מתחננין ומבקשים עצמן אנא תעלו אותנו, נראה נא לרחם על הניצה"ק הללו ולא נניחם בחרפה ובבושה ובמה יכולים להעלות רק בדמעות שנוריד לפני הבוכ"ע נראה שלא לחוס על דמעות עינינו והשי"ת ירחם שמהיום ולהלאה נזכה לשמור את מחשבותינו ולשמור את עינינו ולשמור את הדיבורים, והרי ידוע דמכל עוון שעושה האדם נברא מלאך המקטרג עליו, וכמאמר המשנה באבות העובר עבירה אחת קונה לו קטיגור אחד, דע"י העבירה בורא האדם לעצמו קטיגור הלוחם עמו, ועד שאין מעבירין אותן מן העולם הרי אלו לוחמים עם האדם מלחמה כבידה, השי"ת ירחם שנזכה להעבירם מן העולם שלא יהי' להם ח"ו נצחון עלינו ונזכה ליצא בנצחון עליהם בעזהשי"ת. **(דברי יואל דף של"ה)**

◆◆◆

ועל כן נראה לקבל עלינו לשמור את המחשבות ואת העינים והפה, שלא לחשוב מה שאסור לחשוב ושלא להסתכל במה שאסור להסתכל ושלא לדבר מה שאסור לדבר הגם שקשה כהיום להיות יהודי באמת, אבל אם רוצים לשמור את עצמן אזי הקב"ה מסייע להוציא לפועל את מחשבתו הטובה וכמ"ש במדרש הנ"ל שאם רק מתחילין לילך לעשות רצון הבוכ"ע אז הקב"ה מתקרב ובא לקראתינו, והגם שמבואר בזוה"ק פ' ויחי הנ"ל דלא מהני תשובה על החטא הידוע, אבל ידוע מ"ש בר"ח ובשלה"ק ובשאר ספה"ק דתשובה מאהבה מהני גם לחטא זה, והיש"מ פ' האזינו חידש דתשובה ברבים אף מיראה כוחו יפה כתשובה מאהבה, וא"כ גם תשובה הרבים מהני על חטא זה ואיה איפוא נמצא עוד תשובה הרבים כמו עכשיו ועל כן כולנו ביחד נבקש מהבוכ"ע וא–ל כביר לא ימאס בתשובה הרבים, וז"ש הכ' כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם אפילו מן החטא הידוע, וע"כ יהי' לפני ה' תטהרו שתזכו לקבל פני השכינה כולנו ביחד נזכה עוד לעבוד את הבוכ"ע מתוך נחת ושמחה מתוך סייעתא דשמיא ונזכה עוד לעשות רצון הבוכ"ע אשרי האיש וכמה טוב יהי' לו למי שיאמרו עליו לעתיד שהוא במעשיו סייע להגאולה ואוי ואבוי כמה מר יהי' למי שירמזון עליו באצבע שהוא עיכב את הגאולה ע"י חטאיו רח"ל, הבוכ"ע יעזרינו שביוה"כ זה נזכה לומר דברים אמיתיים לפניו ית"ש ונזכה לעשות רצון הבוב"ה באמת ולקרב את הגאולה. **(דברי יואל דף שמ"ח)**

◆◆◆

מורי ורבותי כל אחד ואחד הרי יודע את מצבו ומעמדו ולב יודע מרת נפשו היכן הוא עומד במדה זו וכעת בהימים הקדושים יכולים לתקן וצריכים להתבונן שלא להפסיד את הזמן וכידוע מה שאמר ק"ז הישמח משה זי"ע שהי' רואה בהימים הקדושים את הניצוצות הקדושות שהפילו בני ישראל לתוך הקליפות, שהם באים לביהמ"ד למקום שמתקבצים בני ישראל לשפוך שיחם לפני קונם ומבקשים שיעלה אותם מתוך הקליפות ובכן כעת צריך כ"א להתבונן ולהשים על הלב שבאים להביהמ"ד בהימים הקדושים להתפלל ולהתחנן לפני הבוכ"ע ואם לא יתקנו את אשר פגמנו במשך השנה הרי אמרו חז"ל שאין מכניסין אותו במחיצתו של הקב"ה ויכולים להיות

בביהמ"ד ולהתפלל ולבסוף נמצאים בחוץ, וע"כ צריך כ"א לראות לתקן את בדקי נפשו, וידוע מ"ש ק"ז מרן הקדוש הד"ח זי"ע עה"כ קץ כל בשר בא לפני וגו' שהתיקון להעון המר הזה היא מסירות נפש עד הקץ ממש, וכעת בעמדינו ביום הקדוש הזה יקבל כאו"א ע"ע לשוב בתשובה שלימה, ולתקן את אשר פגם וחטא על הנפש מתוך מסירות נפש. **(מהר"ם ט"ב דף קל"א)**

להתענג בהעינוים

ה' עינויים אלו הם להיפוך תענוגים ר"ל שצריך להיות תענוג גדול כמו שמחויב להתענג בשבת באכילה ושתיה וכיוצא עכשיו צריך להיות לאדם תענוג על ידי ה' עינויים שהם ה' תענוגים, ונגדם הם ה' תפלות להתענג בם שזכה להיות לו בעולם הזה בחינת שליטת עולם הבא שאין בו בחינת אכילה ושתיה ויהיה לו עניים הללו לתענוג שאין צריך לגשמיות עולם רק כמו בעולם הבא שהוא תענוג רוחני שהוא חיות לה'. **(אור החכמה)**

◆◆◆

פירשו המפרשים אוילים מדרך פשעם ועונותיהם יתענו ר"ל מי שמתאוה לאכול אלא שמענה נפשו זה אינו מגדר חכם אבל העיקר היא כל אוכל תתעב נפשם שאפילו אם יתנו לו מעדני מלכים תתעב יתעבנו נפשו, שהרי ויגיעו עד וגו' מכח העון, ומי שפוסקים לו דין מות אפילו אם נותנים לו כל מעדן שבעולם אינו יכול לאכלו כי שקץ ישקצנו ותעב יתעבנו צריך שהיא התענית כל כך שמכח צער החטא והעונש אינו מתאוה לאכול ובזה נבין טעם אכילה בעיו"כ שנחשב לתענית כי אז מפחד ומאימת הדין ביום הגדול והנורא נפשו קצה באכילה ושתיה אלא שמוכרח לאכול כמצות התורה ואם כן האכילה צער הוא כמו מי שמענה נפשו בתענית כמו כן הוא מענה נפשו באכילה ושתיה לכן האכילה בתשיעי נחשב לו כאלו התענה אמנם התענית ביוה"כ נחשב לאדם חכם לתענוג ולא לצער שבזה יכופר עונו ויקרע גזר דינו וגם מרוב צערו מחטאיו אינו מתאוה לאכול כלל, כדאשכחן בשבת שמותר להתענות תענית חלום שזה נחשב לו לעונג וזה שכתוב ועניתם את נפשותיכם בתשעה לחדש בערב היינו באכילה ושתיה שזה יהיה נחשב אצליכם עינוי מצער האכילה מערב עד ערב תשבתו שבתכם ר"ל שהיא יום התענית נחשב לכם בחינת שבת שאתם מתענגים אותו באכילה ושתיה או בתענית שהוא עונג לכם כמו כן אתם מענגים זה היום באותו תענית שזה לכם לעונג ובזה יכופר עון בית ישראל. **(ייטב פנים)**

◆◆◆

מעלת הה' עינויים והתענית

נקבל עלינו החמשה עינוין לכפר מה שפגמנו בחמשה חומשי תורה ולכפר על ד' מיתות בית דין וכרת. **(ישמח משה)**

◆◆◆

יום הכיפורים בעת שישראל עוזבים כל טובות והנאות עולם הזה כדי לקיים רצון הבורא יתברך אז יבא כח וחיזוק לכל הטובות והרכוש שלהם. **(מי השילוח)**

◆◆◆

איתא בזוהר הקדוש התענה בשבת קורעין לו גזר דינו של ע' שנה לכן בני ישראל שמתענין בשבת שבתון נמחל להם כל העונות וכמו דבכל שבת יום הששי מכין לשבת כמו כן ערב יוה"כ מכין התענית של יוה"כ. **(שפת אמת)**

◆◆◆

התענית של יום הכיפורים רפואה הוא לכל האברים. **(תורת אבות)**

תפילה

הנה ר"ה הוא בחינת ראש, ויום הכיפורים בחינת לב ועשין בו ה' עינוים ומתפללין ה' תפילות שכל הה' מדות מתענג בהם בלב שלם לעבודתו יתברך שמו ונגד ה' מוצאות הפה שיהיה פיו ולבו שוין. **(זרע קודש)**

בדמעות

גבי עבודת יו"כ כתיב בכל הבגדים תיבת ב"ד, כי הוא ר"ת ב'כיה ד'מעה להורות אשר עיקר הוא להתפלל בבכיה ודמעה, כי שערי דמעות לא ננעלו. **(עטרת ישועה)**

◆◆◆

הבכיה הנעשה ביום הזה אם דרך עוצב בו היא לא תצלח, כי אין השכינה שורה לא מתוך עצבות אלא מתוך שמחה של מצוה והנה אין שמחה גדולה מיום הזה אשר באמצעותו נזכה לפשט כל עקמימיות שבלב בכח התשובה והצום והבכיה עד שנהיה בישרות לב אחד להתקרב למלך הגדול והנורא אבינו שבשמים להחזיר הנשמה למקורה וידו פשוטה לקבל שבים וביום הזה יכפר עלינו לטהר נשמותינו מטומאה, ועל דרך הזה תהיה כל הבכיות של יום הזה של שמחה שזכינו לקרב עצמינו להיות דבוקים באלקים חיים כולנו ביום הזה וזהו על דרך עבדו את ה' ביראה וגילו ברעדה. **(דברי שמואל)**

◆◆◆

תפילת על חטא

בענין על חטא ביאר [הרה"ק מוה"ר פנחס זצ"ל מקאריץ]

שיש הרבה שהם רק תנועה קלה באמוץ הלב לפי פשוטו לא שייך רק בצדקה, אבל הוא בכל הדברים ולא זכרתי הסיום היטב בועידת זנות פירש הרב ז"ל מלשון ידיעה בלשון אשכנז קענטשאפט, היינו שמדבר עם אשה בלשון חבה או ששואל בשלומה אפילו על ידי בעלה שהוא אסור כמ"ש באבן העזר גם זה מקרי זנות בוידוי פה פי' שאמרנו ווידוי רק בפה ולבו בל עמו בנטיית גרון בסקור עין הוא רק תנועה או ראיה אחד ואמר על זה טוב לכל אדם שיבחר לו דבר אחד על כל פנים מהעל חטא ויחזיק בו מאוד, כי בכולם קשה מאוד ליזהר כראוי. **(פאר לישרים)**

◆◆◆

על חטא שחטאנו לפניך בווידוי פה על פי שראיתי בספר דרך משה על אלו שמכין על החזה בוידוי דברים בלא לב משל למה שעושין מהתחברות עצים עצל הגינה שמקשקשין על ידי הרוח להבריח העופות מפחדן כסבורין שהוא קולות מבני אדם הבאים לצודן, וכשמרגישין שהוא קול עצים אינם יראים ובאים בשעת קשקוש, כך הוידוי מבריח היצר הרע וסייעתו כסבורין ששם האדם אל לבו ושב אל ה' בכל לבו ובוודאי לא יפתח אחריו, וכשמרגיש שהוא קשקוש בעלמא בא ואינו מתיירא ולי נראה להוסיף נופך בהמשל שלפעמים שהעופות לא חשבו על הגינה לפרוח לתוכו וכששומעין קול הקשקוש ואינם יראים שכבר יודעים שהוא קול עצים בעלמא, אזו פועל הקשקוש הזכירה שנזכרו בזה הגינה לבוא לתוכו והבן, כך היצר הרע וחילותיו יות ר מתגברין בו שהוא מזכירן ומעוררן ומזכיר עון להתפס ומחטיאן אותו עוד יותר והיינו שחטאנו לפניך בווידוי פה ע"י ווידוי פה והבן. **(ישמח משה)**

◆◆◆

נתקנו כל הוידוים על סדר הא"ב בכדי לתקן כל האותיות של הא"ב כולם. **(בת עין)**

תשובה

פעם אחת אמר [הרה"ק מהר"ש מבעליא זצ"ל] בסעודת ערב יוה"כ כי ביום הזה יכפר ר"ל עיצומו של יום מכפר אבל עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם ר"ל שהדבר מוטל עליכם לטהר את עצמיכם מכל חטאתיכם ואחרי זה שמעתי מפי אחד ששמע זאת מפי מרן קדוש ישראל מרוזין זי"ע שאמר כן בסעודה הנ"ל ובכה מאד באמירתו זאת. **(דברי יצחק)**

◆◆◆

ולקח את שני השעירים וגו' אמרו רז"ל במסכתא יומא בלשון של זהורית הקשור בראש שעיר המשתלח הלבין היו שמחין לא הלבין היו עצבין ע"כ ולכאורה קשה טובא האיך משכחת לא הלבין הלא יוה"כ מכפר בכל ענין כמו שכתב הרמב"ם והנראה לי דיש שני מיני תיקונים לעבירה א' מחילה וסליחה שהקב"ה מוחל ואינו מעניש ב' רפואה לחולי ומכות פצעים של הנשמה מהעונות שחובל העובר עבירה בעצמו הנה יוה"כ הוא יום מחילה וסליחה וכפרה שהקב"ה מוחל וסולח אבל רפואה אינו רק על ידי תשובה כנאמר ושב ורפא לו והנה על פי זה מבואר לא הלבין הוא סימן שאף הקב"ה מוחל ואינו רוצה להעניש מכל מקום יש כל המכות והפצעים והרושמים האדומים בהנשמה שצריך לטהרן ולנקותן ולרפאותן לכך היו עצבין אבל הלבין הוא סימן שעשו תשובה גמורה ולא נשאר שום רושם של פצע וחבורה ונטהרו מכל וכל לכך היו שמחין. **(ישמח משה)**

◆◆◆

כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו, יתבאר על פי משל למלך שהיה לו גן נטוע נטע נעמן, ואילנות גדולות וטובות ובהן פירות יפות אשר לא נמצאו ואין ערוך אליהם ובא אחד ודרס הנטיעות ועלה באילנות ההם ושוברן ונפלו הענפים עליו ושיברו עצמותיו, עד אשר מכף רגל ועד ראש אין בו מתום, וכל לבבו דוי, אוי לו על שברו, ועתה הוא מבקש רפואה כי גדול כים שברו אבל מי ירפא לו כי צריך סמי רפואות העולה סך רב, הוא איש עני ורש, ומבלעדו מי יחוס ומי יחמול עליו כי שלח ידו בגנת ביתן המלך, והיה כאשר הלך ילך ובכה ניחם בדעתו כי שתים עשה שהמרה נגד כבוד המלך ששבר אילנותיו ופירותיו וגם גרם רעה לעצמו בפצעים וחבורות כמעט אין מספר אז יעץ אותו אחד מאוהביו אשר תחלה ילך לפייס את המלך ולבקש ממנו מחילה וכפרה על אשר חטא נגדו והיה כטוב לב המלך עליו אז המלך בעצמו יחוס ויחמול עליו לרפאותו בסמי הרפואות כי כלום חסר מבית המלך ובידו הכח והממשלה לתת לו רופאים ורפואות ככל הצריך לו. הנמשל הוא מה דכתיב איש או אשה כי יעשו מכל חטאת האדם למעול מעל בה' וגם ואשמה הנפש ההוא שגורם רעה לנפשו והעצה לטהר עצמו ממה שמעל בה' ממילא הוא ירפאני מחטאותיו וחסרונותיו שבו בעצמו, וזה שאמר הכתוב כי ביום הזה יכפר עליכם מכל חטאתיכם יקנח אתכם מכל חסרונותיכם שבעצמיכם ישלח דברו וירפא, אך באופן לפני ה' תטהרו שנגד מה שעשיתם שלא כדת נגד מלכותו מזה תטהרו את עצמיכם, היינו לפייסו למחול על כבודו. **(ייטב פנים)**

◆◆◆

ואל יבא בכל עת אל הקודש כלומר שאל יבא אל הקדושה אם יאמר בכל עת לגשת לשוב ועוד חזון למועד, כי מי יודע מה יהיה ומה יולד כי אם בזאת ר"ל כי אם ברגע הזאת שעומד בו יכול לבוא אל הקודש אם לא יאחר פעמיו וזה שכתוב כי ביום הזה ר"ל אם יחשוב שאין לו כי אם היום הזה שעומד בן יכפר עליכם, כי באותו יום בודאי

לפני ה' תטהרו דאם לא עכשיו וכו' וכל שכן שיש לחשוב כן ביום הקדוש והנורא הבא לקראתינו לשלום הוא יוה"כ שאחריה לא יהיה כמוהו עד יוה"כ הבא בשנה שאחר זה וכבר כתיב דרשו ה' בהמצאו וגו' על כן אחינו בני ישראל שימו על לבבכם הדברים הנאמרים ושובו אל ה'. **(ייטב פנים)**

◆◆◆

ויש להוסיף על דברי קדשו לפרש את הפסוק באופן אחר קצת על פי דברי החת"ם סופר זי"ע בדרשות ליוהכ"פ שפירש בפסוק מקוה ישראל ה' מושיעו בעת צרה שהכוונה היא ע"ת צר"ה דייקא שהעת הוא צר, ולא צרות לב ח"י כי ואתהלכה ברחבה כתיב ורוחב לב הוא כאמור אשריכם ישראל ושמחה גדולה היא לנו וכו' עיי"ש, ולפי"ז יש לומר שהפסוק קאי על זמן הקדוש הזה שאנו עומדים בו עכשיו בליל יום הכיפורים שהוא עת רצון וזמן מסוגל לתשובה ולשבירת הלב כראוי לפני מלך אל חי וקיים ואם נשים אל לבנו את אשר לפנינו, אז בודאי נוכל לפעול ולהגיע עכשיו בזמן קצר ועת צר מה שלא נוכל להשיג בזמן אחר במשך של הרבה ימים וזה שאמר הכתוב שלח לחמך על פני המים היינו להשים אל הלב ולהתעורר לתשובה אמיתית כנ"ל כי ברוב הימים תמצאנו, אם תרצה לעשות כזה בזמנים אחרים של השנה צריך אתה לזה הרבה ימים. **(מהר"ם ט"ב ח"ב דף קל"ח)**

קריאת התורה

בכל זמנא דצדיקייא מסתלקי מעלמא דינא אסתלק מעלמא ומיתתהון דצדיקייא מכפרת על חובי דרא ועל דא פרשתא דבני אהרן ביומא דכפורים קרינן לה למהוי כפרה לחוביהון דישראל אמר קודשא בריך הוא אתעסקו במיתתהון דצדיקיא אלין, ויתחשב לכו כאלו אתון מקריבין קרבנין בהאי יומא לכפרה עלייכו, דתנינן כל זמנן דישראל יהון בגלותא ולא יקריבו קרבנין בהאי יומא ואינון תרין שעירין לא יכלא לקרבא יהא להו דכרנא דתרי בני אהרן ויתכפר עלייהו. **(זוהר הקדוש פ' אחרי)**

עת לבכות

ביום הכפורים קודם קריאת מיתת בני אהרן התעורר שנית על עון שכבת זרע לבטלה ר"ל ושהדמעות בעת הזאת תיקון גדול לזה. **(דברי שמואל)**

◆◆◆

אמור אל הכהנים בני אהרן להזהיר גדולים על הקטנים כאן רמז מה שאיתא בזוהר כל המוריד דמעות על מיתת בני אהרן אין בניו מתים בחייו על כן רמז כאן אמור אל הכהנים שיתעוררו על בני אהרן שמתו ובזה מזהיר גדולים על הקטנים שלא ימותו בחייו. **(חתם סופר)**

עבודה

ועל כן אנו אומרים סדר עבודה לשלם פרים שפתינו כי באמת הכל נעשה גם היום בשמים ממעל והכפרה שלימה גם בהתגלות בעולם הזה אלא שאינו בפועל ממש במעשה רק בדיבור שגם הוא גילוי אלא שאינו גילוי מורגש כל כך בפועל עד יערה עלינו רוח ממרום להיות מורגש בפועל גמור ביוה"כ בכל לבבות בני ישראל סילוק וביטול היצר הרע מן הלב לגמרי על ידי שילום פרים שפתינו ואז נזכה לגאולה שלימה ב"ב אמן. **(רסיסי לילה)**

◆◆◆

כחוט השני שפתותיך הנראה לרמז בזה כי בזמן שהיה בית המקדש על מכונו היו כל ישראל מסתכלים על החוט השני כמו שכתוב אם יאדימו כתולע כצמר יהיו ועתה בעונותינו הרבים שאין לנו מקדש ולא כהן שיכפר רק שיח שפתותינו מה שאנו מסדרין העבודה של יום הכיפורים שהיה כהן גדול עושה בזה ונשלמה פרים שפתותינו וזה גם כן כחוט השני כמו שחוט השני היה מורה לסליחה ביו"כ עתה בזמן הגלות הוא שפתינו התפלה במקום העבודה ואם יאדימו כתולע כצמר יהיו. **(תפארת שלמה)**

תפילת נעילה

פירוש הצדיק מניקלשפורג תפלה לעני כי יעטוף מלשון ובהעטיף הצאן העטופים ללבן היינו שכל התפלה הוא מה שהענ"י ורוכב על החומר הוא משיח צדקינו יעטוף יאחר מועדו וזמנו לבוא ואני מצאתי רמז לדבריו כי בתפלת נעילה ראוי להיות דיקא על איחור ביאת העני הזה כי נעילה אותיות להעני והבן. **(ישמח משה)**

◆◆◆

בתפלת נעילה שעתה היא עיקר החתימה שהיום יפנה השמש יבא ויפנה בוודאי מהראוי שכל מי שנגע יראת ה' בלבבו באפס מה, הגם שעברו מה שעברו כבר מימים קדושים ימי אלול הרצון ועשי"ת ולא נתן אל לבו לשוב על כל פנים מהראוי שהחי יתן אל לבו עתה לפתוח לו פתח התשובה בעת נעילת שער ולכוון עוד בתפלתו זאת באומרו פתח לנו שער בעת נעילת שער, שאם לא עכשיו אימתי וכו' ע"כ מה מאוד יחרד האיש וילפת בגודל הפחד והמורא לכוון עוד בתפלתו זאת ביתר שאר מכל התפלות ואז יהיה נעילת דלת בפני החיצונים שלא יוכלו לקטרג

בשום קטרוג ח"ו על ישראל וכדאיתא בספרים שתיבת נעי"ה אותיות נע"ל י"ה שהשי"ת ב"ה עושה מנעול וסתימה בפני הקטרוג מהחיצונים שלא יוכלו לקטרג בשום דבר על ישראל. (**באר משה**)

◆◆◆

אחינו בני ישראל עכשיו הוא גמר דין בישיבה של מעלה לומר איש פלוני אתה זכאי וח"ו איש פלוני אתה חייב, והשכינה מעוררת וצועקת איככה אוכל וראיתי באבדון מולדתי על כן נעורר עצמינו לעורר רחמים שישיט המלך לה עתה את שרביט הזהב לכנס לפנים משורת הדין עם כל עמו כי זהב ר"ת זהב זה הוא ברוך, ר"ל זה בגימטריא י"ב דהיינו שכל שנים עשר שבטי יה יהיו ברוכים בכל מיני ברכות ויקבץ נדחינו ב"ב אמן. (**ישמח משה**)

מעלתה

נדע שיש כמה מדרגות זה למעלה מזו בענין גילוי י"ג מדת הרחמים שההתחלה הוא בר"ה על ידי השופר ועיקר הגילוי הוא ביוה"כ ובפרט בנעילה דיוה"כ. (**ליקוטי תורה**)

◆◆◆

כבר בארנו בענין תפלת נעילה הכל הולך אחר החיתום כי סיום הדבר הוא להעלות כל התפלות מכל היום. (**תפארת שלמה**)

מעלת היום

כל שעה ורגע מיום הקדוש והנורא הזה, הוא כולל כמה ימים מימי השנה שהוא הכללות מכל השנה. (**באר משה**)

◆◆◆

גלמי ראו עיניך וכו' ימים יוצרו כל ים הוא יצירה בפני עצמו ולא אחד בהם זה יוה"כ כמו שפירש רש"י שם שהוא תענית שמחיה כל הימים כי יום כיפורים הוא כללות כל הימים. (**ליקוטי מהר"ן**)

◆◆◆

יוה"כ הוא יום עליון וקדוש בקדושת מעלה על כל השנה שהוא חיות של כל השנה ומובחר שבכולן לקדושה שעל כן ביומא דכיפורי שטן אין לו רשות לאסטוני כמו שארז"ל. (**מאור עינים**)

◆◆◆

יום הכיפורים שאין בו אכילה ושתיה רק הנאה מזיו השכינה בעולם הבא והיא הנקודה האמצעית בשנה שנותן חיות לכל השנה. (**מנחם ציון**)

◆◆◆

יוה"כ הוא כולל כל הימים כפרש"י בתהלים ימים יצרו ולו אחד בהם שהיא יוה"כ רמז לדבר יום כפור מספרו שס"ד. (**פנים יפות**)

◆◆◆

אחר עשרת ימי תשובה יש יום הכיפורים שבת שבתון שכולל כל שבתות השנה והוא שער הנ' משערי בינה. (**שפת אמת**)

◆◆◆

הבורא ברוך הוא וברוך שמו נתן לנו יום מחילה יום הכיפורים והוא בגדר למעלה מהזמן כי יום הכיפורים אינו מיוחד במנין ימי השנה כמבואר בספרים הק'. (**דברי חיים**)

◆◆◆

אחד מעשרה ניסים שנעשו בבית המקדש שלא אירע קרי לכהן גדול ביוה"כ והקשו מה זה גודל הנס לגודל השמירה אך מפני כי כל ההשפעות יורדים ביום הזה לכן היה צריך שמירה מעולה ולא ילכו ההשפעות לקליפת ולסטרא אחרא וכל טוב יהיה לישראל. (**תפארת שלמה**)

◆◆◆

כי ביום הזה יכפר עליכם מכל חטאתיכם כל הוא יסוד היינו שהחטא מן יסוד גם כן נתכפר יכפר גימטריא קר"י, והכוונה כי יכפר גם כן עון זה. (**חסד לאברהם**)

◆◆◆

כי ביום הזה יכפר מכ"ל חטאתיכ"ם לפנ"י ה' סופי תיבות מילה כי ביום הזה נמחל הפגם מהיסוד. (**שם**)

◆◆◆

והנה ניתן לנו עוד היום הקדוש הזה ובאלו הכ"ד שעות של היום הזה יכולין עוד לתקן הרבה כי כל רגע ורגע של יום הקדוש הזה יקרה היא כמרגליות, על כן צריך כאו"א לראות שלא נצא בבושה וכלימה מיום הזה כי אם לא עכשיו אימתי ונזכה להתפלל כל אלו התפלות והבקשות בכוונה רצוי' ויעשו רושם למעלה שיהי' סוף וקץ כל צרותינו ונזכה לשנת גאולה וישועה ולראות עבודת היום של כה"ג בפועל בב"א. (**דברי יואל שכ"ה**)

בטחון שהקב"ה מכפר

בזמן המקדש כשהלבין החוט בודאי נתמלאו בני ישראל בשמחה וגם עתה צריכין להאמין כי נטהרנו מעונותינו ובאמת זה האות כפי מה שמרגיש האדם שמחה בנפשו. (**שפת אמת**)

◆◆◆

אחר ראש השנה ויוה"כ שנטהרו ישראל כדכתיב לטהר אתכם וצריך כל אדם להאמין שנעשה טהור בימים אלו וודאי שישאר הטהרה על כל השנה תליא בהכנת האדם

לקבל הטהרה אבל בימים אלו נעשה טהור כל איש ישראל. **(שפת אמת)**

מוצאי יו"כ

מה שנהגו העולם שאומרים זה לזה (זאלסט האבין אללעס גיטץ אויס גיבעטען) דממה נפשך קשה אם נתקבל תפלתו הא כבר נתקבל ואם לא נתקבל תפלתו ח"ו צריך לבקש רחמים עליו בלשון שהוא על להבא אך הוא על דרך שמצינו בשלמה המלך עליו השלום שהתפלל כשגמר בנין בית המקדש ואחר כל התפלה שהתפלל כפל ואמר ויהיו דברי אלה אשר התחננתי לפני ה' קרובים אל ה' אלוקינו יומם ולילה לעשות משפט עבדו ומשפט עמו ישראל דברי יום ביומו, מרמזים זה לזה שמאפשר להיות שהתפלה שהתפלל לא היתה בכוונה כראוי ומשום זה לא נתקבלה ח"ו אך יהא רעוא מלפני אבינו שבשמים שתתקבל גם כן. **(דברי יחזקאל)**

שמחה וריקודין

פעם אחת היה אצל אדמו"ר זי"ע חסיד אחד שהיה עליו משפט קשה דיני נפשות, והיה החסיד הזה בעגמת נפש גדול כמובן והיה אז מוצאי יום טוב והחסידים עשו ריקודין בשמחה גדולה בבית החיצון שלפני היכל אדמו"ר זי"ע והחסיד הנ"ל היה אז לפנים בהיכל אדמו"ר זי"ע כי היה איש מקורב ורצה לעורר רחמים על עצמו בשעת שמחת מרן זלל"ה ויאמר אדמו"ר זי"ע אליו מדוע לא ילך גם הוא לרקד עם החסידים.

וסיפר לו מרן זי"ע מעשה שאצל הבעש"ט זי"ע היה פעם אחת במוצאי יוה"כ שלא נראתה הלבנה לקדשה, והבעש"ט זי"ע ראה אז ברוח קדשו שבאם יחסר המצוה הלזו ח"ו תיכף אחר יוה"כ ח"ו לא טוב יהיה על ישראל, ונתעגם מאד מזה אחר יוה"כ ורצה לעבוד במוחין דגדלות שלו שיהיה לבנה, ושאל כמה פעמים אם נראה הלבנה אך למרות זה התקדרו השמים בעבים עד שאין שום סברא שיהיה לבנה עוד בלילה ההוא, וחסידי הבעש"ט זי"ע לא ידעו מאומה עד היכן מגיעים הדברים מצורך הלבנה אז במוצאי יוה"כ ולאשר נהגו לעשות יו"ט במוצאי יוה"כ בצאתם בשלום מן הקודש בעבודתם ועבודת רבם הבעש"ט ביוה"כ אשר ממש היה דוגמת עבודת הכהן גדול לכן גם הפעם היו שמחים מאד בריקודין בהתלהבות קודש, ומתחילה רקדו בבית החיצון של הבעש"ט זי"ע ואח"כ מגודל התלהבות קדושתם בשמחה דחקו עצמם ונכנסו לחדרו של הבעש"ט זי"ע ורקדו גם שמחו לפני הבעש"ט זי"ע, ויהי כאשר גבר עליהם עוצם התלהבות נפשם בריקודין של שמחה בחדר הבעש"ט, הרהיבו בנפשם לבקש שגם הבעש"ט בעצמו זי"ע ירקד עמהם ויקחו גם את רבם הבעש"ט זי"ע בתוך וירקד עמהם ויהיה בתוך הריקוד הקדוש הזה קראו פתאום בקול שהלבנה בטיהרה ורצו לקדש את הלבנה בלילה הזה ואמר אז הבעש"ט זי"ע שמה שרצה הוא הבעש"ט לפעול בעבודה ומוחין שלו ולא פעל פעלו החסידים רק בשמחה לבד. **(דברי דוד)**

הסעודה

איתא במדרש במוצאי יוה"כ בת קול יוצאת ומכרזת לך אכול וגו' כי כבר רצה האלקים את מעשיך והבת קול הזאת מסתמא נשמעת בלב כל אדם לפום שיעוריה דיליה. **(תורת אמת)**

◆◆◆

במסכת יומא במשנה ויו"ט היה עושה לאוהביו בשעה שיצא בשלום מן הקדש יתבאר למה עושה יו"ט ויו"ל עפמ"ש בספה"ק דמתחלה צריך להיות סור מרע שלא לעשות מדברים הרעים המפסידים בעבודה הקדושה כדי שלא יהיה זורע אל הקוצים ח"ו ואחר כך יוכל לקיים ועשה טוב לעשות המצוה בשלימות כראוי וכנכון וצריך להכין עצמו שיהא מקום פנוי להחזקת הקדושה ועי' מ"ש בפ' אחרי. ולפי זה י"ל דקודם יוה"כ בעוד שלא נעשה התשובה ולא היה ראוי לעשות המצוה כתקונה ומאי אהני לי מה שעשה המצות כיון שאין הגוף מחזיק אולם ועונותם על עצמותם ואם כן עד יוה"כ העיקר הוא לתקן את העבירות אבל על מה שלא עשה מצוה אין הפגם כל כך כיון דהמצות בלא"ה הם כפגומין ומום בם לא ירצו ח"ו רק לאחר יוכ"פ אחר תטהר מהעונות בא עליו חיוב חדש לעשות המצות כיון שכבר סר עונו וחטאתו תכופר ויכול לעשות המצות כראוי וכנכון. והנה בב"ק א"ר יוסף השתא דשמענא להא דר' חנינא גדול המצוה ועשה ממי שאינו מצוה ועושה עבידנא יומא טבא לרבנן מ"ט דכי מפקדינא ועבידנא אית לי אגרא טפי ע"ש ומשמע דצריך לעשות יומא טבא בעשה שמחיוב במצות, ועי' ביש"ש ובמג"א סי' רכ"ה שמכאן מוכח דצריך לעשות סעודה ביום שנעשה בנו בר מצוה, כמו רב יוסף שעשה סעודה על שנודע לו שמחויב במצות ע"ש. ולפי"ז י"ל דמשום הכי עשה יו"ט בצאתו בשלום מן הקודש, היינו שיצא בשלום שנתכפר לו עונותינו ונעשה שלום בינינו לבין אבינו שבשמים, ויש עלינו חיוב חדש על המצות ולכן צריך לעשות יומא טבא וכמו שצריך לעשות יו"ט בשעה שנעשה בנו בר מצוה. **(עצי חיים)**

פנימי תרס"ז בלתי מוגה

משולחן מלכים

שיחות קודש שנשמעו מפי כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

המשך השיחה עם קבוצה מאנשי שלומינו בנאות דשא בפאלם ספרינגס יע"א

יום ג' פרשת בא תש"פ לפ"ק

וחזרו לדבר אודות מצב היהדות בשנות המלחמה

רבינו: אין די קליינע שטעטלעך האט זיך נאך אידישקייט געהאלטן, אבער אין די גרויסע שטעט איז געווען סך ארגער. אין פעסט איז בכלל נישט געווען קיין קינדער מיט פיאות.

אינדערהיים האט מען זיך דאס נישט געקענט פארשטעלן, א מציאות אז מ'זאל קענען וואוינען אין די גרויסע שטאט פעסט און זיין ערליך, דאס האט מען זיך נישט פארגעשטעלט. היינט דאהי וואוינט מען אין די גרויסע שטעט, ערליכע אידן, ערליכע משפחות...

א' הנוכחים: אין אונגארין איז מען מסתמא בכלל נישט געגאנגען די קינדער מיט פיאות.

רבינו: מיט אראפגעלאזטע פיאות איז מען נישט געגאנגען, מ'האט דאס ארויפגעדרייט ארום דעם אויער, מ'האט מורא געהאט פון די שקצים וואס האבן געשלעפט די פיאות.

כ'האב געהערט פונעם טאטן ז"ל אז דער בעלזער רב איז נישט צוריק געגאנגען תיכף קיין בעלזא נאך די מלחמה – ער איז געווען קודם אין ראצפערט און שפעטער אין מונקאטש, אבער נאך די קריג ווען ער איז שוין אהיימגעפארן איז ער פארבליבן אין האלאשיץ – דאס איז שוין געווען אין שנת תרפ"ב, איז מען געקומען פון בעלזא פרעגן פארוואס ער קומט נישט צוריק קיין בעלזא, איז דערביי געשטאנען אין שטוב א יונגל מיט פיאות, האט דער בעלזער רב געפרעגט 'אין בעלזא איז אויך דא קינדער מיט פיאות?', מיינענדיג צו זאגן אז ער וויל נישט צוריק גיין קיין בעלזא, וויל ס'איז נישטא דארט קיין קינדער מיט פיאות, האבן זיי געזאגט 'אז דער רבי איז אין האלאשיץ איז אין האלאשיץ דא קינדער מיט פיאות, אז דער רבי וועט זיין אין בעלזא וועט אין בעלזא זיין קינדער מיט פיאות'... ווען דער בעלזער רב האט עס געהערט, האט ער געזאגט אז ער פארט צוריק קיין בעלזא.[1]

דער טאטע ז"ל פלעגט דערציילן א מעשה, וואס ער האט עס געהערט פון דעם איד וואס איז געווען דארטן. – האט ער דערציילט אז דער בעלזער רב איז געווען אין בארדיוב, איז געקומען א איד פון פעסט, ער איז געווען א חסידישער איד, אבער אז ער האט זיך באזעצט אין פעסט, און אז די קינדער זענען אויפגעוואקסן אין פעסט, האט זיך עס אנגעזעהן אויף זייערע פיאות. און אז דער בעלזער רב איז געווען אין בארדיוב איז ער געקומען, און ער האט מיטגענומען די קינדער, ער האט געהאט א עלף יעריגער יונגל, און ער האט שלום געגעבן, און דער בעלזער רב קוקט אים אן און קוקט אויך אזוי אויפן קינד, דער איד האט פארשטאנען אויף די בליקן וואס דאס בעלזא רב מיינט, זאגט ער פארץ בעלזא רב 'רבי, זיי לערנען וואויל גמרא מיט תוספות...', האט זיך דער בעלזא רב געגעבן א שטעל

---

1 עיין בס' תל תלפיות – בעלזא (עמ' פ"ו) שכשהמהרי"ד זי"ע התגורר במונקאטש (בערך ג' שנים), פע"א הגיע אליו החסיד רבי קלמן ליכט ע"ה מעיר יערסלוב, ושאל אותו הרה"ק האם אצליכם בגאליציע יש ילדים שהולכים עם פיאות ארוכים כאלו, ענה רבי קלמן: דער רבי זיצט דא, און וויל אז ביי אונז זאלן קינדער האבן אזוינע פיאות, אז החליט שעליו לחזור לגאליציע, ואכן אחר כמה שבועות מסיפור הלז ביום כ"א אדר שנת תרפ"ב חזר הרה"ק לעיירת האלאשיץ שליד בעלזא.

אויף און געזאגט 'א הוצפה און א עזות צו לערנען גמרא מיט תוספות אהן א פיאות...!!'.[2]

דער בעלזער רב האט טאקע דעמאלטס אנגעהויבן מקרב צו זיין בחורים.

א' הנוכחים: אויף די מציבה שטייט געשריבן.

רבינו: 'מקרב לבות צעירי הצאן' [בתוך נוסח מציבתו חרות: הרב הקדוש שר התורה מאור הגולה רבא דעמי' מדברנא דאומתי' רועה ישראל 'מקרב לבות צעירי הצאן לעבודת ה'' ידיו רב לו בנגלה ובנסתר].[3]

---

2 בשולחן הטהור בליל שב"ק פרשת וירא שנת תשע"ב בבני ברק יצ"ו סיפר רבינו עובדא הנ"ל, ועוד סיפר רבינו מה ששמע מאביו מרן רבינו בעל ברך משה ז"ל, ששמעו מאיש אחד שעמד שם בשעת מעשה, שפע"א בא להרה"ק מהרי"ד איש חסיד נכבד, אך פיאות ראשו היו טמונות שלא יראו אותם החוצה, והרה"ק הביט בו בתמהון לדעת פשר הדבר כי הוא הכיר אותו מלפני המלחמה הראשונה שהתנהג בחסידות ופיאותיו היו נראים לעין כל, והתנצל האיש ואמר לפני הרה"ק כי בימי המלחמה רצה להסתיר את חזותו מפני הסכנה לכן הסתיר את פאות ראשו לבל יכירו בו אשר הוא יהודי, נענה הרה"ק ואמר לו: אדרבה, מהאי טעמא היה לך להשאירם בחוץ, והם היו מגינים עליך שלא יאונה לך כל רע, כמ"ש (דברים כח, י) וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך.

והוסיף רבינו דבאמת היא פלא היכי מרומז בפסוק הנ"ל שקאי על פיאות הראש, אכן י"ל עפימ"ש בבני יששכר (חודש אלול מאמר ב) כי הנה פאות הראש מישך שייכי גם בימי הקטנות כשעדיין אינו בן מצוה כי גם לקטן צומחים פאות הראש, משא"כ פאות הזקן לא שייכא רק בימי גדלות כשמגיע האדם לכלל בן מצוה כי אין לו זקן בימי קטנות, והנה כשאנחנו נושאים על גופינו י"ג תיקוני דיוקנא (היינו פאות הזקן) במצותיו ית"ש אזי אנחנו מעוררים י"ג מדות של רחמים לעילא, וב' שמות הוי"ה הקודמים בתורה לי"ג מדות הם מרמזים בכיכול למצות פאות הראש שנצטוינו שלא להקיף, עיי"ש באריכות, ומסיים וז"ל: וכל זה הוא מקובל בידינו מחכמי האמת עד מפי משה מפי הגבורה, עכדה"ק. ולפי דבריו הקדושים שפיר יובן מה שהסמיך הרה"ק מבעלזא הפסוק של וראו כל עמי הארץ כי "שם ה' נקרא עליך" על פאות הראש, מכיון ששמות הוי"ה שנזכרו לפני י"ג מידות רומזים על פיאות הראש, והבן [ועי' בלב אהרן (אבות פ"א עמ' ק"ד, ופ"ו עמ' ר"ג) מ"ש מרן רבינו שליט"א לפרש בזה].

3 עיין בס' פניני חסידות (פר' צו אות י"ב) שהרה"ק המהרי"ד מבעלזא דיבר ממצב היהדות הירוד במדינת רוסלאנד, ונענה ואמר: אילו היו מנהיגי עדת החסידים ברוסלאנד מחלקים יותר 'קוגעל', היו פחות בולשעביקען מבני ישראל, כי הרבה בחורי ישראל נסחפו אחר תעמולותיהם של הרוסען, ואם היו מחזיקים אותם גם בפעולות חיצוניות היו מצילים אותם מטמיון רח"ל.

וכן ידוע שהרה"ק המהר"א מבעלזא אמר שאצל זקינו המהר"ש ז"ל לא הניחו לאברכים לבוא כי אם למבוגרים שבהם, כי הם עדיין לא מילאו כריסם בש"ס ופוסקים, ואצל זקינו המהר"י כבר התירו לאברכים לבוא להסתופף בשערי החסידות, אך עדיין נפקד מקום הבחורים, [עיין בס' י"ג אורות ח"ב שהרבנית מבעלזא ע"ה חילקה חלות רק לאברכים,

דער בעלזער רב האט זיך אמאל געטראפן מיט איינעם פון די רוזשינ'ער רבי'ם וואס איז אוועק וואוינען קיין וויען, און ס'האט זיך דערקענט אויף די אייניקלעך פון יענעם רבי'ן אז זיי וואוינען אין וויען, זיי זענען געגאנגען מיט קורצע פיאות, און דער בעלזער רב האט זיך געווואונדערט אויף וואס ער האט געזעהן.

האט ער זיך פארענטפערט און ער האט געזאגט פאר'ן בעלזער רב, אז ס'איז געווען די קריג און ער איז אנטלאפן קיין וויען, און דאם איז די סיבה אז די קינדער זעהן אזוי אויס, האט דער בעלזער רב געזאגט 'טאקע וועגן דעם האב איך מיר אויסגעקליבן די ראצפערטער בלאטעם' (שבחר לו לשכון בראצפערט עיר קטנה משום תועלת לדורות הבאים).

וועז דער בעלזער רב איז אהיים געקומען קיין בעלזא, האט ער געטראפן די שטאט זייער נישט בסדר, ס'איז געווען בשפל המצב, ס'איז געווען אזוי פארדארבן, אז כ'האב געהערט ווי דער טאטע האט אמאל געזאגט אז דער בעלזער רב האט געזאגט אז ער וועט נישט לאזן שרייבן אין די כתובה....., ס'איז געווען זייער שרעקליך.

ס'איז דא א שארפע דרשה וואס ער האט אמאל געזאגט אין בעלזא אין יענע תקופה וועגן גיין אויסגעשניטן, און מ'האט עם אויסגעהאנגען אין אלע בתי מדרשים, ס'האט געהייסן האנט–בלויזט (חשופות בשר).[4]

והיתה חוקרת כאו"א שיאמר הפסוקים מה יקר וגו' שאומרים אחר עטיפת טלית, כדי לבדוק אם הוא עדיין בחור], אמנם אצל אביו המהרי"ד כבר החשיבו גם בחורים ונתנו להם להתחמם באור החסידות, והמשיך המהר"א ואמר - אולם אלי יבואו כבר גם הטף.

ועיין בס' נפלאים מעשיך (ה"א) שהגה"צ מפאיע הי"ד סיפר שהרה"ק רבי משה'לע משינאווא זי"ע היה מקרב מאוד בחורים שהסתובבו והסתופפו במחיצתו, ובכך היה מחזיק אותם שילכו בדרך התורה והיראה.

ופע"א נענה הרה"ק ואמר: דער טאטע פלעג רודפ'ן בחורים, ווייל ער פלעג זיי זאגן האט'ס התונה?, אבער וואס איז געווען דער סוף? זיי זענען פארכאפט געווארן מיט ציונות און אגודה, וועגן דעם בין איך זיי היינט שטארק מקרב, כי הרבה בחורים שלא רצו עדיין להתחתן וחיפשו אחר מקום להתחמם נפלו לבורות נשברות, וע"כ ראה הרה"ק רבי משה שצריך לקרבם בדברים, כדי לשמור על הגחלת שלא תכבה.

4 ונעתיק כאן מ"ש בסוף ס' גנות עלי נהר: "הכרזה מכ"ק מרן מהרי"ד מבעלזא זי"ל [ומציין שם שכפי הנראה שהיא מתקופה שלאחר מלחמת העולם הראשונה]: קול ה' חוצב להבות אש מכ"ק מרן רב הגאון איש אלוקים קדוש רבן של כל בני הגולה מו"ר ישבר דוב זצוק"ל מבעלזא אשר ציוה להכריז בביהכ"נ ובביהמ"ד בשמו הקדוש: אלע אידן זענען ב"ה ערליך, נאר דורך די צוריידערטע צייטן וואס עס איז געווען נישט היינט געדאכט, איז א טייל זאכן ביי די נשים גרינג געווארן, ווייל זיי ווייסן נישט דאס

און דערצו איז נאך געווען א מגיפה פון ליינען – היינט איז דא אנדערע מגיפות – דעמאלטס איז געווען די מגיפה פון ליינען ביכער, ס׳איז געווען אידישע פארדארבענע שרייבער׳ס, מ׳האט אפגעלאכט פון אידישקייט, אז מ׳האט אדורך געלייגט ׳איין׳ ביכל איז מען געווען געשחט׳ן, מ׳האט דאם אוועק געבארגט איינער פארן צווייטן און דער צווייטער פארן דריטן, מ׳קען זיך היינט נישט פארשטעלן וואם ס׳איז דעמאלטס געווען.

דער בעלזער רב איז געווען אויפן ציון פונעם פאטער רבי יהושע׳לע, בעפאר ער איז ארוים געגאנגען איז איריין געקומען די שוועסטער, די ציעשנובער רביצין, עם איז געווען פאר די ערשטע וועלט׳ס קריג, ס׳איז שוין געווען אנגעצויגן, מ׳האט שוין געשמעקט א קריג, די קריג איז דאך נישט געווארן אין איין נאכט, מ׳האט שוין געשפירט אז ס׳גייט זיין א קריג, איז זי איריין געקומען צו אים און געזאגט, דו גייסט ארוים אויפן טאטנ׳ס ציון, איך וויל די זאלסט מזכיר זיין ס׳איז אזא אנגעצויגענער מצב, בקיצור זי האט אים געזאגט אז ער זאל דאם אינזין האבן, למעשה וועלן ער איז ארוים געגאנגען האט ער געזאגט דארט ׳טאטע, אין דיינע צייטן אז אייגער האט געוואלט זיין אן אפיקורס האט ער געדארפט פיר יאר גיין אין די שקאהל׳עם – אזוי האט עם געהייסן – אין די היינטיגע צייטן פאר צוויי גרייצער קויפט ער א ביכל און ער איז פערטיג, א פערטיגער שיינאץ׳, דאם האט ער געזאגט אויפן ציון, דאם איז אים געווען וויכטיגער ווי די צרות פון רי בעפארשטייענדער קריג.[5]

א׳ הנוכחים: מ׳האט געזאגט אז ביכ״ל איז די ראשי תיבות כ׳ל ב׳איה ל׳א י׳שובון.

רבינו: יא, דער פעטער ז״ל פלעג דאם נאכזאגן.[6]

דער בעלזער רב רבי יהושע׳לע האט זיך געשלאגן איבער די שקאהל׳עם, איבער די השכלה דארט בימיו, אין לעמבערג איז געווען אסאך פארדארבענע פון די משכילים.[7]

---

5 הארבקייט פון דעם איסור, איבער דעם געפינט זיך נשים וואס גיייען אין אייגענע האר אויך אין גלוי בשר, עיי״ש באריכות.

6 גדולה ביותר המכריעה את הכל, והיא היא המטרדת את נפשו הטהורה מעל לכל.

מן הנכון להעתיק כאן מש״כ מרן רבינו ז״ל בספרו הק׳ ויואל משה (מאמר לשון הקודש סי׳ ג) וז״ל: ״ובענין חינוך הבנות מאוד מאוד ההכרח להשגחה יתירה בענין הרע ומר ר״ל קריאת ספרים החיצונים שקורין ביכליך הניקחין מעקד הספרים המלאים תאות רעות ומינות וכפירה ר״ל כל מום רע וכל שורשי האבות נזיקין הן ותולדותיהם מונחים בהם, ומטילין ארס בעומק הלב ונפש לכל הקוראים בהם מקטן ועד גדול, ובעו״ה פשתה המספחת בזה אף בהרבה בתי ישראל הכשרים בתכלית ואין מונעין את בניהם ובנותיהם מהגיון בספרי טמאים כאלו, ואין שמים על לב כי בנפשם הוא, ובפרט בהבנות הקוראה בספרים כאלו בימי נעוריה שדי בה תיכלא על כל ימי חי׳, ושכיח יותר קריאת ספרים טמאים כאלו בבנות יען שאינם עוסקים בתורה, ע״כ כל האבות והאמהות ביחד עם מנהלי מוסדות החינוך מחויבין להתאמץ בזה בכל תוקף ועוז למנוע בניהם ובנותיהם מקריאת ספרים חיצונים כאלו. ואמרו חכו״ל בפרק חלק הקורא בספרים חיצונים אין לו חלק לעולם הבא. ולא יראה ולא ימצא בחיק ילדי בני ישראל הכשרים ספרים כאלו אשר ח״ו מכריתים חיי העוה״ב ומטילים ארס ופגם מרה בנפש. וכבר אמרו דורשי רשימות ביכ״ל ראשי תיבות כ׳ל ב׳איה ל׳א י׳שובון...״ עיי״ש עוד באריכות.

ועי׳ עוד בס׳ אבני שוהם (ה״ג, עמ׳ ל״ט) מ״ש מרן רבינו בעל ברך משה ז״ל בדרשת הספד על מרן רבינו בעל דברי יואל ז״ל ביום א׳ סליחות תשל״ט, ובתו״ד מזכיר מה ששמע מפ״ק בעיר סיגעט אז בימים האלו אחרי המלחמה הראשונה, וז״ל: ״כן שמעתי ממנו כמה פעמים שאמר בדרשותיו על חומר הענין של קריאת צייטונגען וספרים חיצונים (ביכער) ח״ו, וזוכרני בעיר סיגוט שאמר בדרשה אחת בשם החתם סופר ז״ל, ש״ביכל״ הוא ראשי תיבות של כ׳ל ב׳איה ל׳א י׳שובון... עיי״ש.

7 אשר כידוע שבתקופת הנהגתו ההשכלה הרימה ראש, וראשית פעולתם ההרסנית היתה פתיחת בתי ספר שבהם יקבלו ילדי ישראל השכלה כללית מפי מורים מוסמכים, בעלי דעות כוזבות ומשחיתות, המשכילים שנשענו על תמיכתה של ממשלה הכריזו מלחמת חרמה ביהדות החרדית, בעלי הטובות מבפנים פסעו על ראשי עם קדוש לחלל את קדושת התורה הקדושה ולעקור יסודותיה בתוקף צו הממשלה, ולתכלית זאת התירו לעצמם לנקוט כל האמצעים המגונים ביותר, השתמשו בשקרים וגידופים, וביזו את גדולי הדור, את הגויים הצדיקו על כל מעשי הרשעות שלהם ואת עם ישראל הרשיעו, הלשינו על רבני הקהילות ומנדיגיהם רק בכדי למופם שיסכימו לבקשתם.

כאמור, ה״מתקדמים״ מצאו מקום להרים ראש, הם חתרו תחת הכלל כול, חיש מהר קמו ובין לילה נעשו לאומנים נלהבים ונאמנים, התרפסו והחניפו לשרי המדינה כדי לקבל את האפוטרופסות על יהדות החרדית להיות מושלים בקהילות על רבניהם, לשם כך עיבדו רעיונות כיצד לצוד

ער האט ווען דעם געמאכט דעם צייטונג 'מחזיקי הדת' דעמאלטם.[8]

דער בעלזער רב (מהרי"ד ז"ל) האט שפעטער מבטל געווען די מחזיקי הדת.

פונעם טאטן ז"ל האב איך געהערט אז דער בעלזער רב רבי ישכר בער האט געטייטשט 'האויב תמו חרבות לנצח' (תהלים מ, ז) אז ביי א מלחמה דארף מען טוהן פארשידענע זאכן כדי צו קענען מנצח זיין דעם שונא, אבער נאך די מלחמה בלייבן איבער די אלע מיטלען וואם מאכן חורבנות, האט ער געזאגט 'האויב תמו' דער שונא האט זיך שוין געענדיגט, אבער 'חרבות לנצח', די חורבנות וואם די צייטונגען מאכן אהן, וואם מ'האט מייסד געווען צו קענען לוחם זיין, דאם בלייבט שוין אויף אייביג.[9]

א' הנוכחים: די פאהר יאר פון תרע"ד ביז תרפ"ב איז נעבעך אלעם חרוב געווארן.

רבינו: נאך די ערשטע קריג איז דאך געווען אזא ביטערער חורבן אין אידישקייט... מ'וועט דאם היינט נישט גלייבן.

פארוואם האט מען געמאכט דעם בית יעקב? פשוט ווייל די מיידלעך האבן נישט געהאלטן קיין שבת... עד כדי כך...!!, האט מען צוזאם געזומען אין קראקא צעהן מיידלעך, מ'זאל עסן כשר און האלטן שבת, אזוי האט אויסגעזעהן דער מצב. אין אונגארן איז געווען אביסל בעסער, ווייל אונגארן איז געווען א דיקטאטור, נאך די ערשטע וועלט"ם קריג האבן די

---

8 נפשות טהורות ברשת ההשכלה אשר טמנו למו, בראשונה תיכננו להקים "בית מדרש לרבנים" סעמינאר ש"אך ורק משם תצא תורה", וכל תלמיד חכם יהיה גדול בתורה כאשר יהיה, לא יוכל להתמנות לרב בישראל אם לא הוסמך לכך בסעמינאר שלהם, כן תיכננו לייסד בתי ספר לילדי ישראל על פי השיטה ה"מתקדמת" כדוגמת בתי הספר הכלליים של המדינה, השלטונות העניקו תמיכה לרעיונות אלו שמגמתן היתה להביא את בני ישראל האדוקים בתורה ומצוות לדרגה של בעלי השכלה ובני תרבות להפוך את עם ה' שיהיה ככל הגויים.

וזו היתה אחת מעיקר הסיבות שהרה"ק המהר"י מבעלזא והגאון רבי שמעון סופר מקראקא ז"ל ייסדו את הארגון 'מחזיקי הדת' כדי לעמוד בפרץ לפני רשעי הדור.

מכתב עת שהופיע וי"ל בעריכת ובהנהלת נשיאות החברה קדישא מחזיקי הדת, ומטרתה היתה לשמור על חומת דת ללחום את מלחמת הקודש תורתינו הקדושה לגדור גדרים ולעמוד בפני הפורצים, ומשך עשרות שנים עמדה לנס עמה יהדות ארץ גאליציען ופעלה גדולות ונצורות להזק בדקי הבית להרמת קרן התורה והדת.

ויצא לאור בעיר לעמבערג בשנות תרל"ט - תרנ"ה, עד שנת תרמ"ה יצא לאור פעמיים בשבוע, ומאז עד שנת תרנ"ה יצאו לאור לסירוגין שני כת"ע בכל שני שבועות, שבוע אחד 'מחזיקי הדת' ושבוע השני 'קול מחזיקי הדת' בנשיאות המהר"י מבעלזא ורבי שמעון סופר אב"ד קראקא.

ומן החובה לציין שבתחילת ימי ההוצאה לאור של הצייטונג לא נכתבו בהם רק דברים הנוגעים למערכות אלקים חיים, והתרחקו מכל סוגי חדשות שאינם נוגעים ישר למלחמתם נגד המשכילים כפי ההלכה הפשוטה בשו"ע (סי' שז ברמ"א סעיף טז) שאסור לקרות בהם.

אחר כמה שנים עוררו הקוראים להחסיד ר' מרדכי פעלץ ז"ל שעמד בראש הפעולות של מחזיקי הדת שכל זמן שלא יפרסמו גם חדשות שונות על דפי הכתב עת עלול שרבים ילכו לרעות בשדות אחרות ולקרות בכת"ע כאלו שאין רוח חכמים נוהה מהם, ויתגעלו ח"ו מגיעולי המשכילים וכיוצ"ב, ואם כן מה הועילו חכמים בתקנתם של הכת"ע מחזיקי הדת, שאלו אז בפקודת כ"ק מרן מהר"י זי"ע את פי גדולי הדור בדת מה לעשות אם יבולים לשנות ולהוסיף גם חדשות בתוך הגליונות, ובגליון מחזיקי הדת' שנת תרמ"ד (גליון מס' 1) נתפרסם תשובת הגאון ר' דובעריש כהן רפאפורט זצ"ל האבדק"ק ראוונא שהשיב להחסיד ר' מרדכי פעלץ דאי משום הא רשאי להוסיף חדשות בהכתב עת, אמנם רק באופן שנכתבים בלשון הקודש כפי היוצא מדברי הפוסקים.

ונעתיק כאן מכתב קודש מהמהר"י מבעלזא לחסידיו שיקנו את הצייטונג ממחזיקי הדת, וז"ל: ב"ה רב ברכות ושלום אין קץ אל כבוד שלומי אמוני ישראל המחזיקים במצות ד' וחפצים בתורתו כל הימים כל אחד ואחד בשמו יבורך בכל אתר ואתר יצ"ו הע"י.

באתי לבקש מאת כבוד תורתכם ליקח חבל בהעלה היוצא בלבוב מתחת ידי חברא קדושה המחזיקי הדת מדי שבוע בשבוע, נא ונא לכתוב ידו לקחת אותו לתוך ביתו, גם אם נמצא איש אשר לא הבין התועלת אשר ממנה נצמחה, יסמוך עלי כי תקוה להשי"ת שיצמחו טובות לישראל באמצעותה, נא ונא ליתן מקום לדברי אלה הנאמרים באמת וצדק. דברי המצפה להרמת קרן ישראל הק' יהושע מבעלזא.

עיי' בס' אדמור"י בעזלא (ח"ב עמ' קפ"ג) מספור שהמהר"י מבעלזא השפיע על האדמורי"ם שיכניסו את הצייטונג לביתם, וכך יקנו גם החסידים אותה, וכן פנה בבקשה אל הרה"ק בעל השפת אמת מגער זצ"ל, ובכדי לא להשיב את פני האדמו"ר מבעלזא ריקם ציווה בעל ה"שפת אמת" להזמין שני טפסים מהעתון, אבל מיד כשהגיעו לביתו ציווה להעבירם באש.

עיי' בס' "איגרת סופרים" שנדפסו אחדים מן המכתבים שכתב המהר"י מבעלזא אל רבי שמעון סופר זי"ל מקראקא בהם השפיע הוא על רבי שמעון שיקבל עליו לעמוד בראשה, במכתב אחד הוא מביע את התרגשותו ושמחתו על שנענה להצעתו, וקיבל על שכמו את המשרה להיות ראש לאגודת "מחזיקי הדת" בגליציא, "האמת אגיד" כותב הוא "עיני דומעות מרוב שמחה כי עד עתה חששתי פן ח"ו תהיה עדת ישראל כצאן בלי רועה אין דורש ומבקש לחשוב מחשבות לטובת הכלל".

9 ובשנת תרפ"ח כאשר כ"ק המהר"א זי"ע ראה לנכון לבצר שוב חומות הח"ק 'מחזיקי הדת' ולחדש יסודותי', נמנע הי' מלחדש גם הוצאת הצייטונג, באמרו שעל זה כבר לא יוכל לקבל אחריות. ועיין בספר דברי חנה' (תולדות עמוד רל"ז) מוזכר אודות השליחות ששלח המהר"א זי"ע להרה"ק מקאלאשיין זי"ע בענין זה, ושם מובא המכתב אשר השיב להמהר"א. ועי' בהקדמה לשו"ת משפטיך ליעקב שכתב: ושמעתי בשם כ"ק מרן מהר"א מבעלזא זי"ע שהעתונים דינם כצואה ואסור להתפלל נגדם וכ"כ בספר בצילא דמהימנותא'.

קאמוניסטן איבער געגומען אונגארין אויף אפאר חדשים, נאכדעם זענען געגאנגען אונגארין און פראנקרייך און מ׳האט זיי ארוים געריקט, און מ׳האט געמאכט א דיקטאטור, ס׳איז נישטא קיין פארטייען, ס׳איז נישט געווען דארט קיין וואלן, ס׳איז געווען א דיקטאטור, ס׳האט געהייסן א ׳רעכטער דיקטאטור׳, און זיי האבן נישט צוגעלאזט קיין פארטייען, נישט קאמוניסטן און נישט ציוניסטן.

אין טשעכאסלאוואקיי איז יא געווען פארטייען, מאסריק האט דעמאלטס געמאכט א ליבעראלע מדינה. אין ראמעניא איז יא געווען וואלן, איז עס צוגרונד געגאנגען, איך רעד שוין נישט פון בוקארעסט, און די שטעט אין יענע געגנט, נאר אפילו סיגעט איז צוגרונד געגאנגען.

איך האב געפרעגט ר׳ מרדכי שפיצער, ער איז דאך געווען פון סאטמאר, סאטמאר איז שוין געווען א גוטע שטאט, האב איך אים געפרעגט וויפיל קינדער איז געווען אין תלמוד תורה אין סאטמאר, זאגט ער מיר ׳אה, אין סאטמאר איז געווען א גרויסע תלמוד תורה׳, פרעג איך ׳נו וויפיל׳, טראכט ער אזוי אריין און זאגט ״א, ס׳איז געווען אכט מלמדים׳, זאל מען אויסרעכענען פינעף און צוואנציג קינדער פאר א מלמד מאל אכט מלמדים, איז צוויי הונדערט קינדער...

במשך פון די קריג איז נישט געווען קיין חדרים, אלע מלמדים האט מען איינגעריקט אין מיליטער אדער איז מען געווען ׳טמיר ונעלם׳, איז נישט געווען קיין חדרים, און ס׳איז נישט געווען קיין ישיבות. נאכדעם איז געווארן דאס עניות גרוים, עלטערן האבן נישט געהאט קיין דעה אויף די קינדער, מ׳האט נישט געקענט זאגן פאר די קינדער טוה אזוי. נאכדעם זענען אריינגעקומען פארטייען (של ציונים ושאר מפלגות של פורקי עול), רעכטע פארטייען און לינקע פארטייען און מ׳האט זיך ארום געקריגט.

אין סיגעט איז דאך שוין געווען בעסער, אבער דארט איז אויך געווען אמאל ווען די ציונים האבן געזינגען ביים זיידן (העצי חיים ז״ל) דעם ״התקוה״ אונטערן פענסטער. די בחורים זענען ארויסגעגאנגען און מ׳האט זיך געדארפט פשוט שלאגן מיט זיי מיט די הענט.[10]

א׳ הנוכחים: אין מונקאטש האבן זיי געהאט א גרויסן בנין, א העברעאישע אינווערזיטעט.[11]

10

ידוע שמרן העצי חיים זי״ע המשיך במלחמות אבותיו ולחם בכל תוקף נגד ביתות הציונים, ועצר בעד המשחית הציוני להתפשט בעיר סיגעט, ועל זה היה לו רדיפות נוראות, ומרן רבינו בעל ברך משה ז״ל היה רגיל לספר שזוכר שבימי ילדותו התאספו הרבה פעמים ריקים ופוחזים מהציונים תחת חלונות ביתו של העצ״ח ושרו את הניגון הציוני (התקוה) כדי להטרידו ממנוחתו.

11

עי׳ בס׳ ומשה היה רועה (ח״א, עמ׳ קע״ג) בשם הגה״צ מטעניקא ז״ל, כי מרן העצי חיים תבע מראשי הקהילה להוריד את צורת ה״מגן דוד״ שהיתה בראש בנין ביהכ״נ הגדול מבחוץ, אבל ראשי הקהילה שכבר נתפסו ברשת הציונים לא אבו לשמוע בקולו ואמרו שצורת ה״מגן דוד״ כבר עומד כאן מאז שבנו את הביהכ״נ ואבותיו הק׳ התפללו כאן ולא אמרו דבר ולא הפריע להם, אבל מרן העצי חיים טען לעומתם כי מכיון שהציונים הפכו את הצורה הלזה לסמל שלהם, על כן יש להורידו, וכמ״ש רש״י עה״פ בס׳ שופטים ולא תקים לך מציבה אשר שנא ה׳ אלקיך (דברים טז, כב), ״שאף על פי שהיתה אהובה בימי האבות עכשיו שנאה מאחר שעשוה אלו חוק לעבודה זרה״, והוא הדבר בצורת המגן דוד, שאע״פ שפעם החשיבו צורה זו, מ״מ כיון שכהיום משתמשים בו לע״ז לכפירה ומינות ע״כ יש להורידו תיכף ומיד, והזהירן העצי חיים שבאם לא יורידו אותו מהביהכ״נ לא יבוא לשבת הגדול לדרוש הדרשה בביהכ״נ. אך הללו לא שתו לבם לדברי העצ״ח, ובאותו שבת החודש ירדו מטרות עוז גשם זלעפות ורוח סערה עושה דברו ואז נשברה צורת המגן דוד ונפלה והיה לנס, ואמר מרן העצי חיים להראה״ק, ״אויב ביז יעצט וועז איך האב געהייסן דאס אראפצונעמען האסטו נישט געוואלט פאלגן, אבער יעצט האב איך זיכער דעם כח צו הייסן מ׳זאל דאס נישט צוריק לייגן, און איך בין גוזר בגזירת מרא דאתרא דו זאלסט זיך נישט דערוואגן אזוי צו טוהן״, וכך בא אז העצ״ח בשבת הגדול לאותה ביהכ״נ לדרוש הדרשה.

כן ידוע שהיה רב אחד באונגארין והרב גלאזנער שמו וגר בעיר קלויזענבורג והוא היה דרכו לנסוע מעיר לעיר ולדרוש דרשות של דופי לטובת הציונים וגדולי המדינה יצאו נגדו במלחמה כבידה להחליש השפעתו, ופע״א נסע העצי חיים לקלויזענבורג מקום כהונתו של הרב ההוא ובמסירות נפש דרש דרשה חריפה בביהכנ״ס של העיר נגד הרב גלאזנער המרא דאתרא, ואמר שהוראתו אסורה ואסור לו להיות אב״ד בעבור שנתפס לציונות, פעם אחת עשו הציונים מגבית לטובתם והזמינו את הרב גלאזנער שיבוא לדרוש לטובתם, העצי חיים שלח לו אזהרה שבל יעיז לבוא, והוא לא שמע לקולו ובא לדרוש, העצי חיים הכריז איסור חמור לילך ולהשתתף בהכינוס, אבל ראה״ק שהי׳ איש נכבד ות״ח לא שמע לקול העצי חיים והלך ולקח חבל בהכינוס, העצי חיים בתור אב״ד העבירו ממשמרתו, ונעשה מזה רעש גדול ופנה אל גדולי הדור לשמוע חוות דעתם בזה וכולם הסכימו עמו שצריכים להעבירו. והעצי חיים לא נח וכתב מכתבים לגדולי ולוקני המדינה שיחלצו חושים וירעשו עולמות שלא יתנו להתפשט הנגע הצרעת הציונית בעיר מחוזם, ודבריו עשו פירות.

ולחיבת הקודש נעתיק כאן מלשון קדשו של מרן רבינו הק׳ בעל ברך משה ז״ל מה שהשמיע בענין זה בהיותו בארה״ק בדרשה במסיבת קרן הצלה שנערכה בביהכנ״ס כתב סופר בבתי אונגארין בירושלים ת״ו יום ב׳ פרשת חוקת תשנ״ד לפ״ק:

ס׳איז בי מיר נישט קיין ספק מיין טאטע ז״ל איז אוועק בי די 46 יאר, ער האט פשוט נישט געקענט אויסהאלטן, די ציונים האבן געוואלט מאכן א העברעאישע שולע, און ער האט געזאגט איר מוזט וויסן אז אזוי לאנג ווי איך וועל לעבן, וועט נישט זיין קיין העברעאישע שולע, ס׳איז טאקע א אינטערסאנטע זאך אין מונקאטש האבן זיי זיך יא מתגבר

רבינו: מ׳פארשטייט דאס נישט היינט צוטאגס, יענע תקופה איז מען געווען געשלאגן אויפן ׳קאפ׳, אזא תאוה אין קאפ, און דאס האט אלעם צוגרונד געלייגט, דאס נאציאנאליזם, א מין אנשויקעניש געווען. יעדער האט זיך געקריגט איבער די פארטייען וואו מ׳האט באלאנגט.

א׳ הנוכחים: מ׳זאגט אז די סיבה פון די ירידה נאך די ערשטע וועלט מלחמה איז געווען די גרויסע דחקות.

רבינו: יא, אמת, דאס איז געווען א שטארקע סיבה, דער טאטע האט נישט געהאט קיין ווארט אויף די קינדער, ווייל ער האט אים דאך נישט געקענט געבן וואס ער האט געדארפט, ממילא האבן די קינדער בועט געווען באביו וברבו...

שפעטער אין די שווערע צייטן, ווען ס׳האט זיך אנגעהויבן די מלחמה האט מען שוין געצווינגען די אידישע קינדער צו גיין שבת אין סקול.

ברוך השם, מען דארף דאנקען דערויף, ווען עם וואלט חס ושלום היינטיגע צייטן געווען אזוי שווער צו זיין אן ערליכער איד, זאל דער אייבערשטער אפהיטן וואס עם וואלט ווען געווען מיט אונז. דער אייבערשטער האלט די רעכטע האנט אויף אידישע קינדער.

דאס אידישקייט מאכט זיך שיין, עס כאפט זיך צוריק די אלע שטעטל, איבעראל וואו עס איז געווען אידן, כ׳רעד שוין נישט ביי אונז אין ניו יארק, נאר איבעראל איז דא היינט, אין יעדע שטאט.

כ׳בין געווען אמאל ביי די שחיטה אין טעקסאס (א׳ המדינות שבארה״ב אשר מערכת שחיטת הנסות שע״י קהלתינו הק׳ נמצא שם), בין איך געווען דעמאלטס אין דאלעס (עיר במדינת טעקסאס), האב איך אויך געדאווענט דארט אינדערפרי, האב איך געזעהן א שיינע קהילה, א וויבער שוהל אין די הייעך מיט א מחיצה, א מקוה, אפילו דארט אין דאלעס, איז דא זייער א שיינע קהילה.

א׳ הנוכחים: דאס איז ליטוויישע קהלה?

רבינו: כ׳וויים נישט, אונז האבן מיר זיי נישט געזעהן, מ׳האמיר געהאט אונזער מנין, כ׳האב פשוט געהאט וואו אריין צו גיין, דארט האבן מיר געדאווענט אין דאלעס.

א׳ הנוכחים: מיט אפאר יאר צוריק דא אין פאלם ספרינגס, איז געווען א משגיח פון ועד הכשרות פון די העדה החרדית, א היימישער יונגערמאן, ער איז אריין געקומען אויף שבת דא אהער, האט ער געזאגט אז ער איז דא אפט אין די מקומות, ער האט געזאגט פארן רבין, אז אין דעם שטעטל ווי ער איז משגיח איז דא הונדערט יונגעלייט וואס זיי לערנען ׳יסודי התורה׳, מ׳זיצט און מ׳לערנט...

רבינו: יא, ברוך ה׳, אין די אלע שטעט, איבעראל איז דא אידישקייט.

א׳ הנוכחים: אין די אלע פלעצער, אין מיאמי איז אמאל געווען א מדבר שממה, חרדישע אידן האבן נישט געווואוינט דארט, און ס׳איז דא היינט א כולל דארטן, מ׳זיצט און מ׳לערנט, א תלמוד תורה אהן לימודי חול, כ׳בין דארט געווען שוין צוואנציג יאר צוריק, בין איך געווען איינמאל מיטן רבין דער ברך משה ז״ל, תשנ״ח צי תשנ״ט, אין א כולל, מ׳האט געברענגט כשר׳ס. אידן איז אלעמאל געווען דארט, אבער נישט קיין חרדי׳שע אידן.

געווען, זיי האבן געמאכט א גרויסע געמינאזיום, און אויסגע׳שמד׳ט די שטאט, און אין סיגעט האבן זיי געוואלט מאכן, און ער האט געזאגט אז עס וועט נישט זיין בחייו. ער האט אויסגעפירט און עס איז טאקע נישט געווען קיין העברא׳ישע שולע.

"אין סיגעט איז געווען א שוהל, א אלטע שוהל, וואו דער ישמח משה האט געזאגט א דרשה, ווען ער איז איינמאל געקומען קיין סיגעט וועז זיין זוהן רבי אלעזר ניסן איז געווארן רב אין סיגעט, דעמאלטס איז דער ישמח משה מיטגעקומען, און ער האט דארטן געזאגט א דרשה, די שול איז געשטאנען ביז ווילאנג עס איז חרוב געווארן בייי די מלחמה, די שוהל איז געווען זייער הייליג בייי יעדן, אז מ׳האט זיך נישט געטרויעט צו רעדן א וואָרט אין די שוהל, ס׳איז געווען א אימה ופחד.

דער טאטע ז״ל האט געדאווענט אין זיין בית המדרש, אבער ער האט געהאט זמנים ווען ער איז געגאנגען אין די שוהל, צו שופר בלאזן, יום כיפור אויפדערנאכט האט ער דארט געדעדט, ס׳איז געווען אזא פחד, קינדער האבן אזוי מורא געהאט פאר די שוהל, איך געדענק ווען איך בין געווען א קינד, עס איז געווען דארט א גרויסער הויף, און מ׳האט זיך נישט געטרויעט אריינצולויפן שפילן אין די שוהל.

אבער אז עס האט זיך געמאכט אז די ציונים זענען ארויפגעקומען מיט א מערהייט אין קהל, האבן זיי זיך געפילט ווי בעלי בתים, און זיי האבן געמאכט ביים ארון הקודש, ביים פרכת, איז געווען א בענדל, וואס איין זייט ציהט מען ארויף, און די אנדערע זייט מאכט מען צו, און זיי האבן דאס געמאכט בלוי און ווייס, און צום סוף אזא גרויסע בלום וואס מ׳קען עס אנקאפן.

דער טאטע איז געקומען אין די שוהל, האט ער געזאגט אויב מ׳נעמט עס נישט אוועק גייט ער מער נישט ארין אין די שוהל, ער האט נישט געוואלט אריינטרעטן אויב דאס וועט זיין, א בלוי און ווייסע זאך, ס׳איז נישט געווען קיין פאן, ס׳איז נאר געווען געמאכט פון די פארב ווי זייער פאן זעהט אויס.

בקיצור, דער סוף איז געווען דער אויבערשטער האט געהאלפן אז זיי האבן זיך פארזינדיגט ביי די רעגירונג, און מען האט זיי אראפגעווארפן אינגאנצן פון קהל, ס׳איז געווען חוץ לדרך הטבע, נסי נסים, און אזוי איז ער געגאנגען וייטער אין שוהל.

אבער דאס האט אים געקאסט ממש כוחות, און דאס געזונט, עד כדי כך אז ביי די 46 יאר איז ער נפטר געווארן, ער האט פריער געזאגט אז ער וועט דאס פשוט נישט אויסהאלטן", עכל״ק.

כ׳האב געהערט אמאל א מעשה פון רבי שלמה גפן, דער רבי ז״ל איז געקומען אין פלארידע, איז געקומען דארטן א איד צום טיש, א מאדערנער איד, און דער רבי פרעגט אים וואם ער טוט? וואם איז זיין ארבעט? זאגט ער, ער איז א מנהל אין א תלמוד תורה, פרעגט אים דער רבי, אויף וואספארא שפראך לערנט מען אין די תלמוד תורה? ער האט שוין געווואוסט אז פארן רבי׳ן קען מען נישט ארומדרייען... זאגט ער מ׳לערנט אויף לשון קודש, פרעגט אים דער רבי, וואם הייסט אויף לשון קודש? ווי אזוי לערנט מען? זאגט ער, אז ס׳שטייט ׳ויאמר משה׳, טייטשט מען ׳משה אמר׳, האט דער רבי געזאגט, כ׳פארשטיי נישט, אז עס שטייט אין די תורה ׳ויאמר משה׳ פארוואם זאגסטו ׳משה אמר׳, בקיצור, ער האט שוין געזעהן אז ער איז אריין געפאלן דא אין א פעקל, זאגט ער, ער איז נישט בעל הבית, עס איז דא העכער׳ם פון אים, ער מוז פאלגן, ער האט זיך אנגעהויבן צו פארענטפערן, דער רבי האט אים גארנישט געענטפערט, ווען ס׳איז געקומען ביים פירות טיילן, האט אים דער רבי געגעבן א עפל, ס׳איז געווען א שיינער עפל, ער האט עם אויפגעמאכט און עם איז געווען פארפוילט פון אינעווייניג, האט ער געוויזן פארן רבי׳ן, ער האט געוואלט אן אנדערע עפל, האט אים דער רבי געזאגט, ׳איך בין נישט בעל הבית, ס׳איז דא העכער׳ם פון מיר...׳.

רבינו: ס׳איז דא א ליטוויישער כולל אין מיאמי.

א׳ הנוכחים: ווייניג איך אויך געווען אינגאנצן חרוב, און זיי האבן דאם אויפגעבויעט, דאם ביהמ״ד האט נישט געהאט קיין מנין, מ׳האט אויפגעבויעט דירות אויף אלטע בתי מדרשים, מ׳האט זיי געגעבן דירות מיט א געהאלט, און זיי זענען געזיצן א גאנצן טאג אין ביהמ״ד און געלערנט, משלים געווען דאם מנין, צוגעלערנט מיט די קינדער נאכ׳ן חדר, ווייל די רעגירונג האט פארלאנגט זייער אסאך שעות לימודי חול, אזוי האט זיך עם געהאלטן דארט, ווייניג איז געווען ממש חרוב, ס׳איז א געמיינער שטאט, און מ׳האט געברענגט דארט יונגעלייט וואם האבן נישט געהאט קיין ביזנעס, און זיי זענען צוריק געקומען... נאך די ישיבה ווען מ׳האט התונה געהאט איז מען געקומען אהין.

רבינו: ציריך איז אויך שענער ווי ס׳איז אמאל געווען.

א׳ הנוכחים: כ׳פלעג צו פארן אסאך אהין וועגן געשעפטן, א איד האט דארט געעפנט א תלמוד תורה, עס האט געהייסן ׳חדר כל היום׳, און מ׳האט אים גע׳רודפ׳ט ממש עד חרמה, דער ערליכער עולם האט אים גע׳רודפ׳ט, וואם הייסט ער איז משנה פונעם דרך, ווייל פון וואו זיי זענען געקומען האט מען דאך געלערנט לימודי חול דער עיקר, אין דייטשלאנד און אפילו אין אונגארין, אינדערפרי האט מען געלערנט לימודי חול, און ער האט משנה געווען פון דעם דרך, היינט איז שוין דא דארט קינדער מיט פיאות...

רבינו: יא, היינט איז דאם אידישקייט בעסער ווי ס׳איז געווען מיט צוואנציג– דרייסיג יאר צוריק אין די אמעריקאנער שטעט, סיי שיקאגא איז היינט שענער, קליוולאנד איז שענער, דעטרויט איז שענער, דאלעם איז שענער, פיניקס איז שענער אלע שטעט.

א׳ הנוכחים: פינעף הונדערט אידיש משפחות וואוינען דארט.

א׳ הנוכחים: אין פיניקס האט מען יעצט געבויעט א געהעריגע כשר׳ע מקוה.

רבינו: אין פיניקס איז דא זייער א שיינער ישוב, ווען מ׳פארט שניידן וויין, פארט מען אדורך פיניקס, ס׳איז דאך אין אריזאנע, קומט מען אן קיין פיניקס, און פון דארט פארט מען מיט א קליינער פליגער.

בין איך געווען אין פיניקס, אבער כ׳בין נישט אריין געגאנגען אין שטאט, זיי האבן מיר שוין אפאר מאל געבעטן כ׳זאל קומען, די אידן פון פיניקס זענען געקומען צו די שניט קיין אריזאנע, און זיי האבן מיר איינגעלאדנט איך זאל קומען אהין, ס׳איז דא א שיינער אידישער ישוב אין פיניקס. דער פאפא רב איז יא געווען דארט, ער איז אויך געווען ביי די שניט, און ער איז געפארן קיין פיניקס, ער איז אמאל געווען דארט.

א׳ הנוכחים: עס איז דא דארט קינדער מיט פאות.

רבינו: אין לאם אנדזשעלעס איז דא קינדער מיט פאות, דאם איז אויך אמאל נישט געווען.

א׳ הנוכחים: אין לאם אנדזשעלעס וואוינען מער אידן ווי אין אריזאנע.

רבינו: כ׳בין אמאל געווען אין מיניאפעלעס (עיר במדינת מיניסאוטע), אמאל ווען כ׳בין געפארן צו די שחיטה, דער פליגער איז אנגעקומען אין מיניאפעלעס, האב מיר דארט געענטטיגט, נאכדעם איז מען געפארן פון דארט א שעה צו די שחיטה, בין איך איינגעשטאנען דארט אין מיניאפעלעס ביי א איד, בין איך אויפגעשטאנען צופרי און כ׳בין געגאנגען אין מקוה, בין איך אריין געקומען און די מקוה זעה איך א ענוצטער מקוה, מיט האנטוכער, אלעם איז צוגעשטעלט, אין מיניאפעלעס איז דא ווער עס נוצט די מקוה, און עס איז דא כוללים.

יעצט איז געווען פרייטאג צונאכט׳ס אין באלטימאר, איז געווען א מעשה, עס איז אריין געקומען צוויי גוים אין ׳קהל חסידים׳, ס׳איז דא א חסידישער כולל אין באלטימאר, עס הייסט ׳קהל חסידים׳, דארט איז עס געווען פרייטאג צונאכט׳ס, זיי זענען געבליבן לערנען דארט נאכ׳ן

דאוועגען, זענען אריין געקומען צוויי גוים מיט געווער, אבער זיי האבן געבעטן געלט, איינער איז פארוואונדערט געווארן, זיי האבן אים אנגעשלאגן, זיי האבן געוואלט געלט, זיי האבן נישט געוואוסט אז אידן האבן נישט קיין געלט שבת, עכ"פ וואו איז דאס געווען? אין קהל חסידים, דאס ביהמ"ד הייסט קהל חסידים, עס איז דא א חסידישער כולל אין באלטימאר, מ'האט געברענגט פון ניו יארק חסידישע יונגעלייט, זיי האבן אריבער געמופט אהין, איך קען אויך אינגעלייט וואס פארן אהין פאר בריאות.

כ'בין אויך אמאל געווען צוליב די שחיטה אין מעקסיקא, און כ'האב געדארפט אהיים קומען קיין ניו יארק, דערווייל האט זיך אראפ געלאזט א שניי אין ניו יארק, און כ'בין אפגעזיצן א גאנצע נאכט אין עירפארט, מ'האט געזאגט מ'פארט יעצט, מ'פארט שפעטער, הכלל מ'איז אוועק געפארן אינדערפרי, דעמאלטס איז ארוים געפארן דער פליגער, און דער פליגער איז נישט אנגעקומען קיין ניו יארק, נאר ער איז אראפ געפארן אין וואשינגטאן.

א' הנוכחים: דער רבי איז געווען אין יאר נאך די מאמע די רביצין.

רבינו: יא, כ'האב געדארפט דאוועגען פארן עמוד, אבער מ'האט נישט אראפ געלאזט, צום סוף האט מען יא ארוים געלאזט פון פליגער, און ס'איז געווען שפעט פארמיטאג, און מ'האט געמאכט א קאל קיין באלטימאר, און ס'איז געקומען פון באלטימאר א מנין כ'זאל קענען דאוועגען פארן עמוד, ס'איז שוין געווען שפעט, אונז זענען מיר געווען על אם הדרך, איז מען געווען אן אונם.

מ'האט אונז ארוים געלאזט און מ'איז צוגעפארן צו א מקוה, א שיינע מקוה אין ווירדזשיניע, מ'איז געגאנגען אין מקוה און מ'איז געגאנגען דאוועגען, מ'האט געהאט א מנין, פון באלטימאר איז געקומען, באלטימאר איז א האלבע שעה ווייט פון דארט.

א' הנוכחים: באלטימאר איז נישט ווייט פון וואשינגטאן.

רבינו: א האלבע שעה, באלטימאר איז מערילענד, און וואשינגטאן איז צווישן מערילענד און ווירדזשיניע.

א' הנוכחים: עם נעמט דריי–פיר שעה צו פארן קיין ניו יארק.

אסאך אידן זענען געקומען דארט קיין באלטימאר.

רבינו: עם האבן געוואוינט אידן איבעראל, דער דזשוינט האט איבעראל געשיקט אידן.[12]

א' הנוכחים: דורך די ישיבה 'נר ישראל'.

רבינו: עכ"פ, אידישקייט האט זיך היינט צוואוואקסן און צושפרייט איבעראל. אין ענגלאנד, מאנטשעסטער איז היינט געווארן גאר א גרויסע שטאט.

א' הנוכחים: אמאל איז נישט געווען דארט גארנישט, כ'בין געווען די לעצטע מאל אין מאנטשעסטער פאר דרייסיג יאר צוריק, ס'איז ממש גארנישט געווען.

רבינו: ס'איז זייער גרוים געווארן מאנטשעסטער, ס'איז ביליגער ווי אין לאנדאן, מ'קען האבן ענדערש דירות דארט. לאנדאן איז זייער טייער. יעצט איז געווען איינער פון לאנדאן, ער מאכט חתונה נאך צוויי וואכן און ער האט נישט קיין דירה.

א' הנוכחים: היינט איז שוין דא א געגענט דארט נעבן לאנדאן, קענווי איילענד, כ'האב א שוואגער וואס האט זיך אהין געצויגן.

רבינו: וויפיל וואוינען שוין דארט?

א' הנוכחים: פינעף און זעכציג.

רבינו: אבער די שטאט לאנדאן איז זייער שיין.

מ'האט געמאכט דארט לעצטנס די היכל התורה (בבית מדרשינו הגדול בעיה"ב לאנדאן שנבנתה ע"י הראה"ק הרבני הנגיד הנכבד רודצו"ח מוה"ר אשר זעליג לעוו שליט"א), די גאנצע שטאט קומט אהין לערנען.

אנטוועדרפן איז אויך זייער א שיינע אידישע שטאט.

א' הנוכחים: אבער אין אנטוועדרפן איז שווער מיט פרנסות, אבער לאנדאן אנטוויקלט זיך מער און מער, רבי שמעי' לעוו (הגאון דומ"ץ קהלתינו הק' לאנדאן שליט"א) האט מיר געזאגט די סאטמאר'ע ביהמ"ד האט געהאט אמאל אכציג משפחות שוין צוזאמען מיט טאהש מיט סקולען מיט נייטרא אלע סארט אידן, מיט אלעם אינאיינעם איז געווען אינגאנצן אכציג משפחות, היינט צוטאג איז דא דארט צוויי טויזענט משפחות.

רבינו: יא, ס'איז א עיר ואם בישראל.

---

12 היינו 'וועד עזרה מרכזי' הנקראת בשמה 'דזשוינט דיסטריביושאן קאמיטע' שהוקם לסייע לנפגעי מלחמת העולם הראשונה בארצות אירופה, נוסד ע"י 'אגודת הרבנים' באה"ב בהשתתפות כמה עסקני ציבור מספר חדשים אחרי פרוץ המלחמה בשלהי שנת תרע"ד.

ולאחר כמה שנים התמזג ה'סענטראל רעליף קאמיטע' עם ועדות עזרה אחרים כגון עם 'אמריקאן קאמיטע' ו'פיפעלס רעליף' לגוף מרכזי אחד הידוע בשם 'דזשוינט'.

אך בעקבות המיזוג נתמעטה השפעת 'אגודת הרבנים' החרדיים על פעולות המוסד, וכתוצאה מזה החליטו ראשי אגודת הרבנים בהמלצת הגאון רבי חיים עוזר מווילנא זצ"ל להקים את המפעל 'עזרת תורה' בניו יארק.

דברות קודש

מאת כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

ימים נוראים שנת תשפ"ב לפ"ק

ליל שב"ק פרשת וילך (שבת שובה)

וילך משה וידבר את הדברים האלה אל כל ישראל, ויאמר אליהם בן מאה ועשרים שנה וגו', וה' אמר אלי לא תעבור את הירדן הזה וגו', איתא במדרש תנחומא (פ"א) אין וילך אלא לשון תוכחה, שנאמר (תהלים מו ט) לכו חזו מפעלות ה'. וצריך ביאור מה דברי תוכחה יש בדברים הללו, ואדרבה יש כאן דברי פיוס וניחומין.

וי"פ על פי מה דאיתא במס' שבת (דף פח.) בשעת מתן תורה כפה הקב"ה את ההר כגיגית, ואמר לישראל אם אתם מקבלים התורה מוטב ואם לאו שם תהא קבורתכם, אמר רב אחא בר יעקב מכאן מודעא רבה לאורייתא. והקשה בחידושי הרמב"ן (הביאו הכותב בעיון יעקב שם בשם הרשב"א) אם כן למה נענשו ישראל על מה שחטאו קודם ימי אחשורוש, ובפרט בחורבן בית ראשון למה יצא עליהם הקצף, הא איכא טענת מודעא. ועיין בחתם סופר (פ' ראה עמוד נו).

ותירץ החיד"א (ראש דוד פ' תבא) כי בשכר קבלת התורה ושמירת המצות זכינו למתנת הארץ, כמו שנאמר (תהלים קה מד) ויתן להם ארצות גוים ועמל לאומים יירשו בעבור ישמרו חקיו ותורותיו ינצורו. והנה ק"ל (בבא בתרא מז:) תלוהו וזבין זביניה זבינא, דאגב אונסא וזוזי גמר ומקני. ואם כן י"ל דאגב אונסא וזוזי דהיינו מתנת ארץ ישראל קבלו התורה, ותו ליכא טענת מודעא, עכ"ד.

אמנם כתב בפרשת דרכים (דרוש א) הנה אברהם קנה את הארץ בחזקה דדייש אמצרי (בבא בתרא ק.), ופסק הרמב"ם (פ"א מהל' זכיה הי"ד) דבן נח אינו קונה בחזקה, ומעתה אם היה לאברהם דין בני נח, לא קנה את הארץ, והוי ארץ ישראל אינו מוחזקת מאבותינו, ואם היה לו דין ישראל, ארץ ישראל מוחזקת בידינו מאבותינו, עכ"ד. ומעתה אם היה לאברהם דין בן נח וארץ ישראל אינו מוחזקת מאבותינו, מתבטל טענת מודעא, כיון שבשכר קיום התורה הבטיח הקב"ה לתת לנו את הארץ, ואגב אונסא וזוזי קבלו התורה, מה שאין כן אם היה לו דין ישראל, וכבר נקנה הארץ לאברהם, תו ליכא זוזי בשעת מתן תורה, ויש טענת מודעא על קבלת התורה שהיתה באונס.

ונקדים עוד מה שכתב החיד"א (הגדת שמחת הרגל פיסקא ויאמר לאברם) אהא דאיתא בטעם יציאת מצרים קודם הזמן, ותירצו (פרקי דרבי אליעזר פרק מח) דחשבינן הגירות מלידת יצחק, שזה רק אם היה לאבותינו דין בני נח, דאז ארץ ישראל אינו מוחזקת לנו מאברהם, וממילא חשבינן שעבוד מצרים מעת שנולד יצחק, מה שאין כן אם היה לאבותינו דין ישראל, אז ארץ ישראל מוחזקת לנו מאברהם שקנה את הארץ בחזקה, ותו אין לחשוב הגירות מלידת יצחק, שעדיין היו בארצם, עכ"ד.

ובזה יתפרש דברי המדרש, וילך משה, אין וילך אלא לשון תוכחה, כי משה רבינו אמר לבני ישראל וה' אמר אלי לא תעבור את הירדן הזה, והטעם שמשה רבינו לא נכנס לארץ איתא במדרש (תנחומא ואתחנן ס"ו) שזה עונש בשביל שסירב בשליחות להוציא את ישראל ממצרים, וכתב בבגדי אהרן (פ' פינחס) בטעם שסירב משה בשליחות, שסבר שעדיין לא נשלם הזמן, ולכן לא רצה להוציאם. ואם כן ממה שנענש משה ולא נכנס לארץ בשביל שסירב בשליחות, שמע מינה דבאמת

נשלם הזמן, והיינו כי לפי האמת מחשבין הזמן מלידת יצחק, שמע מינה דארץ ישראל אינה מוחזקת מאבותינו, ועל כרחך שזכו בני ישראל בארץ בשעת מתן תורה, ואם כן נתבטל טענת מודעא דהא איכא אונסא וזוזי, ושוב יש עונש להעוברים על דברי תורה גם קודם ימי אחשורוש, וזהו הדברי תוכחה במה שלא נכנס משה לארץ, שמזה ראיה שגם קודם ימי אחשורוש ליכא טענת מודעא.

דרשת שבת שובה

ובו מילי דשמעתתא בסוגיא דעד אחד נאמן באיסורין (גיטין נד:)

שובה ישראל עד ה' אלהיך כי כשלת בעונך, קחו עמכם דברים ושובו אל ה' וגו' ונשלמה פרים שפתינו (הושע יד ב). וצריך ביאור מה ענין שילום פרים בשפתים לתשובה.

ב) כתב רב סעדיה גאון זללה"ה בטעמי מצות תקיעת שופר (ענין השלישי) שבא להזכירנו מעמד הר סיני שנאמר בו (שמות יט טז) וקול שופר חזק מאד, עי"ש. ויש להבין מה מקום להזכיר דבר זה בשעת מתן תורה שבא בעיקרו לעורר לתשובה.

ג) כתב הרד"ק (תהלים פא ד) טעם לתקיעת שופר בראש השנה, רמז לשילוח עבדים, דבראש השנה בטלה עבודה מאבותינו במצרים (ראש השנה יא:), ולכן תוקעין בראש השנה על דרך (ויקרא כה י) וקראתם דרור. וצריך ביאור מה ענין זה לראש השנה ביום הדין.

ד) תקעו בחודש שופר בכסא ליום חגינו, כי חק לישראל הוא משפט לאלהי יעקב (תהלים פא ד), כתב א"ז זללה"ה בייטב פנים (אבני זכרון אות נ) **הוא משפט לאלהי יעקב**, ראשי תיבות אותיות **מילה**, עי"ש. וצריך ביאור שייכות מצות מילה לתקיעת שופר.

ונקדים דבר שמעתתא בסוגיא דעד אחד נאמן באיסורין, במס' גיטין (דף נד:) ההוא דאמר ליה לחבריה טהרות שעשיתי עמך ביום פלוני נטמאו, אתא לקמיה דרבי אמי אמר ליה שורת הדין אינו נאמן, אמר לפניו רבי אסי רבי אתה אומר כן, הכי אמר רבי יוחנן משום רבי יוסי מה אעשה שהתורה האמינתו, היכן האמינתו אמר רבי יצחק בר ביסנא כהן גדול ביום הכפורים יוכיח דכי אמר פגול מהימן, ומנא ידעינן, והכתיב (ויקרא טז יז) וכל אדם לא יהיה באהל מועד, אלא לאו משום דמהימן, ודלמא דשמעניה דפגיל, אי לאו דמהימן אף על גב דשמעניה נמי לא מהימן, דדלמא לבתר הכי קאמר, ודלמא דחזיניה בפישפש, קשיא. והקשה הרה"ק מהרי"ד מבעלזא זלה"ה מאי קושיא אפילו נימא דבבית המקדש היו יכולים לראות דרך הפישפש, מכל מקום במשכן בודאי לא היה שייך לראות עבודת הכהן גדול שהרי שם לא היה פישפש, ואפילו הכי היה שייך דין פיגול בקרבנות של יום הכיפורים, אם כן שפיר יכולין להוכיח מזה דעד אחד נאמן באיסורין, עכ"ק.

ויש לומר לפי מה שהקשה הפרי מגדים (יו"ד סי' ה משב"ז סק"ז) האיך נאמן כהן גדול ביום כיפורים והא אין אדם משים עצמו רשע (עיין כתובות יח:), ותירץ הפרי מגדים דאולי התורה גילה ביום הכיפורים, או יש לומר דמיתורא דקרא דכתיב (ויקרא ז יח) לא יחשב לו פגול יהיה, מרבינן דהכהן נאמן על הפיגול, והא דמיותר הך קרא היינו כמבואר בגמ' (נדרים לו.) דכהנים שפיגלו פיגולן פיגול, ומקשה בגמ' אי אמרת בשלמא כהני שלוחי דרחמנא היינו שפיגולן פיגול, אלא אי אמרת שלוחי דידן הוו אמאי פיגולן פיגול, לימא ליה שליחא שויתיך לתקוני ולא לעוותי, ומשני שאני גבי פיגול דאמר קרא לא יחשב לו, מכל מקום. ולפי זה לדידן דנקטינן כהני שלוחי דרחמנא נינהו מיותר הך קרא לרבות דכהנים נאמנים על הפיגול, עכ"ד. אמנם לפי דברי הפרי מגדים הקשה השואל בשו"ת בית שערים (או"ח סי' שכ"ד) אם כן האיך יליף רבי יוחנן דעד אחד נאמן מכהן גדול ביום הכיפורים דכי אמר פיגול הוא מהימן, הא על כרחך לאו בתורה נאמנות הוא רק גזירת הכתוב הוא וכיון דחידוש הוא לא ילפינן מיניה בעלמא, עכ"ק.

איברא הא לא קשיא רק לפי תירוצו של הפרי מגדים דהא דכהן נאמן לגבי פיגול ילפינן מקרא דכתיב גבי פיגול, אמנם מצינו ישוב אחר להך קושיא בשו"ת בית יצחק (יו"ד ח"א סי' יג אות ח) דכתב לתרץ הא דהכהן נאמן לומר פיגול היא אף שאין אדם משים עצמו רשע, לפי מה שכתב הנודע ביהודה (מהדו"ת אהע"ז

ס' קנו) **ובשב שמעתתא** (ש"ז פ"ה) דלא אמרינן אין אדם משים עצמו רשע אלא בעבירה שנפסל לעדות על ידי כן, אבל בעבירה שלא נפסל לעדות לא אמרינן אין אדם משים עצמו רשע עי"ש, ולפי זה בפיגול דהוי לאו שאין בו מעשה כמבואר בגמ' (זבחים כט:), לא נפסל לעדות על ידי כן, כמבואר בתומים (סי' לד סק"א) ובנתיבות המשפט (שם) דבלאו שאין בו מעשה לא נפסל לעדות, ומיושב קושית הפרי מגדים דכהן שאמר פגלתי אינו משים עצמו רשע בזה כיון דלא נפסל לעדות מאחר דהוי לאו שאין בו מעשה עכ"ד הבית יצחק, ולפי זה שפיר מצינו למילף מכהן גדול דעד אחד נאמן באיסורין דלא מצינו במקום אחר דאינו נאמן בהא דנצטרך לומר דחידוש הוא.

אולם הא תינח שפיר כשנימא דהמפגל אינו לוקה משום דהוי לאו שאין בו מעשה, אמנם הא גופא צ"ב אמאי המפגל אינו לוקה וכקושית הפני יהושע (בשמעתין ד"ה דכי אמר), דהלא בשמעתין נראה דהא דקאמרינן (זבחים שם) המחשב בקדשים, לאו מחשבה גרידא אלא לדיבור קרי מחשבה, ולפי זה קשה הא דאמרינן בגמ' (שם) דהמחשב בקדשים אינו לוקה משום דהוי לאו שאין בו מעשה, והלא כיון דלא הוי פיגול אלא בדיבור, אמאי קרי ליה לאו שאין בו מעשה הא קיי"ל עקימת שפתיו הוי מעשה היכא דבדיבורא עביד מעשה (תוס' ב"מ צ: ד"ה ר"י) והכי נמי עביד מעשה בדיבורו לפגל הקרבן ולפוסלו עכ"ק.

אמנם כתב בשו"ת מהרי"א (אהע"ז סי' כז) דהא דאמרינן (תמורה ג:) במימר דהוי מעשה כיון דבדיבורו עביד מעשה, היינו דוקא במימר דנתפס אף בשוגג וליתא בשאלה (רמב"ם הל' נדרים פ"ד ה"ז), דלא אתי דבור ומבטל מעשה, אבל תחלת הקדש דאיתא בשאלה משום דדיבור מבטל דיבור, הרי דלא חשיב מעשה עיי"ש, ולפי זה נמצא דהמפגל דאיתא בשאלה כמבואר בדברי התוס' (כריתות יג: ד"ה ארבע) דכל שלא נשחט ונזרק דמן כהלכתא איתא בשאלה עיי"ש, לא חשיב מעשה ולכן חשיב לאו שאין בו מעשה ואין לוקין עליו עכ"ד.

והיוצא מזה דהא דכהן נאמן לומר פיגלתי ולא אמרינן דאין אדם משים עצמו רשע, היינו משום דמפגל אינו לוקה מאחר דהוי לאו שאין בו מעשה, ולא אמרינן דבדיבורו עביד מעשה כיון דקרבן לאחר שחיטה ישנו בשאלה, ולפי זה נמצא דכשהיו ישראל במדבר לא היה כהן נאמן לומר פיגלתי, כי כתבו האבן עזרא וחזקוני (במדבר ל ב) דפרשת נדרים נאמרה אחר מלחמת מדין, לפי זה נמצא דכשהיו ישראל במדבר עדיין לא נאמר להם פרשת נדרים. ומבואר בגמרא (ב"ב קכ:) דהא דיש שאלה בהקדש ילפינן בגזירה שוה דזה הדבר מנדרים עיי"ש, נמצא דכשהיו במדבר עדיין לא נאמר להם הדין דיש שאלה בהקדש, וכיון דאז לא היה מהני שאלה בהקדש הרי המפגל עביד מעשה בדיבורו ולוקה עליו, ומאחר דלוקה לכאורה אינו נאמן לומר פיגלתי דהלא אין אדם משים עצמו רשע, אלא דאכתי איכא למימר דכהן נאמן לגבי פיגול אף על גב דבעלמא אין אדם משים עצמו רשע, וכמבואר בפרי מגדים דילפינן מקרא דלא יחשב דכהן נאמן על הפיגול.

ומעתה יתיישב היטב קושית המהרי"ד, דליכא למימר דילפינן דעד אחד נאמן באיסורין מכהן גדול במשכן, וממה נפשך אי נימא דכיון דאז אכתי לא היה מהני שאלה בהקדש ומשום דאכתי לא היה אפשר למילף שאלה בהקדש מפרשת נדרים, הלא נמצא דבמשכן לא היה הכהן נאמן לומר פיגלתי מאחר דלוקה עליו ואין אדם משים עצמו רשע, ואפילו נימא דגם במשכן היה הכהן נאמן לומר פיגלתי דדרשינן קרא דלגבי פיגול הכהן נאמן אף כשמשים עצמו רשע, מכל מקום לא מצינו למילף משם דעד אחד נאמן באיסורין, וכקושית הבית שערים דמאחר דכהן נאמן לומר אף על פי שמשים עצמו רשע, אם כן הרי זה חידוש ומחידוש לא גמרינן, ומוכרח לומר דהא דילפינן מכהן גדול היינו דוקא לאחר דניתנה פרשת נדרים, ומני אז שפיר מצינו למילף משם דעד אחד נאמן באיסורין, דליכא למימר דהוי דבר חידוש דהלא אחר דמהני שאלה בהקדש נמצא דמפגל לא עביד מעשה בדיבורו, ולא אמרינן בזה אין אדם משים עצמו רשע, ונמצא דהא דילף רבי יוחנן דעד אחד נאמן מכהן גדול היינו מהא דנאמן במקדש, ושפיר מקשי הגמרא ודלמא דחזיניה בפישפש.

ב

ואשיבה רגלי למידרש בהקדם מה דאיתא בזוה"ק (פ' נשא דף קכב.) שהחוטא דינו כמזיק, לאשר

הוא פוגם למעלה בעולמות העליונים, וכתבו המפרשים (שארית יעקב פ׳ אחרי) דלפי זה מתחייב ח״ו עונש חמור, דקי״ל (גיטין מח.) הניזקין שמין להן בעידית ובעל חוב בבינונית, וכיון שהחוטא דין מזיק יש לו, צריך לשלם בעידית.

אכן כתב בספר צפנת פענח חדש (ערך הקדש אופן א) מליצה ישרה על בני ישראל, דקי״ל בדיני נזיקין (בבא קמא לז:) שור של הקדש שהזיק שור של הדיוט פטור, שור של הדיוט שהזיק שור של הקדש חייב. ובני ישראל יש להם דין הקדש, כיון שהם עמו ונחלתו והם חלק גבוה, ולכן הם פטורים על חטאתם כדין שור הקדש שהזיק, לא כן אומות העולם שהם תחת השרים (פרקי דר״א פכ״ד), דינם כדין שור הדיוט שהזיק וחייבין על חטאתם, עכ״ד.

והראיה שיש לבני ישראל דין הקדש, כי כתבו החיד״א (הגדת שמחת הרגל) והחתם סופר (תורת משה פ׳ וארא) בטעם יציאת מצרים קודם הזמן, על פי מה דקי״ל (יבמות מו.) הקדש חמץ ושחרור מפקיע מידי שעבוד, והקב״ה הקדיש את ישראל לעצמו ולכבודו, ככתוב (ירמיה ב ג) קודש ישראל לה׳, וההקדש הפקיע מידי שעבוד מצרים, עכ״ד.

ועל פי זה יש לפרש הכתוב (במדבר כג כא) שמזכירין בסדר מלכיות, לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל ה׳ אלהיו עמו ותרועת מלך בו, אל מוציאם ממצרים. ופירש״י לא הביט הקב״ה און שביעקב, כשהן עוברין על דבריו אינו מדקדק אחריהם להתבונן באוניות שלהם ובעמלן שהן עוברין על דתו. ולכאורה יקשה איזו משוא פנים יש בדבר שאין הקב״ה מדקדק אחר עוונותיהם של ישראל. אך יש לומר המכוון, לא הביט און ביעקב דהיינו שאינו מסתכל בפגם החטא כפי מה שהוא למעלה בעולמות העליונים ולהענישם כמו מזיק, כי ה׳ אלהיו עמו ותרועת מלך בו, ששמינו קראת בשמך ואנו נקראים בשם קדושים, והראיה שיש לנו דין הקדש, אל מוציאם ממצרים, שהוציאנו משם קודם הזמן כי ההקדש הפקיע את השעבוד, הרי יש לנו דין הקדש, וממילא יש מליצה זו דשור של הקדש שהזיק פטור מתשלומין.

ובזה יתפרש דברי רד״ק שתקיעת שופר רמז לביטול העבודה במצרים, דהנה כתב הרמב״ם (הלכות תשובה פ״ג ה״ד) בטעם תקיעת שופר כדי להתעורר לתשובה. ובכדי שלא יאמרו שאין התשובה מועיל מחמת פגם העבירה והזיקו בעולמות העליונים ואי אפשר לבן אדם להשלים את הנזק, על כן תוקעין בשופר רמז שבטלה עבודה מאבותינו במצרים אפילו בטרם הגיע הזמן, כי נעשו בני ישראל קודש לה׳ וההקדש הפקיע מידי שעבוד, והכי נמי שור של הקדש שהזיק פטור מתשלומין, ומועיל התשובה לכפר.

וזה עצמו גם טעמו של רב סעדיה גאון שתקיעת שופר בא להזכיר מתן תורה, רמז על מה שנאמר במתן תורה (שמות יט ו) ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש, וכתב א״ז זללה״ה בייטב פנים (לשבועות אות י) דבשעת מתן תורה חל ההקדש, עי״ש. וממילא נעשו בני ישראל בבחינת שור של הקדש, לכן הם פטורים על ההיזקות בשמי מעל הנגרם על ידי החטא, ולכן מועיל התשובה שמתעוררין בראש השנה.

ובזה יש לפרש הרמז בפסוק (דברים כח ט) יקימך ה׳ **לו לעם קדוש** ג׳מטריא **שופר** (חמרא טבא פ׳ תבא). והיינו כי מאחר שבשעת תקיעת שופר אנו מזכירין מתן תורה מה שנאמר ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש, ממילא יש לנו דין שור של הקדש, ויש בזה מליצה ישרה להקל מעלינו חיוב תשלומין על פגם וההיזק שנעשה על ידי החטא בשמי מעל.

ולזה אומרים (בתפלות ראש השנה) ותתן לנו ה׳ אלקינו את יום הזכרון הזה יום תרועה מקרא קודש זכר ליציאת מצרים, פי׳ יום תרועה, לתקוע בשופר, כדי להזכיר מקרא קודש, מה שאנו נקראים גוי קדוש בשעת מתן תורה, זכר ליציאת מצרים, שמטעם זה יצאנו ממצרים קודם הזמן, כי ההקדש הפקיע את השעבוד.

ובזה יתפרש אומרו תקעו בחודש שופר בכסא ליום חגינו, כי חק לישראל ה׳וא מ׳שפט ל׳אלהי י׳עקב ראשי תיבות אותיות מיל״ה, כי כתב החיד״א (ראש דוד פ׳ בא) שעל ידי המילה מתקדש נפש האדם, ועל דרך שאומרים (בברכת המילה) אשר קיד״ש ידיד מבטן וחק בשארו שם, עכ״ד. וזה שאמר תקעו בחודש

שופר, להמליץ טוב על בני ישראל שיש להם דין הקדש כאמור, כי חק לישראל הוא מ"שפט לאלהי יעקב ראשי תיבות אותיות מיל"ה, שמכח מצות מילה יש להם דין הקדש, ושפיר מתעורר המליצה שבני ישראל יש להם דין שור של הקדש שהזיק דפטור מתשלומין.

ג

אך יש להעיר על מליצה זו, ממה שכתב המהרש"א במס' קידושין (דף נו: תוד"ה המקדש) דבפיגול נותר וטמא, פקע מינייהו איסור קודש, עי"ש. והנה כי כן אם נכשל וחלילה נטמא בטומאת החטא, הוה ליה כהקדש שנטמא דפקע מיניה שם קודש, ואזלא מליצה זו דהוה כשור של הקדש דפטור על הזיקו.

אכן הפני יהושע ואור חדש (קידושין שם) והחתם סופר בתשובותיו (אה"ע ח"ב סי' קנ"ב) הקשו על מהרש"א ממתניתין במס' כריתות (דף יג:) יש אוכל אכילה אחת וחייבין עליה ארבע חטאות ואשם אחת, טמא שאכל חלב והיה נותר מן המוקדשין ביום הכיפורים, דחייב ד' חטאות, על חלב, נותר, אכילת קדשים בטומאה, ועל אכילת יום כיפורים, ואשם על מעילתו, עי"ש. ובכן כיון דחייב אשם מעילות בנותר, הרי דאף בנותר שייך איסור הקדש, והכי נמי בקדשים שנטמאו נשאר בו בו שם קודש, והיינו דאמרינן (סנהדרין מד.) ישראל אע"פ שחטא ישראל הוא, דלא פקע מיניה שם קודש, ושפיר אמרינן המליצה דשור של הקדש שהזיק פטור.

ובזה יש לפרש מאמרם ז"ל (אבות פ"ו מ"א) ברוך שבחר בהם ובמשנתם, פי' ברוך שבחר בהם, דאע"פ שחטאו בקדושתן קיימו, ובמשנתם, מכח המשנה במס' כריתות יש אוכל אכילה אחת וחייבין עליה ארבע חטאות ואשם אחת.

ובדרך זה יש לפרש הפסוק (בפ' שופטים) כי יפלא ממך דבר למשפט בין דם לדם בין דין לדין ובין נגע לנגע דברי ריבות בשעריך וקמת ועלית אל המקום אשר יבחר ה' אלהיך בו. בהקדם מה שכתב בדגל מחנה אפרים (שם) לפרשו, כי יפלא ממך דבר למשפט, ותרגומו ארי יתכסי, פי' כשיהיה ראש השנה יום הכסא, כמאמרם ז"ל (ראש השנה ח.) איזהו חודש שהלבנה מתכסה בו וכו', ואז משפט לאלהי יעקב, וזהו דברי ריבות בשעריך, היינו אלו מיימינים לזכות ואלו משמאילים לחובה, אז העצה וקמת ועלית אל המקום, עכ"ד.

ולפי האמור י"ל הכוונה דברי ריבות בשערי"ך, דקאי על שערים המצויינים בהלכה, כי המיימינים ומשמאילים במשפט של מעלה הן תלויין ועומדין בדברי ריבות בשעריך בבתי מדרשות, זה מחלוקת האחרונים לגבי קדשים שנטמאו אי פקע מינייהו שם קודש, ועל זה אומר וקמת ועלית אל המקום אשר יבחר ה' אלהיך בו, דמהא דחייב אשם מעילות באוכל נותר, יש להוכיח דבנותר וטמא לא פקע מינייהו שם קודש, ובכן יש מליצה ישרה לכל חטאת בני ישראל שלא לחייבם בדין מזיק, דהרי שור של הקדש שהזיק פטור, והקב"ה יוציא כאור משפטינו בחסד וברחמים.

ד

עוד י"ל המכוון וקמת ועלית אל המקום אשר יבחר ה' אלהיך בו, על פי מה דאיתא במס' גיטין (דף נד:) כהן גדול ביום הכפורים שאומר פגלתי נאמן, והקשה הפרי מגדים (יו"ד סי' ה' משב"ז סק"ז) האיך מהימן הכהן גדול ביום הכיפורים לומר שפיגל, הא קי"ל (כתובות יח:) אין אדם משים עצמו רשע, והכא הוה רשע משום דמפגל בקדשים, והוא קושית אור זרוע (ח"ב סי' רכ"ג).

ותירץ בשו"ת בית יצחק (יו"ד סימן י"ג או"ח) על פי מה שכתב בשו"ת נודע ביהודה (מהדו"ת אה"ע סי' קנ"ו) דדוקא היכא דאיכא עונש מלקות ומיתה ונפסל לעדות, אז אין אדם משים עצמו רשע, אבל במקום דליכא עונש מיתה ומלקות שפיר מהימן דלא הוה רשע, ולפי זה יש לומר דרבי יוחנן סבירא ליה כמסקנת הגמרא במס' זבחים (דף כט:) שאין לוקין על הפיגול משום דהוה לאו שאין בו מעשה, ומשום הכי נאמן הכהן גדול באומר פגלתי דלא שייך הכא אין אדם משים עצמו רשע, עכ"ד.

אמנם הקשה בפני יהושע בשמעתין (גיטין נד: בגמ' בד"ה דכי אמר פיגול) לשיטת התוס' (בבא מציעא מג: ד"ה החושב) דפיגול לאו במחשבה גרידא אלא בדיבור, קשה הא דאמרינן במס' זבחים דמפגל הוה לאו שאין בו מעשה ואינו לוקה עליו, הא קי"ל (תמורה ג:)

דבמימר לוקה משום דבדיבורו עשה מעשה, והכי נמי בפיגול הוא עושה מעשה בדיבורו לפגל הקרבן ולפוסלו.

ותירץ בשו"ת נודע ביהודה (מהדו"ת יו"ד סי' קס"ח) דדוקא במימר אמרינן בדיבורו עביד מעשה, משום דמקודם היתה הבהמה חולין ועכשיו נעשית קודש בדיבורו, לכך חשיב מעשה, אבל פיגול שהיא קודש מקודם, אלא שעבודת הזריקה מתיר לאכילה ולמזבח, והמפגל אינו מתיר אותה, וממילא היא פסולה משום שאין הזריקה מתרת אותה, לכך לא חשיב מעשה, עכ"ד.

וכתב על זה בשו"ת בית יצחק (שם אות ז') דלדעת המהרש"א דפיגול פקע שם קודש מיניה, ואיסור חדש נתהוה בו מחמת פיגולו, נמצא שהוא עושה מעשה בדיבורו דפוקע שם קודש, והוא חייב מלקות, עי"ש. אך לפי זה הדרא קושית הפרי מגדים לדוכתה אמאי נאמן כהן גדול לומר פגלתי, הלא אין אדם משים עצמו רשע כיון שיש בה מלקות.

ומחמת חומר הקושיא צריך לומר כשיטת החולקים על המהרש"א, דבפיגול לא פקע שם קודש מיניה, נמצא דדיבורו לא הוה כמעשה ומשום הכי אינו לוקה המפגל, שוב לא שייך לומר אין אדם משים עצמו רשע כיון שאין בה מלקות, ומשום הכי נאמן כהן גדול לומר פגלתי.

וזה שאמר כי יפלא ממך דבר למשפט, היינו במשפט של מעלה, דברי ריבות בשעריך, מיימינים לזכות ומשמאילים לחובה, כי המיימינים לזכות ממליצים דהוי שור של הקדש ופטור על מה שהזיק למעלה, ומשמאילים טוענים שעל ידי החטא הוו כקדשים שנטמא דפקע שם קודש מיניה, וקמת ועלית אל המקום אשר יבחר ה' אלקיך בו, רמז אהא דמבואר בגמרא דכהן גדול ביום הכפורים נאמן לומר פגלתי, וכתיב (ויקרא טז יז) וכל אדם לא יהיה באוהל מועד, ואם כן ליכא עדות, ולכאורה איך מהימן כהן גדול בלא עדים, נימא אין אדם משים עצמו רשע, ועל כרחך כיון דליכא מלקות בכהאי גוונא משום הכי מהימן, שמע מינה דבפיגול לא פקע שם קודש מיניה, והכי נמי בטמא לא פקע שם קודש מיניה, שוב י"ל המליצה ישרה דבני ישראל שנכשלו בחטא הוה כמו שור של הקדש שהזיק דפטור מתשלומין.

ה

ובלכתינו בדרך זה יש לפרש מאמר הגמרא במס' שבת (דף קיח:) אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן, כל המשמר שבת כהלכתו אפילו עובד עבודה זרה כדור אנוש מוחלין לו, שנאמר (ישעיה נו ב) אשרי אנוש יעשה זאת ובן אדם יחזיק בה שומר שבת מחללו, אל תקרי מחללו, אלא מחול לו. והקשה הטורי זהב (או"ח ריש סימן רמ"ב) איכא למידק, אי לא עשה תשובה שבת מאי מהני, ואי עשה תשובה שבת למה לי.

ויש ליישב על פי דברי האלגאזי בנאות יעקב (דרוש לשבת חנוכה) שבני ישראל מתקדשים מקדושת שבת, כדכתיב (שמות לא יד) ושמרתם את השבת כי קודש היא לכם, שהשבת משפיע לכם קדושה, ועל ידי זה יש לנו דין הקדש. וכן כתב בנועם מגדים (פ' תשא) לפרש זכור את יום השבת לקדשו, דלכאורה הוה ליה למימר זכור לקדש את יום השבת, אך הכוונה שמצות זכירת יום השבת גורם לקדושה שתבוא, עכ"ד. ועל כן תלוי מחילת העונות בשמירת שבת קודש, כי המשמר שבת כהלכתו הוא מתקדש בקדושת השבת, ועל כן מוחלין לו על מה שהזיק בעולמות העליונים בחטאיו, שיש לו דין שור של הקדש דפטור על ההזיקות.

ועל פי זה יש לפרש הפסוקים אשר ברך יצחק אבינו את יעקב בנו (בראשית כז כז) וירח את ריח בגדיו ויברכהו ויאמר ראה ריח בני כריח שדה אשר ברכו ה', ויתן לך האלהים מטל השמים ומשמני הארץ ורוב דגן ותירש. וצריך ביאור מה הדמיון לשדה דווקא. ובמדרש (ב"ר פס"ו ס"ג) איתא, מטל השמים זו מקרא, ומשמני הארץ זו משנה, דגן זו תלמוד ותירוש זו אגדה.

אך יש לומר הכוונה על פי מה דאיתא ברעיא מהימנא (זוהר אמור דף צט:) ביומא דראש השנה נכנס יעקב לקבל הברכות מאת יצחק אביו, ואז ראה יצחק ברוח קדשו עד סוף כל הדורות, כדאיתא בגמרא (סנהדרין לו.) וירח את ריח בגדיו, אל תיקרי בגדיו אלא בוגדיו, והיינו אלו שנכשלו בחטאים ח"ו, ובראש השנה כל באי עולם עוברים לפני ה' כבני מרון ועומדים במשפט, ולכן המליץ טוב עליהם שיועיל להם תשובה, ולא יבא

המקטרג לאמר שצריכים לשלם כל הפגמים שמעלו בשמי מעל, ולזה אמר ראה ריח בני כריח שד"ה אשר ברכו ה', ופירש"י כריח שדה זהו שדה תפוחין, וכתב א"ז זללה"ה בייטב לב (פ' תולדות) רומז לשבת קודש הנקרא (זוה"ק יתרו פח.) חקל תפוחין קדישין. והיינו שבזכות שמירת שבת כהלכתו הם נעשים קודש, ומוחלין להם כל עונותיהן ואינם צריכים לשלם מה שהזיקו.

והמשיך ואמר ויתן לך האלהים מטל השמים זו מקרא, רומז על מה שנאמר ושמרתם את השבת כי קוד"ש היא לכ"ם, והיינו שהשבת קודש מקדשת את בני ישראל, ושוב אינן חייבין על הזיקן. ואם תאמר שמא על ידי החטאים נטמאו וממילא פקע מינייהו שם קודש, לזה אמר ומשמני הארץ זו משנה, רמז אהא דתנינן במשנה במס' כריתות יש אוכל אכילה אחת וחייב ארבע חטאות ואשם אחת, שמע מינה שנשאר שם קודש על הנותר. ורוב דגן זה תלמוד, מה ששנינו בגמרא במס' גיטין כהן גדול ביום הכפורים שאומר פגלתי מהימן, ולא אמרינן אין אדם משים עצמו רשע, והיינו מפני שאין בו מלקות, ועל כרחך דלא נפקע מפיגול שם קודש, דאם לא כן נמצא דבדיבורו עביד מעשה כמו מימר והמפגל חייב מלקות ואיך מהימן, ועל כרחך דלא פקע מפיגול שם קודש, והכי נמי בקדשים שנטמאו לא פקע מינייהו שם קודש, ושפיר יש להמליץ על בני ישראל דהוה כמו שור של הקדש שהזיק דפטור מתשלומין.

וזה שאמר הנביא שובה ישראל עד ה' אלקיך כי כשלת בעוניך, שעשו הזיקות גדולות בשמי השמים, אמרו אליו כל תשא עון, שימחול על הזיקות, ונשלמה פרים שפתינו, דהוי כשור של הקדש שהזיק דפטור. או י"ל המכוון באומרו ונשלמה פרים שפתינו, רמז על כהן גדול שאומר פגלתי על פר שלו ביום הכפורים שהוא נאמן, ועל כרחך דהמפגל בדיבורו לא לקי, שמע מינה דבפיגול לא עביד מעשה, דבפיגול לא נפקע ממנו שם הקדש, והכי נמי בטמא לא פקע מיניה שם קודש, ושפיר שייך לומר המליצה ישרה שבני ישראל הם כשור של הקדש דפטור מתשלומין.

שובה ישראל עד ה' אלהיך כי כשלת בעוניך, קחו עמכם דברים ושובו אל ה'. וצריך ביאור מהו הדברים שיקחו.

ונ"ל על פי מה דאיתא במדרש ילקוט (הושע רמז תקלב) אומרים ישראל לפני הקב"ה, רבונו של עולם אם אנו עושין תשובה מי מעיד עלינו, והעיר כ"ק מרן דו"ז זללה"ה בדברי יואל (לשבת שובה אות כד) הלא אמרו חז"ל (חגיגה טז.) אבריו של אדם מעידין עליו, ומה הקושיא אם אנו עושים תשובה מי מעיד עלינו, הא אבריו של אדם יכולין להעיד גם על התשובה.

אמנם כתב בספר דרך אמת (פרק ו) על מאמרם ז"ל (אסת"ר פ"י ס"ג) רשעים מסורים ביד לבם, דהיינו שהלב במאסר ברשותו של יצר הרע, עכ"ד. ובכן אם הלב נאסר ברשותו של היצר הרע, אין בידו של אדם לעשות תשובה, ובפרט לפי מאמרם ז"ל (סוכה נב.) יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ואלמלא הקב"ה עוזרו לא יוכל לו, נמצא שאין בידו לשוב בלי עזר אלוה ממעל. והנה מבואר בגמרא (גיטין נד:) דעד אחד אינו נאמן נגד החזקה רק אי הוה בידו, וכתבו בתוס' (קידושין סה: ד"ה נטמאו, גיטין ב: ד"ה עד אחד) דעד אחד נאמן להעיד להיתר בדבר שהיה בידו אע"פ שאין עכשיו בידו, וזה השאלה אם אנו עושים תשובה מי מעיד עלינו, דכיון שאין ביד האדם לשוב מעצמו, אם כן איך נאמנו אבריו להעיד בו, הא אין עד אחד נאמן להעיד נגד חזקת איסור.

אך כתב א"ז זללה"ה בייטב לב (פ' שופטים עמוד קה) שאם ח"ו כבר נתפס הלב במאסר, יש מקום לפותחו ולהוציאו על ידי התורה המתיש כחו של יצר הרע, וכמו שאמרו חז"ל (איכ"ר פתיחתא ס"ב) המאור שבה מחזירו למוטב. ועל זה אנו מבקשים (בתפלת ובא לציון) הוא יפתח לבנו מן המאסר, בתורתו, על ידי התורה, עכ"ד. ולפי זה אם אנו עוסקים בתורה הקדושה, נזכה לצאת מן השבי אצל היצר הרע, ושוב הוי בידינו לשוב בכל עת וזמן, ושפיר עד אחד נאמן בדבר שהיה בידו, ויכולים האברים להעיד על התשובה.

ועל פי זה יש לפרש דברי רש"י (פ' נצבים) למה נסמכה פרשת אתם נצבים לקללות, לפי ששמעו ישראל מאה קללות חסר שתים, הוריקו פניהם ואמרו מי יוכל

לעמוד באלו, התחיל משה לפייסם אתם נצבים היום כלכם לפני ה' אלהיכם. ולדרכינו יש לומר הכוונה בזה, דהנה קי"ל (רמב"ם פ"ז מהל' תשובה ה"ה) אין ישראל נגאלין אלא בתשובה, עי"ש. ובכן יש לומר כי בני ישראל בשומעם דברי התוכחה, הבינו כי יסורין אלו הם כדי לעוררם לתשובה כדי שיזכו לגאולה, אך הוריקו פניהם, כי אפילו כשיעשו תשובה מי יעיד על התשובה, ואם תאמר שאבריו של אדם מעידין בו, הלא על ידי ריבוי חטאים נפלו בשבי היצר ואסורים ח"ו בידו, ואם כן אין בידם לשוב, ואפילו אם יערה הקב"ה רוח טהרה ממרום לעוררם לתשובה, מכל מקום מי יעיד על זה, הלא עד אחד אינו נאמן בכהאי גוונא.

ועל זה פייסם משה רבינו ואמר אתם נצבים היום, ובמדרש (ילקוט רמז תתק"מ) אמר להם משה לישראל, מבקשים אתם לעמוד בעולם עסקו בתורה, כי על ידי עסק בתורה יזכו לצאת משבי היצר הרע, וכאמרם ז"ל (אבות פ"ו מ"ב) שאין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתורה, ומעתה שוב יהיה בידם לשוב, ויוכלו האברים להעיד על התשובה.

ובזה יתבאר דברי הנביא, שובה ישראל עד ה' אלהיך, ואם תאמר הרי כי כשל"ת בעוני"ך, שבעוה"ר הלב בעצמו נתונה במאסר והאברים אינם עוד ברשותם ובידם שיהיו נאמנים להעיד, ואם כן יוקשה לדעת אם אנו עושים תשובה מי מעיד עלינו, לזה נותן לנו עצה קחו עמכם דברים, ודרשו חז"ל (שמו"ר פל"ח ס"ד) אין דברים אלא דברי תורה שנאמר (דברים א א) אלה הדברים אשר דיבר משה. ועל ידי עסק התורה תזכו לצאת מן המאסר, ותוכלו לשוב אל ה' ויעידו האברים על התשובה.

ז

אמנם עוד דברים בגו בענין התשובה, דהנה במס' חגיגה (דף טז.) פליגי בגמרא מי מעיד על האדם ביום הדין, רבי יהודה ברבי נחמני אמר אבני ביתו וקורות ביתו של אדם הם מעידין בו, רבי זריקא אומר נשמתו של אדם מעידה בו, תניא רבי שילא אמר שני מלאכי השרת המלוין אותו הן מעידין בו, עי"ש. ולכאורה קשה הלא מבואר בספרי הקודש שעיקר התשובה הוא בלב, דתלוי בנקודה פנימית שבלב חרטה על העבר ובקבלה טובה על העתיד וכמבואר בפוסקים (נודע ביהודה מהדו"ק או"ח סימן ל"ה), וכן כתב בהקדמה לספר דרך פקודיך, וראיה לזה ממה שאמרו חז"ל (קידושין מט:) המקדש את האשה על מנת שאני צדיק גמור ונמצא רשע גמור הרי זה מקודשת שמא הרהר בתשובה, ואפילו נמצא רשע גמור בגניבה וגזל ועריות ולא היה הזמן מספיק להתענות עתים וימים, אף על פי כן היא מקודשת, ומזה תדע כי עיקר התשובה היא בלב עי"ש. וידוע כי המלאכים אינם יודעים מחשבות שבלב כדעת התוס' (שבת יב: ד"ה שאין), ואם כן קורות ביתו של אדם וכן המלאכים המלוין לאדם אינם יכולים להעיד על התשובה, כיון שעיקר התשובה הוא במחשבה, ולפי זה יש לחקור מי מעיד על התשובה.

וצריך לומר כמ"ד נשמתו של אדם מעידה בו, והיא מעידה על התשובה. אכן מבואר בגמרא (גיטין נד:) דעד אחד אינו נאמן להעיד באיסורין נגד חזקה רק אם הוא בידו לשיטת אביי, ולשיטת רבא אם היה בידו ומעיד בפעם ראשונה, אבל אם לא היה בידו אינו נאמן לא לאיסור ולא להיתר נגד חזקה. ומעתה לפי המבואר בספה"ק שאי אפשר לבן אדם לעשות תשובה בשלימות על ידי מעשה עצמו, רק על ידי שהקב"ה מערה עליו רוח טהרה, אם כן לא הוי בידו, ואיך מהימן הנשמה להעיד, הא הוה רק עד אחד.

ויש לומר על פי מה שכתבו התוס' במס' גיטין (דף ב: ד"ה עד אחד) מנא לן דעד אחד נאמן באיסורין, וי"ל דילפינן מנדה דדרשינן (כתובות עב.) וספרה לה (ויקרא טו כח) לעצמה, והקשו בתוס' אם כן אפילו באתחזק איסורא נילף מנדה שהיא נאמנת אפילו נגד החזקה, ותירץ הרמב"ן דמנדה אי אפשר למילף, דהתם אי אפשר בענין אחר משום הכי האמינתה תורה, ואין למידין ממנה לשאר עדיות כלל, שאין דנין אפשר מאי אפשר, עכ"ד.

אך מקום יש לחדש ולומר דאף דאין דנין אפשר מאי אפשר, אבל אי אפשר דנין מאי אפשר, ולפי זה יש לומר דכיון שאי אפשר לשום עדות להעיד על תשובה שבלב אם הוא תשובה גמורה, לכן בכהאי גוונא ילפינן מנדה דעד אחד נאמן אפילו נגד חזקה, ושפיר יכולה הנשמה להעיד על התשובה.

ובזה יש לפרש מה ששנינו בשלהי מס' יומא (דף פה:) אמר רבי עקיבא, אשריכם ישראל, לפני מי אתם מטהרין ומי מטהר אתכם, אביכם שבשמים, שנאמר (יחזקאל לו כה) וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם, ואומר (ירמיה יז יג) מקוה ישראל ה', מה מקוה מטהר את הטמאים אף הקב"ה מטהר את ישראל. וצריך ביאור מה הדמיון דוקא למקוה.

ולפי האמור יתפרש היטב, אשריכם ישראל לפני מי אתם מטהרין וכו' אביכם שבשמים, ועל ידי התשובה תזכו להטהר לפני ה', ואם תאמר מי מעיד על התשובה, לזה אמר מה מקוה מטהר את הטמאים אף הקב"ה מטהר את ישראל, להורות דילפינן העדות על התשובה מטהרת המקוה, דכמו שהנדה נאמנת על הטבילה במקוה אף דהוה עד אחד ואיתחזק איסורא, עם כל זה היא נאמנת משום דאי אפשר בענין אחר, הכי נמי נאמנת הנשמה להעיד על התשובה בפנימית הלב אפילו אם ח"ו איתחזק איסורא משום דאי אפשר בענין אחר, ודנין אי אפשר מאי אפשר, ועל ידי כן הקב"ה מטהר את ישראל, לטהרינו ולנקותינו מכל שמץ חטא ועון.

*

מ'שטייט אין עשי"ת, דרשו ה' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב, דאס גייט ארויף אויף עשי"ת. דער נביא זאגט קחו עמכם דברים ושובו אל ה', דאס מיינט מען דברי תורה (שמו"ר פל"ח ס"ד).

מען דארף ארויסברענגען דעם שבח פון תושבי קרית יואל, ב"ה דער כח התורה דאהי איז זייער שטארק, היא הודה היא זיוה היא הדרה, רוב בעלי בתים האבן א שיעור קבוע אין לימוד התורה, יעדן פארטאגס איז דאס ביהמ"ד וואס איז מיוחד פאר לימוד התורה פיל מיט הונדערטער בעלי בתים וואס זענען עוסק בתורה פארן דאוונענען, פאר מ'גייט ארויס עוסק זיין על המחי' ועל הכלכלה.

אזוי אויך אין תפלה, ס'שטייט פון בעלזער רב הרה"ק ר' יהושע'לע, אז קחו עמכם דברים, גייט ארויף אויף תפלה. דארף מען זהען אין די טעג פון ימי התשובה, זיך מחזק זיין אינעם ענין פון תפלה.

און מ'מוז ביי דעם אויך דערמאנען לשבח, ב"ה ס'איז איינגעשטעלט דא אין ביהמ"ד א סדר פון מנינים יעדע צעהן מינוט, אז וועט מ'קומט אן קען מען זיך שטעלן דאוונענען פון אנהויב, מ'דארף זיך נישט 'מיטכאפן' מיט קיין מנינים. דארף מען טאקע זעהן זיך צו שטעלן דאוונענען ווי עס דארף צו זיין. די זעלבע זאך שבת קודש איז זייער א שיין דאוונענען, א ווארימע דאוונענען, דער ציבור מאכט דאס, מ'דאוונט אין אנדערע פלעצער אויך, אבער דאהי אין קרית יואל איז א ווארעמער ציבור און זייער א ווארעם דאוונענען.

די זעלבע זאך די מוסדות התורה, ב"ה זייער שיינע מוסדות, סיי די ישיבות קטנות, די תלמוד תורה, בית רחל, הערליכע מוסדות, פון אנדערע פלעצער קומט מען זיך לערנען וואס מ'טוט דא אין קרית יואל, וויאזוי מ'איז מחנך די קינדער, ס'איז א שטאלץ פאר קרית יואל, אדרבה זאל זיין ווי מער וואס זאלן זיך אפלערנען און נאכמאכן. די זעלבע זאך אין צניעות, שטייט קרית יואל גאר גאר הויך, אסאך שענער ווי אנדערע אידישע געגענטער.

אבער עס איז א זמן פון תשובה און תיקון המעשים, און ס'איז נאכאלץ דא וואס מ'קען מתקן זיין און בעסער מאכן, סיי אין תורה, נישט יעדער האט א שיעור, עס דארף זיין אז יעדער איינער זאל אויפשטיין אינדערפרי און האבן א שיעור קבוע, מיט א פעסטע קביעות, חק ולא יעבור, עס זאל נישט געשטערט ווערן אז איין טאג קומט מען יא, איין טאג קומט מען נישט. די זעלבע זאך מיט תפלה, מ'דארף קומען אין ביהמ"ד פון אנהויב דאוונענען, און דאוונענען כסדרן געהעריג על הסדר, דאס דאוונענען הייבט זיך אן ביי ברכות און נישט ביי הודו.

בנוגע די פירצה פון די כלים, ב"ה א גרויסער ציבור דאהי האט בכלל נישט די כלים, אשרי להם ואשרי חלקם, איך רעד צו די עסקנים וואס לייגן די פילטערס, זאגן זיי אז קענען אנדערע היימישע געגענטער שטייט קרית יואל די העכסטע אין סטאנדארט לגבי די פילטערס. מ'דארף צו וויסן אז די אלע כלים מינים ממינים שונים דאס איז א שפיל מיט פייער, מ'רופט עס דא א געמב"ל, ס'איז געמבלינ"ג מיטן לעבן!, מ'זאל רחמנות האבן אויף זיך און די בני בית און די קינדער, און

מ׳זאל האבן א פילטער דאס בעסטע וואס איז שייך - דאס איז לגבי די עזרת אנשים.

לגבי די עזרת נשים, דארף מען מעורר זיין זיך צו פארבעסערן בעניני צניעות, ובפרט אין דעם ענין פון ׳ביי האר׳ זאל מען זייער נזהר זיין, ס׳איז א בושה אז מ׳דארף רעדן פון דעם, אבער ליידער איז דא ביי א מיעוט וואס ס׳איז נפרץ געווארן דער הארבער ענין, ס׳איז טאקע א מיעוט, אבער אפילו א מיעוט איז אויך אסאך, דער פעטער ז״ל זי״ע האט זייער שארף געריעדט קעגן דעם, מ׳דארף וויסן אז מ׳וואינט אין זיין שטעטל וואס איז נקראת על שמו, דער הייליגער רבי ר׳ מענדל׳ע פון רימנוב ז״ל זי״ע האט געהייסן אז מ׳זאל מאכן א פענסטער אין אוהל ביי זיין ציון הק׳ ער זאל קענען משגיח זיין אויף די שטאט. וויל איך דא זאגן פאר די אלע אידן, דער פעטער ז״ל ליגט דא, דא געפינט זיך די ציון הק׳, ס׳איז דא א פענסטער אין זיין אוהל, ער קוקט זיך אים אין די שטאט וויאזוי מ׳פירט זיך, צו מ׳פירט זיך וויאזוי ער האט געמאנט און געפאדערט, דער פעטער ז״ל איז געווען א גברא דקפדנא, וויאזוי האט מען נישט מורא?, מ׳דארף זייער נזהר זיין!.

דאס ענין פון גוי׳איש ליין מאטריאל, דא אין קרית יואל איז ב״ה דא שומרי משמרת הקודש וואס גיבן אכטונג אז מ׳זאל נישט פארקויפן די אלע זאכן, אבער אין אנדערע געגענטער איז דאס יא דא צו באקומען, דארף מען זהן אז דאס טאר נישט אריינקומען אין שטוב, אז מען ליינט גוי׳אישע ליין מאטריאל וועלט מען פאר׳גוי׳אישט, דאס קאפ וועלט פאר׳גוי׳אישט, און דאס גאנצע וועג פון טראכטן וועלט פאר׳גוי׳אישט, דאס טאר נישט זיין צו באקומען, און מ׳טאר דאס נישט האבן אין די הייזער.

יעדער וויסט אז ס׳איז דא א פראבלעם מיט דירות, קרית יואל איז זיך ב״ה צו-וואקסן, און דאס פלאץ פון דירות איז זייער ענג געווארן, אונז האף מיר מיט׳ן אייבערשטענס הילף אז עס וועט נתרחב וועלן די גבולי הקדושה, ס׳וועט זיך בקרוב עפענען א פרישע שכונה, דעמאלטס וועט לייכטער וועלן מיט דירות, מיר האפן צום הייליגן באשעפער אז עס וועט זיין א ערליכע שכונה, און ס׳וועט טאקע זיין הרחבת גבולי הקדושה.

ס׳איז דא אידן וואס ווילן זיך פארגרינגערן, מ׳ציט זיך ארויס צו דרויסענדיגע געגענטער ארום קרית יואל, וויל איך דא זאגן, ס׳איז א שטארקער פראבלעם, אפילו אין די גלילות פון קרית יואל, ביז א פאר וואכן נאכדעם וואס מ׳ציט זיך ארויס דערקענט זיך עס, סיי אויף די גאנצע התנהגות, סיי אויף די עניני לבוש, וויאזוי מ׳גייט אנגעטוהן, ובפרט ביי די עזרת נשים און וויאזוי מ׳טוט אן די קינדער, מ׳זהט דאס אן, בערך צעהן פראצענט קינדער אין תלמוד תורה קומען פון די גלילות, ס׳איז זייער א גרויסער פראצענט, און מ׳דערקענט וויאזוי מ׳גייט אנגעטוהן. אלע מלמדים קענען דאס עדות זאגן.

ס׳איז געווען ביי מיר א אינגערמאן יעצט פאר די ימים טובים, ער איז זיך געקומען שואל עצה זיין, ער ווייל זיך צו א פלאץ וואס הייסט ברידז״ש סטאו״ן, האב איך אים געפרעגט וואס טוט זיך מיט מנין, האט ער געזאגט ס׳איז נאכנישט דא קיין מנין, וויפיל אידן וואוינען דארט, האט ער מיר געזאגט צוויי דריי אידן, האב איך אים געזאגט פון וואו וווייסטו ווער עס גיינן זיין דיינע שכנים, מיט וועם גיינן דיינע קינדער זיך חבר׳ן?, וויאזוי קען מען זיך אזוי ארויסציען?.

מ׳דארף צו וויסן, די אלע וואס ציען זיך ארויס, נישט נאר ווייל זיי ווילן האבן שענערע גראז, מ׳ציט זיך ארויס, כדי זיך צו קענען פירן וויאזוי מ׳וויל אן קיין עול, מ׳דארף זהן - איך זאג דאס פאר יעדן איינעם, און א טאטע זאל דאס זאגן פאר די קינדער - בלייבט וואוינען דא אין די שטאט קרית יואל, וואו ס׳איז דא א השגחה מיט א עינא פקיחא, צווישן וואריימע חסיד׳ישע אידן. דער אייבערשטער זאל העלפן, ס׳וועט נתרחב ווערן די גבולי הקדושה, ס׳וועט זיין א נייע שכונה, האפן מיר מיט׳ן אייבערשטענס הילף עס וועלן זיך באזעצן נאר חסיד׳ישע אינגעלייט, ס׳וועט זיין א וואריימע סביבה, וואס וועט לייגן א גוטן חותם אויף די געגנט, אז מ׳וועט מען קענען טרעפן דירות דא אויך, אבער יעצט אפילו מיט די גאנצע פלאג און ענגשאפט זאל מען בלייבן וואוינען דא אין קרית יואל.

דער אייבערשטער זאל העלפן מיר זאלן קענען מגדל זיין די קינדער צו תורה ויראת שמים, עס קומט דער נייער יאר, דער אייבערשטער זאל האלטן די רעכטע האנט, לגבי די גזירת חינוך, ס׳איז יעצט אויפ׳ן טיש באלד

נאך יו"ט, הרשעים כים נגרש, זיי ווילן שטערן די חינוך פון אונזערע קינדער, פארדעם זענען מיר מתפלל ותטה לב המלכות עלינו לטובה, קיינער זאל אונז נישט שטערן, מיר זאלן קענען מחנך זיין אונזערע קינדער בדרך התורה אן קיין שום שינויים.

די זעלבע זאך אין ארצינו הקדושה, מי יודע מה יולד יום, אין דעם ענין פון גיוס בני הישיבות, מ'דארף מתפלל זיין די רשעים זאלן נישט האבן קיין שליטה, מ'זאל נישט שטערן אידישע בחורים, זיי זאלן קענען עוסק זיין בתורה אומגעשטערט.

און דער אייבערשטער זאל העלפן מיר זאלן זוכה זיין צו א גמר חתימה טובה, א גוט געבענטשט יאר אין אלע ענינים, אלע אידן זאלן זוכה זיין צו א שנת אורה, א שנת ברכה, שנת קיבול תפלות, אלע תפלות פון כלל ישראל בכל מקומות מושבותיהם זאלן נתקבל וויערן ברחמים וברצון, מיר זאלן זוכה זיין צו א שנת גאולה וישועה בביאת גואל צדק במהרה בימינו אמן.

ס"ג שבת שובה (פרשת וילך)

שובה ישראל עד ה' אלהיך כי כשלת בעונך קחו עמכם דברים ושובו אל ה' אמרו אליו כל תשא עון וקח טוב ונשלמה פרים שפתינו (הושע יד ב). וצריך ביאור מה הם הדברים שיקחו, וגם מה ענין שילום פרים למצות תשובה.

ואפ"ל בהקדם דברי כ"ק מרן דו"ז זללה"ה בדברי יואל (פ' מצורע עמוד תי) לפרש הפסוק (תהלים צד יב) אשרי הגבר אשר תיסרנו יה ומתורתך תלמדנו, ולכאורה קשה מאי מעליותא היא לאדם שהוא סובל יסורים הלא כתיב (ישעיה סג ט) בכל צרתם לו צר, ודרשו חז"ל (חגיגה טו:) בזמן שאדם מישראל בצער שכינה מה אומרת קלני מראשי, אמנם ביאור הענין הוא כי כשם שאפשר לצאת ידי חובת קרבן על ידי עסק בתורה בפרשת קרבנות כדכתיב (הושע יד ג) ונשלמה פרים שפתינו, הכי נמי אם זוכה האדם אף אם נגזר עליו מלמעלה יסורים וצער יכול הוא לצאת ידי חובתו על ידי שלומד בתורה בפרשת נגעים ויסורים, ונחשב לו כאילו באו עליו יסורים בפועל. וזה שאמר אשרי הגבר אשר תיסרנו ה', אימתי שבחו של אדם שהקב"ה מיסרו ביסורים, באופן שמתורתך תלמדנו, היינו שיוצא ידי חובתו ביסורים וצער על ידי לימוד התורה בענינים אלו ולא שיבואו עליו בפועל ממש, עכ"ד. (וכן פי' הרה"ק מהרי"ד מבעלזא פ' וילך).

ובזה נמצא נוחם לנפשינו במה שאמרו חז"ל (יומא פו.) עבר על כריתות ומיתות בית דין ועשה תשובה, תשובה ויום הכפורים תולין ויסורין ממרקין, ולכאורה הלא יחרד לב האדם בהעלותו על לבו כל היסורים שיהא צריך לסבול כדי למרק עוונותיו, אמנם לפי האמור יש לומר שאפשר לצאת חובת היסורים על ידי לימוד התורה וקריאת פרשת התוכחות, כי כל העוסק בתורת עולה כאילו הקריב עולה, ובדיבורו קא עביד מעשה שיחשב כאילו באו עליו יסורים ממש, ומתכפר בתשובה לבד.

ועל פי זה אמרתי (לב אהרן פ' נצבים) לפרש מאמר המדרש ילקוט (רמז תתק"מ) אתם נצבים היום, אמר להם משה לישראל, מבקשים אתם לעמוד בעולם עסקו בתורה. ביאור הדבר, כי לעיל מיניה נאמר והיה אם לא תשמע בקול ה' אלהיך לשמור לעשות את כל מצותיו וחקותיו אשר אנכי מצוך היום ובאו עליך כל הקללות האלה והשיגוך. ועל זה כתב רשיז"ל (פ' נצבים) כששמעו ישראל מאה קללות חסר שתים, הוריקו פניהם ואמרו מי יוכל לעמוד באלו, והיינו כי כאשר שמעו ישראל הקללות הבינו שזה בא עליהם מחמת רוע מעלליהם, ועל כן הוריקו פניהם, כי מי יוכל לעמוד בכל אלו היסורים שצריכים לבא עליהם כדי למרק עוונותיהם, התחיל משה לפייסם אתם נצבים היום, ובמדרש ילקוט אמר משה לישראל, מבקשים אתם לעמוד בעולם עסקו בתורה, כי על ידי לימוד פרשת היסורים יחשב כאילו כבר בא עליהם ויתמרק עונם, ולא יצטרכו לבא עליהם בפועל ממש.

ובזה יתבאר דברי הנביא שובה ישראל עד ה' אלהיך כי כשלת בעונך, והנביא מעורר לתשובה בלבד על כל העונות, אף אם נכשלו ח"ו בעבירות חמורות כמו כריתות ומיתות בית דין, ועל זה מפרש ואומר קחו עמכם דברים, ובמדרש (שמו"ר פל"ח ס"ד) דברים אני מבקש מכם, דהיינו דברי תורה. הכוונה שיעסקו בתורה בפרשת היסורים, ועל ידי זה ושובו אל ה', אמרו אליו

כל תשא עון היינו כל העונות החמורות ישא, וקח טוב, על דרך שאמרו (ברכות ה.) אין טוב אלא תורה, כי על ידי העסק בתורה בפרשת היסורים, יחשב כאילו באו עליהם בפועל, ומנלן דמהני על ידי עסק התורה, לזה אמר ונשלמה פרים שפתינו, כי כמו שמועיל עסק התורה בפרשת הקרבנות כאילו הקריבם בפועל, הכי נמי מועיל עסק התורה בפרשת היסורים כאילו באו עליו בפועל, ושפיר נמחל על ידי תשובה אפילו על עוונות החמורות.

והשי"ת יעזור בעמדינו בעשרת ימי תשובה שנזכה לעשות תשובה בלב שלם לפני הקב"ה, והוא רחום יכפר עון אפילו על עוונות החמורות, ועל ידי עסק התורה וקריאת פרשת היסורים יחשב כאילו באו כל היסורים ויתכפרו כל העוונות, והשי"ת יעזרינו שנזכה לגמר חתימה טובה, שנה טובה ומבורכת בכל הענינים, ונזכה להתרוממות קרן התורה וישראל בהתגלות כבוד שמים עלינו במהרה בימינו אמן.

ערב יום הקדוש

במה אקדם ואכף פני לא יקח שוחד, ובידי אין מעש ועל זאת לבי יפחד, אבל עתה בזכרי מלכות שם המיוחד, ועל זאת אני בוטח באומרים ה' אחד.

ויתבאר על פי מה שכתב בספר דרך אמת (פרק ו) על הכתוב (משלי ד כג) מכל משמר נצור לבך כי ממנו תוצאות חיים, כי אמרו חז"ל (אסת"ר פ"י ס"ג) צדיקים לבם ברשותם רשעים הם מסורים ביד לבם, והלב במאסר ברשותו של יצר הרע, וזה שאמר מכל משמר, מלשון מאסר כמו בית האסורים, נצור לבך, שלא יהיה נאסר ברשותו של יצר הרע, כי ממנו מהלב תוצאות חיים לכל האברים, ואם הלב נשמר כראוי מכל סיג ופגם ממילא כל האיברים נשמרים כראוי. אולם אם חלילה נפל הלב במאסר היצר הרע אז אי אפשר לו לאדם להקדיש את לבו לאבינו שבשמים, על דרך דק"ל (בבא קמא סח:) ואיש כי יקדיש ביתו קודש (ויקרא כז יד), מה ביתו ברשותו אף כל ברשותו, ואם הלב איננו ברשותו ולא נמסר בידו, אינו יכול להקדישו לשמים, עכ"ד.

אכן כתב א"ז זללה"ה בישמח משה (פ' אמור) שבזכות האמונה בה' אפשר לצאת משבי ומאסר היצר הרע, כי כתב בברית שלום (דרוש לפסח) דבזכות האמונה יצאו ממצרים, כי על ידי אמונה ובטחון בה' נקראו קודש, כדכתיב (ירמיה ב ב) זכרתי לך חסד נעוריך וגו' לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה קודש ישראל לה', וההקדש מוציא מידי שעבוד (יבמות מו.), עכ"ד. וכמו ששם נפקעו מהשעבוד על ידי שנקראו קודש, הכי נמי מי שרוצה להוציא ממסגר נפשו ולהיות חירות מהסטרא אחרא, הוא על ידי שנקראו קודש, והוא בכח האמונה, עכ"ד.

ועל פי זה יש לפרש אמרינו, ותתן לנו ה' אלקינו את יום הכיפורים הזה למחילה ולסליחה ולכפרה וכו' מקרא קודש זכר ליציאת מצרים. ולכאורה קשה מה ענין יציאת מצרים לכאן, בשלמא פסח וסוכות הם זכר ליציאת מצרים, כמובן שעיקר החג הן לשם זה, גם שבועות מונין חמשים יום מחג הפסח, גם ראש השנה יש בו זכר ליציאת מצרים, כמו שאמרו חז"ל (ראש השנה יא.) בראש השנה בטלה עבודה מאבותינו במצרים, אבל ביום הכיפורים מה שייכות יש לו עם יציאת מצרים.

אך ביאור הדבר, דקי"ל (שבועות יג.) יום הכיפורים מכפר לשבים, ומה יעשו אזובי קיר שהם בשבי היצר אשר אינו מניחם לשוב בתשובה, וכיצד יזכו ביום הכיפורים למחילת העונות, על זה אומר ותתן לנו את יום הכיפורים הזה למחילה ולסליחה ולכפרה, מקרא קוד"ש זכר ליציאת מצרים, שיצאו קודם הזמן מטעם שההקדש הפקיע השעבוד, והכי נמי כעת על ידי שאנו מאמינים בה' אנו קרויין קודש ונפקע השעבוד, זכר ליציאת מצרים.

וזה שאמר במה אקדם ואכף פני לא יקח שוחד, וביד"י פי' ברשותי אין מעש, כי אינני ברשותי לעשות תשובה ולהטיב מעשי, כי אני נמצא במאסר היצר הרע, ועל זאת לבי יפחד, על מה שאינו יכול לשעבד הלב ולהקדישו לשמים, אבל עתה בזכרי מלכות שם המיוחד, ועל זאת אני בוטח באומרים ה' אחד, כי מאמינים אנחנו באמונה פשוטה ובאמונה שלימה בה' אחד, ועל ידי זה אנו נקראים בשם קודש וזה מפקיע שעבוד היצר הרע, ועל ידי זה הוא בידינו לשעבד הלב לה', ובזה נזכה למחילה ולסליחה ולכפרה.

עומדים אנו ערב יום הקדוש, ובני ישראל מכינים לקבל היום טוב בדחילו ורחימו באימה ופחד, כל איש ישראל אשר עמדו רגליו על הר סיני עושה כהיום חשבון הנפש, האם שלמתי חובתי כלפי שמיא, הלא גם מה שהיה ברצוני לעשות, עיכב היצר הרע בעדי והוא מנע אותי מלעשות, ולא היה בידי להוציא מחשבותי מכח אל הפועל, ואני נשבה בידו רח"ל, ובכן כהיום הזה יש אימה ופחד לכל אחד ואחד, כיצד אזכה לתשובה ולא יעכב היצר הרע בידי לעשות תשובה, אך אנו מאמינים בני מאמינים בה' אחד, וכיון שיש לנו אמונה שלימה, אנו קרויים בשם קודש, וזה מפקיע מידי שעבוד היצר הרע, ועל ידי כן נוכל לזכות לתשובה בשלימות, ונזכה למחילה וסליחה וכפרה.

והשי"ת יעזרנו שנזכה ביום הקדוש הבעל"ט להגיע לידי הרהור תשובה אמיתית, והשי"ת ימחול עונותינו כי הוא חנון המרבה לסלוח, והוא יפדה את ישראל מכל עונותיו, בני ישראל מתפללים לפני ה', וצרכי עמך ישראל מרובים, זה בכה וזה בכה, ימלא ה' כל משאלות לבבם לטובה, ונזכה כולנו לגמר חתימה טובה שנת אורה שנת ברכה, ברכה לכל ישראל בכללית ולכל אחד ואחד בפרטית, ונזכה לשנת גאולה וישועה בביאת גואל צדק בב"א.

דרשת ליל יום הקדוש לפני כל נדרי

כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו (ויקרא טז ל). כתב החתם סופר (דרשות ח"ג לראש השנה עמוד לא) מכל **חטאתיכם** לפני הוי"**ה** תטהרו, סופי תיבות הן אותיות **מילה**. וצריך ביאור.

ונראה בהקדם מה דאיתא במס' יומא (דף פו.) רבי ישמעאל היה דורש ארבעה חילוקי כפרה, עבר על עשה ושב אינו זז משם עד שמוחלין לו, עבר על לא תעשה ועשה תשובה, תשובה תולה ויום הכפורים מכפר, עבר על כריתות ומיתות בית דין ועשה תשובה, תשובה ויום הכפורים תולין ויסורין ממרקין, אבל מי שיש חילול השם בידו, כולן תולין ומיתה ממרקת, עי"ש.

אך כתב בספר החרדים (פרק סה) בשם רבינו מאיר מטוליטולא ז"ל דהא דאמרינן תשובה ויום הכיפורים תולין ויסורין ממרקין, זהו רק כששב מיראה שנשארו שגגות (יומא פו:), דאז צריך יסורין למרק עונותיו, מה שאין כן כששב מאהבה שכולם מתהפכות לזכיות, תשובתו מתקבלת מיד בלא יסורין ומתכפר תיכף. וזה שאמרו (אבות פ"ד מי"א) תשובה ומעשים טובים כתרים בפני הפורעניות, היינו באם על ידי התשובה נחשבים עונותיו כמעשים טובים, והיינו שמתקנם בתשובה מאהבה ומהפכן לזכיות, הוי כתרים בפני הפורעניות, שאין צריך ליסורים, עכ"ד.

ונקדים מה שהעיר א"ז הקדושת יום טוב זללה"ה זי"ע (הובא בייטב פנים מאמר שוב אשיב אות טז) לפי המבואר בספה"ק (תולדות יעקב יוסף פ' ואתחנן) בביאור מצות אהבת ה', כי טבע הבן לאהוב את אביו, וכמו כן נפש אדם מישראל חלק אלהי ממעל כדכתיב (דברים יד א) בנים אתם וגו', בדין הוא שיאהב אותו יתברך וידבק החלק בכל, ומה שאינו כן הוא כענין דכתיב (ישעיה נט ב) עונותיכם מבדילים ביניכם לבין אלהיכם וחטאתיכם הסתירו פני מכם, ולזה נצטוו במצות האהבה להסיר המסך המבדיל, עכ"ד. ולפי זה קשה איך משכחת לה תשובה מאהבה, הלא כיון שאם יש לו לאדם איזה חטא יש מסך המבדיל, אם כן גם לאחר שעשה תשובה מיראה ונשארו שגגות, אכתי נשאר שוגג המבדיל ומסתיר פניו, והיאך יבא בלבבו מדת אהבה וכיצד יזכה לתשובה מאהבה, עי"ש. ולענינינו מתעורר החקירה, כיון שאי אפשר לבוא לתשובה מאהבה, אם כן איך יתכפר על ידי תשובה בלבד כל ארבעה חילוקי כפרה בלא יסורים.

אמנם א"ז זללה"ה זי"ע בעצי חיים (לראש השנה אות לז) ביאר היאך יזכה האדם לתשובה מאהבה, על פי דברי הרה"ק המגיד ממעזריטש זללה"ה זיעוע"י (מגיד דבריו ליעקב אות קא) דכשיש לאדם יראת שמים, אז הקב"ה נותן לו מדת אהבה בנדבה ומתנה, כדכתיב (הושע יד ה) אוהבם נדבה, עכ"ד. ומעתה י"ל שזהו ממדותיו ית"ש, אשר השב בכל לבו מאימת הדין כי יחיל ומיראת העונש, אז אחר כך הקב"ה עוזר לו ונותן מדת אהבה בנדבה, ונתעורר על ידי עזרתו יתברך שישוב אחר כך אל ה' בתשובה מאהבה, עכ"ד. ובכן גם

בכדי שינצל האדם מן היסורין הממרקין את עוונותיו, זאת העצה היעוצה שישוב בכל לב מיראה לפי בחינתו, ואז הקב"ה עוזרו ונותן לו מדת אהבה במתנה וזוכה לתשובה מאהבה והזדונות נעשות זכיות, ואז מתכפר לו תיכף כל ארבעה חילוקי כפרה, וכמ"ש בחרדים שעל ידי התשובה אינו צריך ליסורים ונתכפר לו כל ארבעה חילוקי כפרה.

ועל פי זה יש לפרש מאמר המדרש (תנדב"א זוטא פכ"ג) שאלו תלמידיו את רבי אליעזר, האיך נעשה תשובה ונחיה, השיב להם כתיב (תהלים כ ב) יענך ה' ביום צרה. הכוונה בזה, כי התלמידים שאלו איך נעשה תשובה ונחי"ה, שיהא התשובה מכפר על ארבעה חילוקי כפרה בלי יסורים ומיתה, השיב להם יענך ה' ביום צרה, שבעת ששב בעת צרה מחמת יראת העונש, הקב"ה עונה לו ומשפיע לו בחינת אהבה במתנה, ואז יכול לשוב גם מאהבה ושוב אינו צריך ליסורים ומיתה.

ובזה יתפרש גם המשנה (יומא פה:) אמר רבי עקיבא אשריכם ישראל לפני מי אתם מטהרים ומי מטהר אתכם אביכם שבשמים וכו' ואומר (ירמיה יז יג) מקוה ישראל ה'. ופירושו ענין קיוי. כי זאת היא תקותינו שהשי"ת ישפיע לנו מדת אהבה בנדבה, ועל ידי זה נזכה לתשובה מאהבה ויתכפר לנו כל עון וכל חטאת בלי יסורים.

אכן כ"ק מרן אאמו"ר זללה"ה זי"ע בברך משה (פ' נצבים עמוד רל) ביאר, שעל ידי עסק התורה יזכה האדם לתשובה מאהבה, דאיתא בספרי (פ' ואתחנן) לפי שנאמר (דברים ו ה) ואהבת את ה' אלהיך, איני יודע כיצד אוהב אדם את המקום, תלמוד לומר והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום על לבבך, שמתוך כך אתה מכיר את מי שאמר והיה העולם. ובכן בכדי שיזכה האדם להשיג מדריגת תשובה מאהבה, צריך שיהגה בתורת ה' בכל כוחו, וממנה יעלה ויראה לבחינת אהבת ה' בכל לבבו ובכל נפשו, עכ"ד.

ועל פי זה יש לפרש דברי רש"י (ר"פ נצבים) כיון ששמעו ישראל מאה קללות וכו' הוריקו פניהם ואמרו מי יוכל לעמוד באלו, התחיל משה לפייסם אתם נצבים היום, הרבה הכעסתם לפני המקום ולא עשה אתכם כליה, והרי אתם קיימים לפניו. והוא פלא והפלא, וכי סלקא דעתך שמשה רבינו רצה להפיס דעתם לבל יחרדו מאימת הדין.

ולפי האמור יש לומר כי בני ישראל בשומעם דברי התוכחה יוצא מפי משה רעיא מהימנא הבינו כי יסורין אלו באין למרק עוונותיהם, שזה תכלית היסורין שאם עבר על כריתות ומיתות בית דין ועשה תשובה יתמרקו העונות על ידי היסורין, אך הוריקו פניהם ואמרו מי יוכל לעמוד בכל אלו, שחששו שאין להם תקנה להתכפר בתשובה בלבד בלא יסורין, כי כל זמן שיש להם שגגות יש מסך המבדיל ואי אפשר להתעורר לתשובה מאהבה, התחיל משה לפייסם אתם נצבים היום, הרבה הכעסתם לפני המקום ולא עשה אתכם כליה והרי אתם קיימים לפניו, ואין אתם צריכים ליסורין ויום המיתה להתכפר, אך זאת עשו וחיו, אתם נצבים היום, ובמדרש ילקוט (רמז תתק"מ) אמר משה לישראל, מבקשים אתם לעמוד בעולם עסקו בתורה, כי על ידי לימוד התורה יבא בלבבם מדת האהבה, ועל ידי זה יכופר כל עון בתשובה מאהבה לבד בלי יסורים ומיתה.

עוד מצאתי תקנה איך יזכה האדם לתשובה מאהבה, על פי מה שכתב בדרך פקודיך (מצוה ב חלק המחשבה אות ב) בשם מהר"ם חאגיז (אלה המצות פ' לך) בטעם מצות מילה, שהוא דמיון אות וכריתת ברית בין שני אוהבים לבל תשכח אהבתם ולבל יפרדו, שלרוב אהבתם עושים רושם קיים באש למזכרת ברית אהבה הנכרת ביניהם, כך להבדיל הוא ענין המילה, עי"ש. ובכן יש לומר שסגולת מצות מילה הוא להזריח אור אהבה בלב נפש איש מישראל, ומחמת אור אהבה הלזו יזכה לשוב מאהבה.

ובזה יש לבאר מאמר הגמרא במס' מנחות (דף מג:) בשעה שנכנס דוד לבית המרחץ וראה עצמו עומד ערום, אמר אוי לי שאעמוד ערום בלא מצוה, כיון שנזכר במילה שבבשרו נתיישבה דעתו. ויש לומר המכוון בזה, בשעה שנכנס דוד למרחץ, פי' לרחוץ נפשו מחטאים עונות ופשעים, על דרך הכתוב (ישעיה א טז) רחצו הזכו הסירו רוע מעלליכם, אמר אוי לי שאני ערום בלא מצוה, היינו כי כובד עונות הן גורמים מסך המבדיל, ואיך יזכה לשוב מאהבה ולעשות מזדונות זכיות, ונמצא שהוא עומד ערום בלא מצוה היינו

הזכיות, כיון שנזכר במצות מילה נתיישבה דעתו, כי על ידי מצות מילה נזרח לו אור אהבה לה' בכל מצב שהוא נמצא, וממילא יזכה לשוב מאהבה ולעשות מהזדונות זכיות.

והנה כ"ק מרן דו"ז זללה"ה זיעוע"י בדברי יואל (פ' ויחי עמוד תקע) ביאר לגבי חטא פגם שמירת הברית רח"ל, שיש בזה סתירה בזוה"ק, דבמקום אחד מבואר (פ' ויחי דף ריט:) שאין מועיל תשובה על חטא זה כלל, ובמקום אחר (ויקהל דף ריד:) מבואר דצריך תיובתא סגי, ומיישב סתירת המאמרים, כי תשובה מיראה אינו מועיל על חטא זה, אבל תשובה מאהבה שהזדונות יעשו זכיות, יועיל אף על חטא זה, עכ"ד. וכבר קדמו בייטב פנים (מאמר שובו בנים אות יג), עי"ש. אך לפי האמור מתעורר הקושיא איך יזכה האדם לתשובה מאהבה, הלא העונות ומסך המבדיל מסתירים את האהבה, אך על פי דברינו יש לנו שלש עצות, הא' שעל ידי תשובה מיראה הקב"ה נותן לו מדת אהבה במתנה, הב' על ידי עסק התורה יבא בלבו אהבת ה', הג' על ידי מצות מילה סגולתו להזריח אור האהבה בלב האדם.

וזה שאמר כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתם מכ"ל חטאתיכם, היינו שיכפר עליכם אפילו על ארבעה חילוקי כפרה ופגם הברית, דתשובה מאהבה ויום הכיפורים מכפר על כל החטאים בלי יסורים, ואם תאמר היאך יזכה האדם לתשובה מאהבה, הלא העונות גורמים מסך המבדיל, לזה נרמז בסופי תיבות מכ"ל חטאתיכ"ם לפנ' הוי"ה אותיות מיל"ה, שעל ידי מצות מילה נזרח אהבת ה' בלבו וזוכה לשוב מאהבה, ונסלח לו על כל עון בלי יסורים, וזהו **תטהרו** בגימטריא **כרת**, להורות שעל ידי זה יזכו להתכפר גם על עון שיש בו עונש כרת רח"ל, כי על ידי תשובה מאהבה יתכפר ביום הכפורים בלבד.

(קודם אמירת הוידוי)

אנו אומרים בסליחות (ומקרא הוא בדניאל ט ז) לך ה' הצדקה ולנו בושת הפנים.

י"ל דהנה שנה העברה (שנת תש"פ לפרט) היתה שנה קשה במגיפה ומחלה נוראה ר"ל, ורבים חללים הפילה בכל העולם, ותלי"ת השם נפשינו בחיים בבריות גופא החיינו וקימנו לזמן הזה. וצריכים להביא קרבן תודה לה' ולהודות לה' על כל הטוב שגמלנו, וכל בר דעת מבין שהחיוב מוטל עלינו שנטיב את מעשינו במצות ומעשים טובים ותוספות לימוד התורה, עכ"פ בתורת בהכרת הטוב.

אך כאשר אנו משימים אל לבינו איך עבר עלינו השנה, אנו רואים כי לא יצאנו ידי חובתינו בהכרת הטוב לה' ולא שיפרנו את מעשינו בשינוי לטובה, וכעת שמתעורר מחדש המחלה בעולם בבתי בני ישראל, מי יודע אם אין זה עונש ח"ו על מה שלא נתנו הודאה לה' די צרכינו על שהטיב לנו, או עכ"פ זה התעוררות משמים לעורר אותנו לתשובה.

וזה שאומרים לך ה' הצדקה, החסד שעשה עמנו במשך השנה ברפואות וישועות, ולנו בושת הפנים, שלא נתעוררנו להכיר טוב על כל הטובות, ועל זה אנו מלאים בושה וכלימה.

ויש לפרש מאמר הגמרא (בבא בתרא עח:) על כן יאמרו המושלים בואו חשבון (במדבר כא כז), המושלים אלו המושלים ביצרם, בואו חשבון בואו ונחשוב חשבונו של עולם. הכוונה להתעורר לתשובה להיות מושלים ביצרם מכח חשבון של ספרי חיים והמתים הפתוחים ביום הזה, כמה אנו מחוייבים להכיר טובה לה' על אשר שם נפשינו בחיים, ועל כן הבה נקבל עכשיו להטיב את מעשינו.

או יאמר המכוון באומרו בואו חשבון בואו ונחשוב חשבונו של עולם, הכוונה על המאורעות רבות ברחבי העולם שנהרגו באופן פתאום כמה וכמה נפשות מישראל בארץ ובחוץ לארץ ובפרט באתרא קדישא במירון ביום הנשגב הזה, שמזה נראה וניכר שיש חרון אף גדול רח"ל, והכל מפני חטאינו המרובים.

ובכן נעלה על מחשבותינו מה שחטאנו במעשה בדיבור ובמחשבה, הלא הכל גלוי וידוע לפניו ואין נסתר מנגד עיניו, נקבל עלינו בקבלה גמורה ובחרטה על העבר שלא נחטא עוד, ומהיום והלאה נלך בדרך התורה בלימוד התורה ובשמירת המצות כראוי. וכ"ק מרן דו"ז זללה"ה אמר פעם בתוכחת מוסר, הנה בוער אש גדול ונורא, ורק בדמעות חמות של תשובה אפשר לכבות אש הגדולה וחרון אף בשמים.

והשי"ת יזכינו לשוב בתשובה שלימה לפניו, ונאמר עכשיו דברי וידוי בתשובה מעומק הלב, והשי"ת החנון המרבה לסלוח יאמר סלחתי כדבריך ויקבל ברחמים את תפלתינו, ונזכה לשנה טובה ומבורכת ולגמר חתימה טובה, שנת אורה, שנת ברכה, בבני חיי ומזוני ושידוכי וכל טוב, שנת גאולה וישועה בביאת גואל צדק במהרה בימינו אמן.

(אחר הוצאת ספר תורה)

במשנה במס' אבות (פ"ו מ"ב) בכל יום ויום בת קול יוצאת מהר חורב ואומרת אוי להם לבריות מעלבונה של תורה. וביאר א"ז העצי חיים זללה"ה, אוי להם לבריות, היינו כל הצרות והיסורים שבעולם שהוא אוי להם לבריות, הכל הוא מחמת עלבונה של תורה, עכ"ד ולדרכו נלך.

ויל"פ על פי דברי כ"ק מרן דו"ז זללה"ה זי"ע בדברי יואל (פ' אחרי עמוד פח) לפרש תפלת כנסת ישראל (איכה ה כא) השיבנו ה' אליך ונשובה, דהנה תשובה יתכן בשני אופנים, הא' על ידי שהקב"ה מערה רוח טהרה ממרום ומעורר הלבבות לתשובה, הב' מבואר בגמרא (סנהדרין צז:) שהקב"ה מעמיד מלך קשה כהמן ובני ישראל עושין תשובה. וזהו בקשת כנסת ישראל השיבנו ה' אליך, היינו שנזכה להתעוררות לתשובה על ידי שם הוי"ה ב"ה במדת החסד והרחמים, ויערה הקב"ה עלינו רוח טהרה ממרום, ולא נצטרך להתעורר לתשובה על ידי גזירות קשות ממלך קשה כהמן, עכ"ד.

ובזה אמרתי לפרש דברי רש"י (ר"פ נצבים) כיון ששמעו ישראל מאה קללות וכו' הוריקו פניהם ואמרו מי יוכל לעמוד באלו, התחיל משה לפייסם אתם נצבים היום, ובמדרש ילקוט (רמז תתק"מ) אמר משה לישראל, מבקשים אתם לעמוד בעולם עסקו בתורה. דהנה איתא בגמרא (שבת פח.) כי בשעת מתן תורה אמר הקב"ה לבני ישראל אם אתם מקבלים התורה מוטב ואם לאו שם תהא קבורתכם, פי' אם אתם מקבלים את התורה מוט"ב, יהיה התעוררות התשובה במדת הטוב והרחמים, ויערה עליכם רוח טהרה ממרום, ואם לאו שם תהא קבורתכם, שתהיה התעוררות של תשובה על ידי גזירות קשות ממלך קשה כהמן.

ולפי זה יש לומר כי בני ישראל בשומעם התוכחה מפי משה השיגו שתכלית היסורין הוא לעוררם לתשובה, ועל כן הוריקו פניהם ואמרו מי יוכל לעמוד בכל אלו, הלא קשה כח הסבל מרוב היסורין, וכי אי אפשר להתעורר לתשובה בלא זה, התחיל משה לפייסם אתם נצבים היום, וכתב בבעל הטורים, כדרך שנאמר בסיני (שמות יט ז) ויתיצבו בתחתית ההר, בו בלשון אמר כאן אתם נצבים. רמז על מה שהזהירם במתן תורה אם אתם מקבלים את התורה מוטב ואם לאו שם תהא קבורתכם, ובכן על ידי עסק התורה יזכו להתעורר לתשובה במדת הרחמים.

וזה שאמר אוי להם לבריות, היינו מה שהוצרכו לצרות ויסורים שהוא אוי להם לבריות, ואירע גזירות קשות ומאורעות מבהילות כדי להתעורר לתשובה, זה מחמת עלבונה של תורה, שאינם עוסקים בתורה, ועל כן אי אפשר להתעורר לתשובה במדת הרחמים, רק בבחינת מלך קשה כהמן.

ובכן אחר שסבלנו שנה קשה כזה, אנו רואים כמה גדול הוא עלבון התורה, והתורה הקדושה תובעת את עלבונה בעוה"ר, על כן הבה נפייס את התורה, בשם כל הציבור אנו מבקשים ומפייסים אותה, תורה הקדושה, תורה תורה, מחול לנו, אנו מקבלים עלינו להטיב את מעשינו ולהזהר יותר בקיום המצות ובהחזקת התורה ולתת כבוד לתורה, ונוסיף אומץ בלימוד התורה בכמות ובאיכות, ואנו מחלים את פני התורה עמוד בתפלה בעדינו, ותעורר רחמים עלינו ועל כל ישראל להכתב בספר החיים, ונזכה אנחנו וצאצאינו וצאצאי צאצאינו לילך בדרך התורה והמצות, והתורה הקדושה תשפיע לנו כל השפעות טובות בני חיי ומזוני רוויחי וכל מילי דמיטב, עדי נזכה כל הציבור יחדיו לראות בהתרוממות קרן התורה וישראל בביאת גואל צדק במהרה בימינו אמן.

תפלת היום

בסדר העבודה, טרף בקלפי והעלה שני גורלות, גורל ימין כשהוא של שם יתנהו על השעיר ואומר לה' חטאת, והכהנים והעם העומדים בעזרה כשהיו שומעים את השם הנכבד והנורא מפורש יוצא מפי כהן

גדול בקדושה ובטהרה היו כורעים ומשתחוים ונופלים על פניהם. ובסידורים שלנו נרשם בכאן אין צריך לכרוע. והפייטן בנוסח אשכנז השמיט בגורלות לגמרי והכהנים והעם, וכתב התוס' יום טוב (פ"ו דיומא מ"ב) הטעם נ"ל שבכל מקום שאמר לפני ה' תטהרו תיקן הפייטן שהחזן יאמר להם כמו שאמר הכהן לברך את העם שיקויים בהם תטהרו, אבל גבי לה' חטאת שלא אמר הכהן פסוק דתטהרו, לא תיקן הפייטן גם כן והכהנים והעם, עכ"ד. ולכאורה הוא תמוה, שהרי סוף כל סוף הזכרת השם היתה גם בגורלות, ולמה נחלק בין עבודה לעבודה. (ועיין בדברי יואל מוצאי יו"כ אות עא-עט).

וי"ל על פי מה דאיתא בסידור האריז"ל (תפלת יו"כ) **תטהרו** בגימטריא **כתר**. וזה בחינת מלכות שמים, ועל כן דוקא כשאומר פסוק דתטהרו אז כורעים ומשתחווים לפני מלך מלכי המלכים, ומקבלים עול מלכות שמים בשלימות, מה שאין כן כשאינו אומר תטהרו אין צריך לכרוע.

*

בסדר העבודה, שש ועירה דם הפר לתוך המזרק שבו דם השעיר כו'. ויש לדקדק מהו השמחה הזו שאמר ש"ש ועירה. ועיין בדברי יואל (מוצאי יו"כ אות סט).

וי"ל על פי מה שכתב ק"ז זללה"ה בדברי חיים (ליום כפור עמוד לא) הנה הכהן גדול כשאמר הוידוי בשברון הלב היה התשובה מיראה ונעשה מעבירות שגגות, ובאופן זה הזה הזיות לפני ולפנים ועל הפרוכת, מה שאין כן בפעם השנית שיצא לחוץ ונתן המתנות על מזבח הפנימי, והיתה כוונתו לכפר על המזבח מטומאת בני ישראל, היה זה בגדר האהבה להתחבר בקדש ושיהיה הכל בדרך חיבה, כדרך אוהבים שמתקן במה שאוהבי נפגם על ידו כביכול, הרי זה בגדר תשובה מאהבה, ואז ממילא נעשה מעבירות זכיות, עכ"ד.

ובזה יתפרש אומרו שש ועירה, דהיינו שהיה שש בשמחה, כיון שעכשיו היה בבחינת תשובה מאהבה.

או יאמר בזה, בהקדם מאמר הרה"ק מהרי"ד מבעלזא זללה"ה על הכתוב (ויקרא כג כד) בחודש השביעי באחד לחודש, דלכאורה הול"ל באחד לחודש השביעי, דבחודש השביעי משמע באמצע החודש. אמנם ביאור הענין על פי מה שאמרו חז"ל (יומא פו:) דעל ידי תשובה מאהבה זדונות נעשות כזכיות, ותשובה מיראה זדונות נעשות כשגגות. והנה בימים הנוראים התשובה היא רק מיראה מאימת הדין, ואין זה תכלית השלימות, אבל בחג הסוכות אז זוכים לשוב מאהבה בשמחה, וכשהקב"ה רואה בלב ישראל שרצונם לשוב מאהבה אלא שאינם יכולים, הוא מצרף ברוב רחמיו וחסדיו התשובה של ימים הנוראים לימי החג, ונחשב לישראל כאילו גם בימים הנוראים עושים תשובה מאהבה, עכ"ד.

וכתב א"ז זללה"ה בייטב לב (פ' ויחי עמוד תז) כי מה שהקב"ה דן על שם העתיד לטוב זה נובע מיעקב אבינו, שבשעה שביקש לברך אפרים ומנשה כתיב וישת יד ימינו על ראש אפרים ואת שמאלו על ראש מנשה, ואמר ידעתי בני ידעתי וגו' וגם הוא יגדל, ופירש"י לפי שעתיד גדעון לצאת ממנו, אולם אחיו הקטן יגדל ממנו וגו' לפי שעתיד יהושע לצאת ממנו, על כן השים את אפרים לפני מנשה. הרי שהיה מסתכל בטוב העתיד. וזהו ויברכם ביום ההוא לאמר בך יברך ישראל לאמר ישימך אלהים כאפרים וכמנשה, פי' לדונן על שם העתיד לטוב, כמו שהוא עשה וישם את אפרים לפני מנשה על שם העתיד, עכ"ד.

והנה שלש הזיות היו, הזאת לפני ולפנים מדם הפר ומדם השעיר בין שני בדי הארון או על אבן השתיה, הזאת לפנים בהיכל על הפרוכת מדם הפר ומדם השעיר, מתנת דמים המעורבים על קרנות מזבח הזהב ועל טהרו של המזבח, ויתכן שזה היה לעורר זכות שלשה אבות, לפני ולפנים לעורר זכות אברהם אבינו, לפנים על הפרוכת לעורר זכות יצחק אבינו, ועל המזבח הזהב לעורר זכות יעקב אבינו.

וזהו שש ועירה דם הפר לתוך המזרק שבו דם השעיר, כי עכשיו שבא לגמור מתנת הדמים על מזבח הזהב, היה שש ושמח, כי יתעורר זכותו של יעקב לדון את בני ישראל על שם העתיד הטוב, ויצטרף התשובה מאהבה שעתידין לעשות בחג הסוכות, ויזכו בני ישראל למחילה בחסד וברחמים ויתהפכו כל העבירות לזכיות.

מוצאי יום הקדוש

המבדיל בין קודש לחול, חטאתינו הוא ימחול, זרעינו וכספינו ירבה כחול, יצו ה' חסדו למען יעקב עבדו. וצריך ביאור אומרו כספינו ירבה כחול, הלא פסק הרמב"ם (הלכות מכירה פרק י"א הלכה ט"ז) חייב עצמו בדבר שאינו קצוב, אף על פי שקנו מידו לא נשתעבד.

וי"ל על פי דברי כ"ק מרן דו"ז זללה"ה זי"ע בדברי יואל (לראש השנה אות לו) במה שאמרו חז"ל (עירובין יג.) גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שאין בדורו של רבי מאיר כמותו, ומפני מה לא קבעו הלכה כמותו מפני שלא יכלו חבריו לעמוד לסוף דעתו. דלפי זה יתכן כי מה שאין הלכה כרבי מאיר, היינו דוקא בעולם הזה שלא יכלו לעמוד לסוף דעתו, אבל להיות כי כלפי שמיא גליא שאין בדורו כמותו, והקב"ה יכול לעמוד על סוף דעתו של רבי מאיר, בודאי שהקב"ה כביכול פוסק הלכה כרבי מאיר, עכ"ד.

ועל פי זה אמרתי ליישב קושית הריב"ש (סימן שכ"ח) ובאור החיים הקדוש (פ' תולדות) היאך קנה יעקב את הבכורה מעשו, הא הבכורה הוי דבר שלא בא לעולם, ואין קנין בדבר שלא בא לעולם, עי"ש. אך י"ל שיעקב אבינו שצורתו חקוקה בכסא הכבוד (ב"ר פפ"ב ס"ב), ירד לסוף דעתו של רבי מאיר, ופסק הלכה כמותו, והרי רבי מאיר ס"ל (קידושין סג.) דאדם מקנה דבר שלא בא לעולם, ולכן שפיר חל קנין הבכורה.

והנה כתב החתם סופר בתורת משה (ראש השנה עמוד קנה) דראש השנה הוא נגד אברהם, עשרת ימי תשובה נגד יצחק, ויום הכפורים נגד יעקב, עי"ש. ובזה יש לפרש מאמרם ז"ל במס' יומא (דף פו.) אמר רבי לוי גדולה תשובה שמגעת עד כסא הכבוד. והוא כי מאחר שצורתו של יעקב חקוקה תחת כסא הכבוד, ויום הכפורים הוא כנגד יעקב אבינו, על כן הוא מעלה את התשובה עד כסא הכבוד.

ונקדים עוד מה שכתב בשו"ת כתב סופר (יו"ד סימן קנה) דהא דאין קנין בדבר שאינו קצוב הוא משום דלא סמכא דעתו, כהא דאמרינן לרבנן (בבא מציעא טז.) דאין קנין בדבר שלא בא לעולם משום דלא סמכא דעתו, ולרבי מאיר דס"ל (קידושין סג.) אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, הכי נמי אדם מקנה דבר שאינו קצוב, עכ"ד. ובכן תחת כסא הכבוד נפסק להלכה דחל הקנין גם בדבר שאינו קצוב.

וזהו המבדיל בין קודש לחול חטאתינו הוא ימחול, משום דגדולה תשובה שמגעת עד כסא הכבוד, כי ביום הכפורים יעקב אבינו מעלה את התשובה עד כסא הכבוד, והרי שם נפסק דחל הקנין בדבר שאינו קצוב, ולכן זרעינו וכספינו ירבה כחול בלי שיעור, יצו ה' חסדו למען יעקב עבדו, שצורתו חקוקה תחת כסא הכבוד.

והשי"ת יעזרנו אחר שזכינו לקיים מצות יום הכפורים כהלכתו וגם לרבות תוספות יום הכפורים, יצו ה' אתנו את הברכה בתוספות השפעה ותוספות ברכה, זרעינו וכספינו ירבה כחול עם תוספות, ויה"ר שנזכה לפעול כל טוב, ונוושע בבני חיי ומזוני רוויחי וסיעתא דשמיא וכל מילי דמיטב, שובו לכם לאהליכם וכו' זרעינו וכספינו ירבה כחול ונזכה לגאולה שלימה במהרה בימינו אמן.

נו"נ ע"י ועד להוצאת ספרי כ"ק מרן רבינו שליט"א
ותשוח"ח להם שמסרו לנו החיד"ת
לזכות את הרבים

זכות הגליון
בשבוע זו נתנדב ע"י

ידידינו הרבני הנגיד הנכבד,

רודף צדקה וחסד

מו"ה שלו' יצחק
וויינבערגער הי"ו

מנכבדי קהילתינו הק' בקרית יואל יע"א

לע"נ אמו האה"ח מרת אסתר מלכה
ב"ר מרדכי ע"ה

נלב"ע ט' תשרי תשפ"ב לפ"ק

ישא ברכה מאת ה' ויזכה לרב תענוג ונחת דקדושה,

במידה טובה מרובה וגדושה,

עם כל ברכאן דנפישא